T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

28 ŞUBAT SÜRECİNDE SİYASAL İSLAM'IN ETKİLERİNİN HÜRRİYET VE YENİ ŞAFAK GAZETELERİNDEKİ SÖYLEMLER ÜZERİNDEN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖMER İMAMOĞLU

İSTANBUL, 2025

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

28 ŞUBAT SÜRECİNDE SİYASAL İSLAM'IN ETKİLERİNİN HÜRRİYET VE YENİ ŞAFAK GAZETELERİNDEKİ SÖYLEMLER ÜZERİNDEN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer İMAMOĞLU

Danışman: Doç. Dr Meral BALCI

İSTANBUL, 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası Politik Ekonomi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ömer İmamoğlu'nun 28 Şubat Sürecinde Siyasal İslam'ın Etkilerinin Hürriyet Ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Söylemler Üzerinden Analizi adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 05/ 03/2025

Öğretim üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1	Tez Danışmanı	Doç. Dr Meral BALCI	
2	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Can UYAR	
3	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Zeynep BOSTAN	
4	Jüri Üyesi		
5	Jüri Üyesi		

ÖZET

28 Şubat Sürecinde Siyasal İslamın Etkilerinin Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Söylemler Üzerinden Analizi

20. yüzyılda dünyada yaşanan siyasi olaylar, tarihte birçok kırılma noktasına sebep oldu. İki dünya savaşı, imparatorlukların yıkılması, Soğuk Savaş ve SSCB'nin çöküşü bu süreçteki en önemli dönüm noktalarını oluşturdu. Bu dönemde Türk siyasi hayatı da birçok önemli olayla değişime uğradı. Bu dönüm noktalarından biri de yakın tarihimize damga vuran ve "post-modern darbe" olarak nitelenen 28 Şubat 1997 olayıdır. Birden çok sebebi olan bu olayın analizlerinde "siyasal İslam ve laiklik" vurgusu ön plana çıkmaktadır. Ordu, bürokrasi ve medya üçgeni üzerinden yapılan söylemler sonucunda Türk Silahlı Kuvvetleri, 1960, 1971 ve 1980 müdahalelerinden sonra dördüncü kez siyasete müdahale etti ve Necmettin Erbakan'ın başbakanlığında kurulan "Refah-Yol" hükümeti görevden ayrılmak zorunda kaldı. Bu olay, Türkiye'nin yakın tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir ve etkileri uzun yıllar boyunca tartışılmaya devam etmiştir.

Bu çalışma, 28 Şubat süreci öncesi ve sonrasındaki siyasi atmosferi, siyasal İslam kavramını ve medyanın rolünü detaylı bir şekilde incelemektedir. Özellikle Yeni Şafak ve Hürriyet gazetelerindeki yazılar üzerinden siyasal İslam ve laiklik kavramlarının nasıl ele alındığı, bu kavramların süreç üzerindeki etkileri ve medyanın bu süreçteki konumlandırılması analiz edilmektedir. Çalışma, 28 Şubat sürecinde medyanın siyasi tartışmaları yönlendirmede, kamuoyunu şekillendirmede ve siyasi karar alma süreçlerini etkilemede önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Yeni Şafak ve Hürriyet gazetelerinin farklı ideolojileri temsil ederek bu süreçte farklı perspektifler sunduğu ve bu farklılıkların toplumdaki kutuplaşmaya katkı sağladığı görülmektedir. Bu analiz, medyanın 28 Şubat sürecindeki çok yönlü rolünü ve etkisini anlamak için önemli bir katkı sunmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, 28 Şubat sürecinde medyanın, özellikle de gazetelerin, siyasi olayların şekillenmesinde ve toplumun siyasi bilincinin oluşturulmasında hayati bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, demokratik bir sistemde medyanın gücünü ve sorumluluğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Medya, sadece haberleri aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda olayları yorumlayarak ve kamuoyunu yönlendirerek siyasi süreçleri etkileyebilmektedir. Bu nedenle, medyanın etik ilkeler çerçevesinde ve tarafsız

bir şekilde haber yapması, kamuoyunu doğru bilgilendirmesi ve farklı görüşlere yer vermesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde, medya, toplumu manipüle etme ve kendi ideolojik görüşlerini empoze etme aracı olarak kullanılabilir. Bu da demokrasinin temel ilkelerine zarar verir ve toplumda kutuplaşmaya yol açar. 28 Şubat süreci, medyanın bu gücünü ve sorumluluğunu anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu süreçte yaşananlar, medyanın demokratik değerlere hizmet etmesi ve kamuoyunu doğru bilgilendirmesi gerektiği konusunda farkındalığı artırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal İslam, Laiklik, Medya, Post-Modern Darbe

ABSTRACT

Analysis of the Effects of Political Islam in the February 28 Process through the Discourses in Hürriyet and Yeni Şafak Newspapers

The political events that took place in the world in the 20th century caused many turning points in history. Two world wars, the collapse of empires, the Cold War and the collapse of the USSR were the most important turning points in this process. Turkish political life also underwent changes with many important events during this period. One of these turning points was the February 28, 1997 incident that left its mark on our recent history and was described as the "post-modern coup". In the analyses of this event, which had multiple causes, the emphasis on "political Islam and secularism" comes to the fore. As a result of the discourses made through the triangle of the army, bureaucracy and media, the Turkish Armed Forces intervened in politics for the fourth time after the interventions in 1960, 1971 and 1980, and the "Welfare-Path" government established under the prime ministry of Necmettin Erbakan was forced to resign. This incident is considered an important turning point in Turkey's recent history and its effects have continued to be discussed for many years.

This study examines the political atmosphere before and after the February 28 process, the concept of political Islam and the role of the media in detail. In particular, it analyzes how the concepts of political Islam and secularism were addressed through articles in the Yeni Şafak and Hürriyet newspapers, the effects of these concepts on the process and the positioning of the media in this process. The study reveals that the media played an important role in directing political discussions, shaping public opinion and influencing political decision-making processes during the February 28 process. It is seen that the Yeni Şafak and Hürriyet newspapers represented different ideologies and offered different perspectives during this process and that these differences contributed to the polarization in society. This analysis makes an important contribution to understanding the multifaceted role and impact of the media during the February 28 process.

In conclusion, this study shows that the media, especially newspapers, played a vital role in shaping political events and creating political awareness in society during the February 28 process. This situation once again reveals the power and responsibility of the media in a democratic system. The media can influence political processes by not only reporting news, but also interpreting events and directing public opinion. Therefore, it is

of great importance for the media to report news within the framework of ethical principles and in an impartial manner, to inform the public correctly and to include different views. Otherwise, the media can be used as a tool to manipulate society and impose its own ideological views. This harms the basic principles of democracy and leads to polarization in society. The February 28 process is an important example to understand this power and responsibility of the media. What happened during this process has increased awareness that the media should serve democratic values and inform the public correctly.

Keywords: Political Islam, Laicism, Media, Post-Modern Coup

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın tamamlanmasında emeği geçen herkese şükranlarımı sunmak benim için büyük bir mutluluk olacaktır. Özellikle, bu süreçte beni yönlendiren, destekleyen ve bilgisini benimle paylaşan değerli hocalarım, arkadaşlarım ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde hem lisans hem de yüksek lisans öğrencisi olmak benim için büyük bir ayrıcalık olmuştur. Bölümümüzdeki tüm öğretim üyelerine, aldığım dersler sayesinde edindiğim bilgi ve beceriler için teşekkür ederim.

Öncelikle, tez danışmanım Sayın Doç.Dr. Meral BALCI'ya bana gösterdiği ilgi, sabır ve bilimsel yönlendirmeleri için minnettarım. Tez konusunun belirlenmesinden itibaren her aşamada bana yol göstererek, akademik gelişimime büyük katkı sağlamıştır. Kendisinin engin bilgi birikimi ve deneyimi sayesinde bu çalışmayı tamamlayabildim.

Çalışma arkadaşlarım, bu süreçte bana her zaman destek olmuş ve motivasyonumu artırmışlardır. Özellikle, Azam Çağrı YURTKAP ve Murat Eren İŞLER ile yaptığımız bilimsel tartışmalar, çalışmamı daha da zenginleştirmeme yardımcı olmuştur.

Ve elbette, bu süreç boyunca beni koşulsuz destekleyen aileme sonsuz teşekkürler. Özellikle eşim Hayriye Nur, annem Rahmiye ve babam Mustafa İMAMOĞLU bana her zaman güvenmiş ve beni desteklemiştir. Onların sayesinde bu zorlu süreci daha kolay atlattım.

Bu tezi hazırlarken yaşadığım tüm zorluklara rağmen, bu süreçte edindiğim bilgi ve deneyimler, benim için büyük bir kazanç olmuştur. Umarım bu çalışma, alanımla ilgili araştırmalara küçük bir katkı sunar.

Son olarak, bu çalışmanın tamamlanmasında emeği geçen tüm kişi ve kurumlara tekrar teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Ömer İMAMOĞLU

İstanbul, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..……...…… i

ABSTRACT……..…iii

ÖNSÖZ.…….……..... v

İÇİNDEKİLER…….……vi

KISALTMALAR ……..……..…...ix

GİRİŞ ……1

Tezin Konusu ve Amacı …….……..…….…….....…4

Literatür Değerlendirmesi ……..…….....…....…....5

Araştırmanın Yöntemi ……..…….……..……..…….…6

Araştırmanın Önemi .....……..…….……..……..……..……7

Araştırma Soruları ...…..…..…….……..……..……..……..…...8

1.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SİYASAL İSLAM 8

1.1 Siyasal İslam'ın Tarihçesi.....10

1.1.1 İslam'ın İlk Yılları ve Halifelik Dönemi (632-661) 10

1.1.2. Emevi ve Abbâsî Dönemleri (661-1258) 11

1.1.3. Osmanlı İmparatorluğu ve Hilafet (1299-1924).....13

1.1.4. Modern Dönem ve Siyasal İslamın Yeniden Canlanması (20. yüzyıl) 13

1.2 Siyasal İslamın İdeolojik Temelleri 15

1.2.1 İslam'ın Temel İlkeleri: 15

1.2.2. İslam Devleti:.....15

1.2.3. Toplumsal Adalet: 16

1.2.4. İslam Toplumu ve Kültürü: 16

1.3. Çeşitlenen Siyasal İslam Akımları ve Hareketler 16

1.4 21. Yüzyılda Siyasal İslamın Yansımaları.....25

1.5 Siyasal İslam'ın Modern Dünyaya Etkileri.....26

1.5.1 Siyasal İslam ve Uluslararası İlişkiler.....27

1.5.2. İslam Devleti ve Terörizm 28
1.5.3. Demokrasi ve Siyasal İslam 29
1.5.4. İslam Ekonomisi ve Finansı 30
1.5.5. Toplumsal Değişim ve Kültürel Etkiler 32
1.6 Türkiye'de Siyasal İslam 33

2.BÖLÜM

28 ŞUBAT SÜRECİ VE TÜRKİYE'NİN SİYASİ DURUMU 38

2.1 Arka Plan: Türkiye'nin Siyasi Ve Toplumsal Dinamikleri 40
2.1.1 28 Şubat Süreci 45
2.1.2 28 Şubat Krizi Ve Etkileri 53

3.BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MEDYA FAKTÖRÜ 73

3.1. Cumhuriyet'in İlanı ve Erken Cumhuriyetin Siyasal İslam İlişkili Krizlerinde Medya 76
3.2. 1960 Darbesi ve Medyanın Rolü: Türk Siyasi Tarihindeki Dönüm Noktasında Medyanın Stratejik Konumu 77
3.3. 1980 Darbesi ve Medyanın Etkisi: Türkiye'de Toplumsal ve Siyasal Değişim Sürecinde Medyanın Rolü 79
3.4. 28 Şubat Postmodern Darbesi ve Medyanın Rolü: Türkiye'de Demokrasi, Toplumsal Değişim ve Medyanın Etkisi 81
3.5. Türkiye Siyasi Tarihinde Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerin Rolü 85
3.5.1 Genel Hatlarıyla Hürriyet Gazetesi 87
3.5.2 Genel Hatlarıyla Yeni Şafak Gazetesi 98

4. BÖLÜM

28 ŞUBAT SÜRECİNDE HÜRRİYET VE YENİ ŞAFAK GAZETESİ SÖYLEMLER VE ANALİZLERİ 102

4.1 Hürriyet Gazetesi Söylemleri ve Analizleri 103
4.2 Yeni Şafak Gazetesi Söylemleri ve Analizleri 133

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME 147

KAYNAKÇA..... 150

EKLER ……153

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

AYM: Anayasa Mahkemesi

BÇG: Batı Çalışma Grubu

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CIA: Central Intelligence Agency (Merkezi İstihbarat Teşkilatı)

DP: Demokrat Parti

DYP: Doğru Yol Partisi

FP: Fazilet Partisi

HZ: Hazreti (Yüce Kabul Edilen)

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

IŞİD: Irak ve Şam İslam Devleti

MGK: Milli Güvenlik Kurulu

MKP: Milli Kalkınma Partisi

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

PKK: Partiya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)

RP: Refah Partisi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Türkiye siyasi tarihine baktığımızda onlarca önemi kriz yaşandığını görmekteyiz. Bu krizler, hem iç dinamiklerden hem de dış etkilerden kaynaklanmıştır. Türkiye'nin siyasi tarihindeki en belirgin krizlerden bazıları şunlardır:

Cumhuriyet'in İlanı ve Erken Cumhuriyet Krizleri (1923-1930'lar): Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923'te kurulmasının ardından, cumhuriyetin temelleri hızlıca atılmaya başlanmıştı. Ancak, bu dönemdeki krizler, yeni bir devlet yapısının inşası ve toplumun köklü değişimlere ayak uydurması sürecinde ortaya çıkmıştır. Erken Cumhuriyet dönemi, monarşi ile cumhuriyet arasındaki toplumsal ve siyasi farklılıklar nedeniyle çeşitli huzursuzluklara sahne oldu. Ayrıca, inkılaplar ve halkın bunlara tepkileri, özellikle Atatürk'ün reformlarına karşı olan muhalefet, çeşitli iç krizleri doğurdu.

2. Dünya Savaşı ve Dış Politika Krizleri (1939-1945): II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye, savaşın hemen dışında kalmayı başarmıştır. Ancak, savaşın getirdiği dış tehditler ve ekonomik zorluklar, Türkiye'yi içsel bir krize sürüklemiştir. Hem Nazi Almanyası hem de Sovyetler Birliği ile olan ilişkiler, Türkiye'nin uluslararası alandaki stratejik manevralarını zorlaştırmıştır. Ayrıca, savaş sonrası dönemde yaşanan Soğuk Savaş dönemi, Türkiye'yi Batı ile yakın ilişkiler kurmaya zorlamış ve içerideki siyasi kutuplaşmalar bu dönemde belirginleşmiştir.

1946 Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti'nin İktidara Gelişi (1950): Türkiye'de 1946'da çok partili hayata geçişin ardından siyasi kutuplaşmalar artmış ve 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile DP arasında ciddi bir gerilim yaşanmıştır. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi, aynı zamanda Türkiye'nin siyasetteki temel yönelimlerini değiştiren önemli bir dönüm noktasıdır. 1950'li yıllarda başlayan ekonomik ve sosyal sorunlar, ordu ile hükümet arasında gerginliklere yol açmış, bu durum 1960 darbesine zemin hazırlamıştır.

1960 Darbesi: 27 Mayıs 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetleri, dönemin Demokrat Parti hükümetini devirmiştir. Darbe, siyasi istikrarsızlık, hükümetin kötü yönetimi ve toplumdaki genel huzursuzluk nedeniyle gerçekleşmiştir. Bu darbe, Türk siyasi tarihinde önemli bir kırılma noktası olmuş, ordu siyasete daha fazla müdahil olmaya başlamıştır. 1960 darbesinin ardından kurulan Yüksek Adalet Divanı, Demokrat Parti'nin liderleri olan Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ı idam etmiştir.

1980 Darbesi: 12 Eylül 1980'de gerçekleştirilen askeri darbe, Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik açıdan derin bir kriz yaşadığı dönemde ortaya çıkmıştır. Özellikle 1970'lerin sonlarına doğru artan terör olayları, aşırı sağ ve sol arasındaki çatışmalar, hükümetin zayıflaması ve siyasi partilerin çözüm üretme kapasitesinin düşmesi, darbenin önünü açmıştır. Darbe sonrası, siyasi partiler kapatılmış, siyasi liderler tutuklanmış ve ülke bir askeri yönetim altına girmiştir. 1980 darbesi, Türkiye'deki demokratik süreci uzun yıllar geriye götürmüştür.

28 Şubat Postmodern Darbesi (1997): 1990'ların ortalarına gelindiğinde, Refah Partisi'nin başını çektiği koalisyon hükümeti, özellikle İslami hareketin güçlenmesi nedeniyle ordunun karşıt görüşleriyle karşı karşıya kalmıştır. 28 Şubat 1997'de ordu, hükümetin İslami eğilimlerine karşı açık bir uyarıda bulunmuş ve bu "postmodern darbe" olarak adlandırılmıştır. Refah Partisi hükümetten çekilmiş, Türkiye'deki siyasi yaşamda yeniden laiklik vurgusu yapılmıştır. Bu dönemde, İslami kesim ile laik kesim arasında bir toplumsal ve siyasi kriz yaşanmıştır.

Gezi Parkı Protestoları (2013): Gezi Parkı protestoları, başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin birçok ilinde kitlesel bir halk hareketine dönüşmüştür. Başlangıçta, Gezi Parkı'nın yok edilmesine karşı yapılan çevreci bir protesto olarak başlayan olaylar, kısa süre içinde hükümetin otoriterleşmesi ve ekonomik sorunlara karşı bir genel karşı duruş halini almıştır. Hükümetin sert müdahalesi, toplumsal gerilimi artırmış ve Türkiye'deki siyasi iklimde yeni bir krizin doğmasına yol açmıştır.

15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi: 15 Temmuz 2016 tarihinde, Türkiye'de Fethullah Gülen cemaatiyle bağlantılı olduğu iddia edilen bir grup asker tarafından darbe girişiminde bulunulmuştur. Darbe girişimi, halkın ve hükümetin yoğun karşı direnciyle başarısız olmuştur. Ancak bu olay, Türkiye'nin demokrasiye olan güvenini sarsmış ve hükümetin geniş çaplı bir temizlik operasyonu başlatmasına yol açmıştır. Darbe girişimi sonrası ülkede OHAL ilan edilmiş ve birçok kişi tutuklanmıştır.

Tüm bu krizlerde medya, önemli bir rol oynamış ve olayların şekillenmesinde, kamuoyu oluşturulmasında, halkın mobilizasyonunda ya da yönlendirilmesinde etkili olmuştur. Medyanın gücü, hem devletin hem de toplumsal hareketlerin stratejik bir aracı olarak kullanılmasını sağlamıştır. Örneğin 1920'lerde, özellikle Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında, medya, halkın bağımsızlık mücadelesine olan desteğini artıran, işgalci güçlere karşı ulusal bilinci pekiştiren bir araç olarak kullanılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan gazeteler ve dergiler, toplumun

reformlara ve cumhuriyetin temellerine uygun şekilde yönlendirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir.

27 Mayıs 1960'ta gerçekleştirilen askeri darbe de medya önemli bir sınav vermiştir. Demokrat Parti hükümetinin iktidarda olduğu dönemde, medya, hükümetin politikalarını eleştiren ve kamuoyunun bu eleştiriler üzerinden şekillenmesine katkı sağlayan bir mecra olmuştu. 1950'ler boyunca, özellikle DP'nin uyguladığı politikalar karşısında Cumhuriyet Halk Partisi ve diğer muhalefet partileri, medya aracılığıyla hükümeti sıkça eleştirmişti. Darbe öncesi dönemde, medyanın etkisi, yalnızca muhalefet partilerinin değil, aynı zamanda ordu içindeki bazı grupların da hükümet karşıtı söylemler geliştirmesine olanak tanımıştır. Darbeden sonra ise, medya, ordunun egemenliğini pekiştiren bir rol oynamış ve darbe sonrası kurulan Yüksek Adalet Divanı'nın kararları hakkında kamuoyunu yönlendiren önemli bir araç haline gelmiştir. Medya, darbeyi meşrulaştırmaya yönelik bir dil kullanarak halkın darbeye desteğini sağlamak için yoğun bir çaba göstermiştir.

12 Eylül 1980'de gerçekleşen askeri darbede de medya büyük ve etkili bir rol oynamıştır. Darbe öncesi dönemde, medya sürekli bir kutuplaşma içinde olan toplumsal yapıyı yansıtmış ve çokça siyasi ve ideolojik çatışmanın mecrası olmuştur. 1970'lerin sonlarına doğru, Türkiye'deki aşırı sağ ve sol gruplar arasında yaşanan şiddetli çatışmaların medyadaki yansıması, toplumsal gerginliği artırmış ve büyük ölçüde polarizasyona yol açmıştır. Medya, o dönemdeki hükümetin baskı politikalarına büyük oranda sessiz kalmış ve hatta bazen hükümetin uygulamalarını meşrulaştırıcı bir tutum takınmıştır. Ancak darbe sonrası, medyanın en önemli işlevlerinden biri, halkı askeri rejimin kurallarına ve uygulamalarına alıştırmak olmuştur. 1980 sonrasında askeri yönetim, medya üzerinde yoğun bir baskı kurarak, gazeteleri ve televizyonları denetlemeye almış, eleştirel sesleri susturmuştur. Medyanın kontrolü, darbenin meşruiyetini sağlamak için çok önemli bir araç olmuştur.

1. Tezin Konusu ve Amacı

28 Şubat Süreci'nde Siyasal İslam'ın Etkilerinin Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerindeki Söylemler Üzerinden Analizi başlıklı bu yüksek lisans tezi, Türkiye'nin yakın tarihinde önemli bir dönüm noktası olan 28 Şubat sürecinde siyasal İslam'ın etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu süreçte, toplumun farklı kesimlerinin siyasal İslam'a bakış açısı ve bu konudaki söylemleri, medyanın rolüyle birlikte derinlemesine analiz edilmiştir.

Tezin odak noktasını, dönemin iki önemli gazetesi olan Hürriyet ve Yeni Şafak'ın söylemleri oluşturmaktadır. Bu gazeteler, farklı ideolojik yaklaşımlara sahip olmaları nedeniyle, 28 Şubat sürecinde siyasal İslam'a yönelik farklı bakış açılarını ve söylemleri temsil etmektedir. Hürriyet gazetesi, o dönemde daha laik ve batılı bir duruş sergilerken, Yeni Şafak gazetesi, İslamcı ve muhafazakâr bir duruş sergilemektedir. Bu nedenle, bu iki gazetenin söylemlerinin karşılaştırılması, 28 Şubat sürecinin siyasal İslam üzerindeki etkilerinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte bu tez öncelikle 28 Şubat sürecinin tarihsel arka planı ve bu süreçte yaşanan olaylar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ardından, siyasal İslam kavramı ve Türkiye'deki gelişimi üzerinde durulmuştur. Daha sonra, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin 28 Şubat sürecindeki siyasal İslam'a yönelik söylemleri, söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu analizde, gazetelerin kullandığı dil, seçtiği haber başlıkları, kullandığı fotoğraflar ve diğer görsel materyaller dikkate alınarak, siyasal İslam'a yönelik tutumları ve algıları ortaya çıkarılmaya çalışılmştır.

Tezin temel araştırma sorusu, 28 Şubat sürecinin siyasal İslam üzerindeki etkilerinin, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin söylemlerinde nasıl farklılaştığıdır. Bu soruya cevap ararken, aşağıdaki alt sorular da incelenecektir:

- 28 Şubat sürecinde Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri, siyasal İslam'ı nasıl tanımlamış ve çerçevelemiştir?
- Bu gazeteler, siyasal İslam'ın hangi aktörlerini ve temsilcilerini öne çıkarmış veya eleştirmiştir?
- Siyasal İslam'a yönelik kullanılan söylemlerde, hangi değerler, normlar ve ideolojiler vurgulanmıştır?
- Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin söylemleri, dönemin kamuoyunu ve siyasetini nasıl etkilemiştir?

Bu sorulara verilecek cevapların, 28 Şubat sürecinin siyasal İslam üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasına ve Türkiye'nin yakın tarihiyle ilgili önemli bir tartışmaya katkı sağlamayı hedeflemiştir.

2. Literatür Değerlendirmesi

28 Şubat süreci, Türkiye'de laiklik ve siyasal İslam arasındaki gerilimlerin en yoğun yaşandığı dönemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte yaşanan olaylar, siyasal İslam'ın yükselişi ve bu yükselişe karşı yapılan müdahaleler, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal yapısını derinden etkilemiştir. Bu nedenle, 28 Şubat süreci üzerine yapılan çalışmalar, Türkiye'nin yakın tarihini anlamak ve güncel tartışmaları değerlendirmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Siyasal İslam kavramı, farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Bu kavramın anlamı ve kapsamı üzerine yapılan tartışmalar, Türkiye'deki siyasal İslam'ın tarihsel gelişimi, aktörleri ve ideolojileri üzerine yapılan çalışmalarla birlikte değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, siyasal İslam'ın Türkiye'deki yükselişi, 28 Şubat sürecindeki rolü ve bu süreçten sonraki dönüşümü, literatürde önemli bir yer tutmaktadır.

Medyanın 28 Şubat sürecindeki rolü, bu döneme ilişkin tartışmaların önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Özellikle, farklı ideolojik yaklaşımlara sahip gazetelerin siyasal İslam'a yönelik söylemleri, dönemin kamuoyunu ve siyasetini etkileme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin 28 Şubat sürecindeki söylemlerinin analiz edilmesi, medyanın siyasal İslam'a yönelik tutumlarının ve bu tutumların toplumsal etkilerinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada da dönemde iki farklı görüşü temsil ettiğini düşündüğümüz Yeni Şafak ve Hürriyet gazeteleri üzerinden literatür taraması yapılmıştır. 28 Şubat sürecinin yaşandığı 1997 yılı başta olmak üzere bu sürecin başlangıcı kabul edeceğimiz 1995 Türkiye genel seçimlerinden başlayarak Erbakan'ın istifa ettiği Haziran 1997 tarihine kadar geçen süreçte var olan dikkat çekici, döneme damga vuran haberlerin analizleri yapılmıştır. Haberler ve manşetler incelenirken siyasal İslam düşüncesi açısından çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Değerlendirmeler yapılırken toplumun her kesimi hakkında bilgi sahibi olmak için sadece siyasilerin değil dönem içinde ön planda olan asker, iş insanı, sanatçı, gazeteci gibi kişilerin de söylemleri de incelenmiştir. Tüm bunlarla birlikte sürecin üzerinden yıllar geçmesine rağmen hala tartışmaların devam ettiği görülmüş ve konu hakkında yazılan tezler, kitaplar ve yayınlanan belgeseller taranarak dönem hakkında ayrıntılı bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

3.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, 28 Şubat sürecinde siyasal İslam'ın etkilerini Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerindeki söylemler üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, nitel bir araştırma yöntemi olan söylem analizi kullanılacaktır. Söylem analizi, dilin ve iletişim süreçlerinin anlam yaratma ve ideoloji üretme biçimlerini incelemeye odaklanır. Bu çalışmada, Hürriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin 28 Şubat sürecine ilişkin haberleri, köşe yazıları ve diğer metinleri söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Söylem analizi, dilin ve iletişimin anlam yaratma ve ideoloji üretme biçimlerini inceleyen bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, sadece kelimelerin anlamlarına değil, aynı zamanda bu kelimelerin hangi bağlamda kullanıldığına, hangi imgeleri ve sembolleri çağrıştırdığına, hangi söylemleri ürettiğine ve hangi ideolojik pozisyonları savunduğuna da odaklanır. Kısaca söylem analizi, bir metnin veya konuşmanın yüzeysel anlamının ötesine geçerek, metnin derininde yatan anlamları ve ideolojik mesajları açığa çıkarmayı amaçlar.

Söylem analizi yöntemi bu çalışmada adı geçen gazetelerin 28 Şubat sürecine ilişkin haberlerinde, köşe yazılarında ve diğer metinlerinde kullandıkları dil, kavramlar, imgeler ve sembolleri incelemede kullanılmıştır. Özellikle, siyasal İslam'a ilişkin kullanılan ifadeler, tanımlamalar ve değerlendirmeler üzerinde durulmuştur. Bu iki gazetenin söylemleri arasındaki farklılıklar, 28 Şubat sürecinde toplumda yaşanan ideolojik ayrışmanın medya yansımalarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hürriyet gazetesi, laik kesimin endişelerini ve tepkilerini yansıtırken, Yeni Şafak gazetesi, İslami kesimin görüşlerini ve savunmalarını dile getirmiştir. Tüm bu nedenlerden dolayı bu tez 28 Şubat sürecinde siyasal İslam'ın etkilerinin medya söylemleri üzerinden analiz edilmesiyle, Türkiye'deki ideolojik ayrışmanın ve medyanın bu ayrışmadaki rolünün daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmayı amaçlamıştır.

4. Araştırmanın Önemi

- **Medya etkileri teorilerine katkı:** Çalışma, medya etkileri teorilerine ampirik veriler sunarak bu teorilerin Türkiye bağlamındaki geçerliliğini test etmeye olanak sağlayacaktır.

- **Siyasi iletişim alanına katkı:** Siyasi iletişim alanında, özellikle kriz dönemlerinde medyanın rolü üzerine yapılan çalışmalara yeni bir boyut katacaktır.

- **Türkiye'nin siyasi tarihine katkı:** 28 Şubat süreci gibi önemli bir dönemin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacak, bu süreçte medyanın oynadığı rolün tarihsel bir perspektifte değerlendirilmesini sağlayacaktır.

5. Araştırma Soruları

- 28 Şubat sürecinde Hürriyet ve Yeni Şafak gazeteleri, süreci nasıl çerçevelemişlerdir?
- Bu iki gazetenin söylemleri, toplumun 28 Şubat süreci hakkındaki algısını nasıl şekillendirmiştir?
- Medyanın bu süreçteki tutumu, demokratik bir rejimde medyanın oynaması gereken rol hakkında ne gibi soruları gündeme getirmektedir?

Bu çalışmanın, medyanın toplumu şekillendirmedeki gücünü daha iyi anlamak isteyen araştırmacılar, siyaset bilimciler, iletişim bilimciler ve genel olarak Türkiye'nin siyasi tarihiyle ilgilenen herkes için önemli bir kaynak olması amaçlanmıştır.

1.BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SİYASAL İSLAM

İnsanlığın varoluş serüvenine göz attığımızda karşımıza çıkan en mühim unsurlardan biri de inançlardır. İlk insandan bu yana tesis edilmeye çalışılan düzende din ve inanç olgusu her zaman ehemmiyetini muhafaza etmiştir. Din kavramı üzerinden savaşlar vuku bulmuş, medeniyetler yerle bir olmuş ve tarih yeniden şekillenmiştir. Tarihe yeniden yön veren hadiselerden biri de İslamiyet'in zuhurudur. 610 senesinde Hz. Muhammed'in fikirlerine inanan topluluk yeni bir dini itikadı benimsemiştir. Bu itikat zamanla farklı yorumlanmış ve ortaya çıkan bu yorum farklılıkları nedeniyle muhtelif mezheplere ayrılmıştır. Bu ayrılma durumu daha sonra inanç içinde belirli gayeler uğruna radikalleşmiş ve siyasallaşmıştır. Din ve siyaset münasebetine baktığımızda tarih boyunca iç içe olan bir vaziyetle karşılaşmaktayız. Hristiyan toplumlarda kilise-kral ilişkisi, Müslüman toplumlarda peygamber/halife-padişah ilişkisi oldukça yakındır. Bu yakın münasebetler sebebiyle nice imparatorluklar vücut bulmuş, çağ açılıp çağ kapatılmıştır. Haçlı Seferleri bu ilişkinin en güzel örneğini temsil etmektedir. Müslümanlarda ise "fetih" kavramı üzerinden yapılan eylemler bu görüşü destekler niteliktedir (Aygen, 2019).

İslam, özünde Tanrı'nın insanlığa gönderdiği ilahi mesajların bütünüdür ve bu mesajlar peygamberler aracılığıyla insanlara iletilir. İslamiyet ise bu ilahi mesajlara inananların, yaşadıkları toplumun ve tarihin etkisiyle bu emirleri hayata geçirme biçimidir. Zamanla, İslam inancı farklı dünya görüşleriyle etkileşim içinde kalarak çeşitli yorumlara yol açmıştır. Bu yorumlardan biri de "Siyasal İslam" kavramıdır. Siyasal İslam, İslam toplumlarının Batı modernleşmesi karşısında, İslam'ın özünden ziyade, o günün İslamiyet anlayışına dayanarak geliştirdiği, modernizmle etkileşimli düşünce ve eylemlerin tümünü ifade eder. (Türk, 2015)

Siyasal İslam'ın kökenleri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı düşünürler, bu olgunun 20. yüzyıl ve sonrasını etkileyen Soğuk Savaş dönemiyle başladığını savunurken, diğerleri bu görüşe karşı çıkarak, kökenlerin Haçlı Seferleri'ne kadar uzandığını ve hatta Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezi veya George W. Bush'un 11 Eylül sonrası "Haçlı Seferleri" söylemi gibi daha güncel olaylara kadar izlenebileceğini öne sürmektedirler (Esposito, 2003:99). Ancak, bu farklı görüşler üzerinden modernlik bağlamında siyasal İslam'a bakıldığında, İslam ve Batı arasında bir çatışma olduğu gerçeği ortaya çıkar. Bu çatışma, siyasal İslam'ın varlığının temel

kaynağıdır ve Batı medeniyetine duyulan hem sempati hem de öfke ile iç içe geçmiştir. Siyasal İslam ile Batı arasındaki bağlantılı küresel şiddet ise, aslında dünyadaki sosyo-politik ve psikolojik dönüşümün bir sonucudur. Siyasal İslam'ın tarihi, Batı modernliğinin evrenselleştirilmesi politikalarının ortaya çıkardığı yan etkilerin bir ürünüdür. Bu farklı görüşlere rağmen, siyasal İslam'ın modern dünyadaki varlığı ve etkileri inkar edilemez. Kökleri ne kadar geriye gitse de, günümüzdeki tezahürleri ve etkileri, 20. yüzyıl ve sonrasındaki gelişmelerle yakından ilişkilidir. Bu nedenle, siyasal İslam'ı anlamak için hem tarihsel kökenlerine hem de modern dünyadaki dinamiklerine bakmak gerekmektedir. (Dönmez, 2004)

Siyasal İslam düşüncesinin ortaya çıkışıyla ilgili çeşitli görüşler bulunsa da, genel olarak bakıldığında, işgal döneminde sömürge altındaki Müslümanların, "Hristiyan bir hükümetin yönetimi altında Müslüman olarak yaşayabilir miyiz?" sorusuyla başlayan bir süreçten söz edebiliriz. (Erat & Özkul, 2018) Özellikle sanayi devrimiyle birlikte hızlanan sömürgecilik ve Batı ile İslam arasındaki gerilim, bu dönemde kavramlar arasındaki farkları daha da belirgin hale getirmiştir. Kısaca ifade edersek, sömürgecilik, Müslüman dünyasını ve İslam'ı şekillendiren temel bir güç olmuştur. Bu nedenle, tarih boyunca şekillenen farklı İslam kimliklerinin temeli, sömürgecilik ile birlikte gelişen Batı karşıtlığına dayanmaktadır. Bu süreçte İslamiyet, milliyetçilik ve ulusalcılık gibi ideolojilerle etkileşime girmiş ve bu görüşler, dönemin önderleri tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Ulusalcı ve milliyetçi siyasal elitler, kendilerini ön plana çıkarmak için sıklıkla İslam'a atıfta bulunmuşlardır. Bu ön plana çıkarma süreci ise iki ana düşünceden oluşmaktadır. İlk olarak, Batı taklitçiliğine karşı duyulan şikayet öne çıkmıştır. Batı'nın örf ve âdetlerinin İslam ile iç içe geçmesinden rahatsız olan düşünürler, İslamiyet'in özünün bu yüzden bozulduğunu ve Batı'nın taklit edilmemesi gerektiğini savunmuşlardır. İkinci olarak, saf İslam'ın akıl, bilim, mantık ve demokratik ilkelerle uyumlu olup olmadığı sorusu gündeme gelmiştir. Başka bir deyişle, bu düşünce yapısında, "Sömürgecilikten nasıl kurtulabiliriz?" sorusu yerini "Bağımsız bir ulus-devlet nasıl kurarız? İslam, akıl ve ilerlemeyle uyumlu mudur?" gibi sorulara bırakmıştır. (Er, 2016) Bu tür sorular, modern dünyada öne çıkan akıl, mantık ve ilerleme gibi kavramların yalnızca Batı ile değil, aynı zamanda İslam ile de ilişkilendirilerek küreselleştirilmesinin bir göstergesi olmuştur. Sonuç olarak, bu hareketler, toplumu

etkileyerek İslam'a yeni fonksiyonlar eklemiş ve İslam siyasallaştırılmıştır.

Harita 1: İslam Coğrafyası Haritası (Kaynak: blog.milliyet.com/islam-cografyasi)

Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetler, hakimiyetin Allah'a ait olduğunu, insanın yeryüzünde halife olarak yaratıldığını ve Allah'ın hükümlerinden vazgeçenlerin inkarcı sayılacağını belirtir (Nur Suresi, 42. Ayet; Bakara Suresi, 30. Ayet; Maide Suresi, 44. Ayet). Bu ve benzeri düşünceler, İslam devletleri tarihinde din ve siyaset arasında bir bağlantı olduğunu göstermektedir. Özellikle saltanatla yönetilen devletlerde, dini inancın kendi uygulamalarını meşrulaştırma aracı olarak kullanılması dikkat çekicidir. Padişahlar ve kurdukları sistemler, İslam'ı kendi çıkarları için kullanarak hegemonyalarını korumaya ve artırmaya çalışmışlardır. Emeviler döneminde başlayan bu İslam saltanatı yapısı, zamanla İslam toplumlarının geleneksel yapısı haline gelmiştir. Ancak bu uygulamalar, İslam'ın temel düşünceleriyle çelişmektedir. Bunun en büyük sebebi, "kraldan çok kralcı, İslam'dan çok İslamcı" anlayışın ön plana çıkmasıdır. Batı'ya duyulan öfke ve İslam medeniyetinin güçlenmesini isteyen düşünce yapısı da Siyasal İslamcılığın temel nedenini oluşturmuştur.

1.1 Siyasal İslam'ın Tarihçesi

1.1.1 İslam'ın İlk Yılları ve Halifelik Dönemi (632-661)

İslam'ın ilk yılları, 7. yüzyılın başlarında Arap Yarımadası'nda Muhammed'in (Peygamber) doğuşu ve İslam'ın ortaya çıkışıyla başlar. Muhammed'in peygamberliği, Mekke'de başladı ve Kuran'ın indirilmesiyle birlikte İslam dininin temelleri atıldı. İslam,

Arap Yarımadası'nda hızla yayıldı ve kısa sürede bir devlet ve toplum düzeni oluşturdu. Muhammed'in vefatının ardından, Müslüman toplumda bir liderlik boşluğu oluştu. Bu durum, İslam toplumunun liderlik ve yönetimini belirlemek için tartışmalara yol açtı. Bu tartışmalar sonucunda, Müslümanlar, Muhammed'in halifesi (halefi) olarak bilinen ilk dört lideri seçtiler. Bunlar, sırasıyla Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali idi.

Bu dönem, İslam'ın siyasi ve toplumsal yapısının şekillendiği bir süreçti. Ebu Bekir'in halifeliği sırasında, İslam devleti Arap Yarımadası'nın çoğunu kontrol altına aldı. Ömer döneminde, İslam devleti genişlemeye devam etti ve İran, Suriye ve Mısır gibi büyük bölgeler fethedildi. Osman'ın döneminde, İslam devleti denizaşırı topraklara yayıldı ve İslam İmparatorluğu'nun sınırları genişledi. Ancak, bu dönemde Müslüman toplumda da iç çatışmalar yaşandı. Osman'ın suikast sonucu öldürülmesiyle başlayan iç savaşlar, Müslüman toplumu ikiye böldü. Bu iç savaşlar, İslam dünyasında siyasi ve dini ayrılıklara yol açtı ve Sünni ve Şii mezheplerinin ortaya çıkmasına neden oldu.(Hizmetli, 1991)

Ali'nin halifeliği döneminde, Müslüman toplumunun birleştirilmesi ve iç istikrarın sağlanması için çaba gösterildi. Ancak, Ali'nin halifeliği döneminde de iç savaşlar ve çatışmalar devam etti. Ali'nin öldürülmesiyle, ilk dört halifelik dönemi sona erdi ve İslam dünyası siyasi olarak bölündü. Kısaca özetlemek gerekirse İslam'ın ilk yılları ve halifelik dönemi, İslam'ın siyasi, toplumsal ve dini yapısının oluştuğu bir dönemdir. Bu dönem, İslam'ın yayılmasında ve Müslüman toplumunun şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu süreçte yaşanan olaylar, İslam tarihindeki temel dönemeçlerden birini oluşturur ve günümüz İslam dünyasının temelini oluşturan unsurları belirlemiştir.

1.1.2. Emevi ve Abbâsî Dönemleri (661-1258)

Emevi ve Abbâsî dönemleri, İslam dünyasının siyasi ve kültürel tarihinde önemli birer dönem olarak kabul edilir. Bu dönemler, İslam dünyasının genişlemesi, siyasi yapılanması ve kültürel gelişimi açısından önemli değişimlere tanıklık etmiştir.

Emeviler dönemi, İslam devletinin ikinci büyük halifelik dönemidir. Emeviler, Muaviye bin Ebu Süfyan liderliğinde, Hz. Ali'nin ardından halifeliği ele geçirmişlerdir. Emevi dönemi, Şam merkezli bir yönetim altında Arap İmparatorluğu'nun zirvesine ulaşmıştır. Bu dönemde İslam İmparatorluğu genişlemiş, İspanya, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya'ya kadar uzanan bir imparatorluk haline gelmiştir. Emevi dönemi, İslam dünyasında Arap kültürünün ve İslam'ın yayılmasının yanı sıra İslam mimarisinin

de geliştiği bir dönemdir. Ancak, Emeviler döneminde yönetimde yaşanan haksızlıklar ve ayrımcılık nedeniyle toplumsal huzursuzluklar da yaşanmıştır. (Kara,2006)

Abbâsîler dönemi, Emevilerin yıkılmasının ardından İslam dünyasında iktidarı ele geçiren ikinci büyük hanedanlıktır. Abbâsîler, Abbâs bin Abdülmuttalib liderliğinde halifeliği ele geçirmişlerdir. Abbâsîler, Bağdat merkezli bir yönetim altında İslam İmparatorluğu'nu yönetmişlerdir. Abbâsîler dönemi, İslam dünyasında bilim, kültür, sanat ve mimari alanlarında altın çağını yaşamıştır. Bu dönemde, Bağdat, dünyanın en önemli entelektüel ve ticaret merkezlerinden biri haline gelmiştir. Abbâsîler dönemi, İslam dünyasında Arap olmayan grupların da siyasi ve kültürel anlamda etkin olduğu bir dönemdir. Abbâsîler, Abbâsî İmparatorluğu'nun sınırlarını genişletmiş, Hindistan'dan İspanya'ya kadar uzanan büyük bir imparatorluk kurmuşlardır. Ancak, Abbâsîler dönemi de zamanla iç bölünmelere ve zayıflamaya uğramıştır. Abbâsîlerin siyasi gücü azaldıkça, imparatorluk da parçalanmaya başlamış ve bağımsızlık mücadeleleri artmıştır.(Gözütok, 2020)

Özetlememiz gerekirse Emevi ve Abbâsî dönemleri, İslam dünyasının tarihinde siyasi ve kültürel olarak önemli birer dönemdir diyebiliriz. Bu dönemler, İslam'ın yayılması ve gelişmesi, İslam medeniyetinin oluşumu ve İslam dünyasının siyasi yapılanması açısından büyük etkiye sahiptir. Bu dönemlerde yaşanan olaylar ve gelişmeler, günümüz İslam dünyasının temellerini oluşturan unsurları şekillendirmiştir.

Harita 2: Emevi Dönemi İslam Haritası (Kaynak: https://www.dilimiz.net/emeviler-donemi/)

1.1.3. Osmanlı İmparatorluğu ve Hilafet (1299-1924)

Osmanlı İmparatorluğu, 13. yüzyılda Osmanlı Beyliği'nin kurulmasıyla başlayan ve 1299'dan 1922'ye kadar uzanan bir imparatorluktur. Kurucusu Osman Gazi olan Osmanlılar, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde genişleyerek güçlendiler ve zamanla birçok farklı etnik, dini ve kültürel gruptan insanı bünyelerine kattılar. Osmanlı İmparatorluğu'nun genişlemesi ve güçlenmesi, ilk olarak Osmanlı Beyliği'nin sınırlarının genişlemesiyle başladı. Osmanlılar, Bizans İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla birlikte Anadolu'da toprak kazanmaya başladılar. Osmanlılar, 15. yüzyılın ortalarında Balkanlar, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya kadar genişledi ve İstanbul'u fethederek Bizans İmparatorluğu'nun sonunu getirdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun en parlak dönemi, 16. ve 17. yüzyıllarda yaşandı. Bu dönemde Osmanlılar, Avrupa, Afrika ve Asya'da geniş topraklara sahip büyük bir imparatorluk haline geldiler. Osmanlı İmparatorluğu, bu dönemde sanat, edebiyat, mimari ve bilimde de büyük ilerlemeler kaydetti. Osmanlı Devleti, farklı etnik ve dini gruplara hoşgörüyle yaklaşmasıyla da bilinir ve bu da imparatorluğun uzun süreli dayanıklılığına katkı sağladı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi yapısı, Sultanın mutlak egemenliği altında merkeziyetçi bir yönetim şekline dayanıyordu. Devletin en üstünde sultan bulunurdu ve onun altında sadrazam gibi önemli yetkililer yer alırdı. Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim yapısı, farklı bölgelerdeki yerel yönetimlerin de özerkliğini sağlayarak çok kültürlü bir yapı oluşturmuştu. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ise, iç ve dış baskılar, siyasi karmaşa ve ekonomik zorluklar imparatorluğun çöküşünü hızlandırdı. Osmanlı İmparatorluğu'nun sona ermesiyle birlikte, Osmanlı Hilafeti de sona erdi. Hilafet, İslam toplumunda dini ve siyasi liderliği temsil ediyordu ve Osmanlı Sultanı aynı zamanda hilafetin sembolik lideri olarak kabul ediliyordu. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte hilafetin resmi olarak kaldırılmasıyla, İslam dünyasında bir boşluk oluştu.

Osmanlı İmparatorluğu ve Hilafet dönemi, İslam dünyasının tarihinde önemli bir dönemi temsil eder. Osmanlı İmparatorluğu, İslam dünyasının en uzun ömürlü ve en etkili imparatorluklarından biri olarak kabul edilir. Hilafet ise, İslam toplumunda dini ve siyasi otoriteyi temsil eden önemli bir kurumdu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte İslam dünyasında önemli bir değişim yaşandı.

1.1.4. Modern Dönem ve Siyasal İslamın Yeniden Canlanması (20. yüzyıl)

Modern dönem, İslam dünyasında hem siyasi hem de toplumsal anlamda büyük değişimlere ve dönüşümlere tanıklık etmiştir. Bu süreçte, Batılı sömürgeci güçlerin etkisi altında kalan birçok İslam ülkesi, bağımsızlık mücadeleleriyle modernleşme sürecine girmişlerdir. Ancak, bu süreçte yaşanan modernleşme çabaları, birçok toplumda geleneksel İslamî değerlerle modernlik arasında bir denge kurma çabası olarak görülmüştür.(Gülenç, 2011)

Birçok İslam ülkesinde, Batılılaşma süreciyle birlikte modernleşme çabaları yoğunlaşmıştır. Bunun sonucunda, eğitim, ekonomi, hukuk ve siyaset gibi alanlarda Batılı standartlara uyum sağlama çabaları gözlenmiştir. Bununla birlikte, bu süreçte İslam dünyasında da bir kimlik arayışı başlamıştır. Modernleşme ve Batılılaşma çabalarına karşı, birçok İslam ülkesinde geleneksel İslamî değerlere ve kültürel mirasa daha fazla önem verme eğilimi ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, siyasal İslamın yeniden canlanması da önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasal İslam, İslam'ı siyasi bir ideoloji olarak değerlendirir ve İslam'ı devletin yönetiminde bir rehber olarak kullanmayı savunur. Bu yaklaşımın temsilcileri arasında, Müslüman Kardeşler, Humeyni'nin İran Devrimi ve daha sonraki İslamcı hareketler yer almaktadır. Müslüman Kardeşler, 1928'de Mısır'da Hasan el-Benna tarafından kurulan bir İslamcı örgüttür. Bu örgüt, siyasi ve toplumsal alanda İslam'ı temel alarak reformist bir yaklaşım benimsemiştir. Müslüman Kardeşler, Mısır'da ve diğer İslam ülkelerinde, sosyal hizmetlerden siyasi faaliyetlere kadar geniş bir yelpazede etkinlik göstermiştir. Ancak, zaman zaman bu örgütün siyasi olarak da radikalleştiği ve şiddeti meşrulaştırdığı eleştirileriyle karşılaşmıştır. Humeyni'nin İran Devrimi ise, 1979'da gerçekleşen ve İran'da Şah rejimini deviren bir devrimdir. Bu devrim, İslam'ı devletin yönetiminde merkezi bir role sahip olarak tanımlayan bir İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açmıştır. İran Devrimi, İslam dünyasında siyasal İslamın önemli bir referans noktası haline gelmiş ve diğer İslamcı hareketlere ilham kaynağı olmuştur. Bu süreçte, Müslüman toplumların modernleşme ve Batılılaşma karşısında yaşadığı kimlik krizi, siyasal İslamın yeniden canlanmasında etkili olmuştur. Siyasal İslam, bir tepki olarak değil aynı zamanda bir alternatif olarak ortaya çıkmış ve Müslüman toplumlar arasında geniş bir destek bulmuştur. Siyasal İslamın temsil ettiği değerler, modernleşme sürecinde kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel İslamî değerlerin korunması ve yaşatılması gerektiğini savunur. Ancak, siyasal İslamın yeniden canlanması aynı zamanda tartışmalara da yol açmıştır. Bazıları, siyasal İslamı demokratik değerlerle bağdaşmayan otoriter bir ideoloji olarak görürken, diğerleri ise siyasal İslamı demokratik katılımın ve insan haklarının savunucusu olarak değerlendirir. Bu tartışmalar,

İslam dünyasının modernleşme sürecinde karşılaştığı zorlukları ve çelişkileri yansıtır.(Kurtoğlu, 1999)

Sonuç olarak, modern dönemde İslam dünyasında yaşanan siyasal İslamın yeniden canlanması, Müslüman toplumların modernleşme sürecinde karşılaştığı zorluklara ve kimlik krizine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Siyasal İslam, geleneksel İslamî değerlerin korunması ve yaşatılması amacıyla mücadele ederken, aynı zamanda modern dünya ile uyumlu bir İslamî kimlik arayışını da temsil etmektedir. Bu süreç, İslam dünyasının siyasi ve toplumsal dönüşümünde önemli bir rol oynamış ve gelecekte de etkisini sürdürecektir.

1.2 Siyasal İslamın İdeolojik Temelleri

Siyasal İslam, İslam'ı sadece bir dini inanç sistemi olarak değil, aynı zamanda bir siyasi düzen, hukuk sistemi ve toplumsal model olarak gören bir ideolojidir. İdeolojik temelleri, İslam'ın kutsal metinleri, tarihi olaylar ve İslam düşünürlerinin eserleri üzerine dayanmaktadır.

1.2.1 İslam'ın Temel İlkeleri:

Tevhid (Allah'ın Birliği): Siyasal İslam'ın ideolojik temelleri, İslam'ın temel inancı olan tevhid ilkesine dayanır. Allah'ın birliği ve ona olan kulluk, ideolojinin merkezinde yer alır.

Şeriat (İslam Hukuku): Siyasal İslam, İslam hukukunun, yani şeriatın, toplumun düzenlenmesinde temel bir rol oynaması gerektiğini savunur. Şeriat, Kuran'ın ve hadislerin rehberliğinde oluşturulan İslam hukuk sistemidir.

Cihat (Kutsal Savaş): Siyasal İslam ideolojisi, İslam'ın yayılması ve savunulması amacıyla cihat kavramını vurgular. Ancak, cihat sadece silahlı mücadele anlamına gelmez; aynı zamanda bireysel ve toplumsal düzeydeki çabaları da içerir.

1.2.2. İslam Devleti:

Hilafet (İslam Devleti): Siyasal İslam, İslam devletinin kurulmasını ve İslam'ın devlet yönetiminde temel referans noktası olmasını savunur. Hilafet, İslam toplumunun birleşik bir liderlik altında olmasını öngörür.

Şura İlkesi (Danışma ve Katılım): Siyasal İslam ideolojisi, toplumsal katılım ve danışmanlık ilkesini vurgular. Müslüman topluluğunun yönetiminde şura ilkesine dayanarak, karar alma süreçlerinin toplumsal bir uzlaşma ile şekillenmesini hedefler.

1.2.3. Toplumsal Adalet:

Zekat ve Sadaka (Sosyal Yardımlaşma): Siyasal İslam, zenginlik ve fakirlik arasında adil bir dağılımı teşvik eder. Zekat ve sadaka, toplumsal adaletin sağlanmasında önemli bir rol oynar.

Eşitlik ve Adil Toplum: Siyasal İslam, bireyler arasında ırk, sınıf veya cinsiyet temelinde herhangi bir ayrım olmaksızın adil bir toplum oluşturmayı hedefler.

1.2.4. İslam Toplumu ve Kültürü:

İslam Kültürü ve Değerler: Siyasal İslam, İslam kültürünün korunması ve yaşatılması için çaba gösterir. İslam'ın ahlaki değerleri, toplumsal normları ve kültürel öğeleri, ideolojik temellerin önemli bir parçasını oluşturur.

Eğitim ve İrşad (Rehberlik): Siyasal İslam, toplumun İslam değerleriyle donatılması ve bilinçlendirilmesi için eğitim ve irşadın önemini vurgular. Bu, bireylerin İslam'ı anlamalarını ve yaşamlarını bu değerlere göre düzenlemelerini amaçlar.

Tüm bu maddelerin yanında Siyasal İslamın ideolojik temelleri, dinin sadece bireysel ibadetle sınırlı olmadığını, aynı zamanda toplumsal düzenin, hukukun ve devletin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını savunur. Ancak, bu ideolojinin uygulaması ve yorumlanması, farklı İslam düşünürleri ve hareketleri arasında çeşitlilik gösterir.

1.3. Çeşitlenen Siyasal İslam Akımları ve Hareketler

Siyasal İslam, İslam'ı siyasi bir ideoloji olarak değerlendirir ve İslam'ı devletin yönetiminde bir rehber olarak kullanmayı savunur. Bu yaklaşım altında, farklı coğrafyalarda ve farklı tarihlerde çeşitlenen İslamcı akımlar ve hareketler ortaya çıkmıştır. Bu hareketler, İslam'ın devlet politikalarına ve toplumsal düzenlemelere etki etmesini amaçlar.

Müslüman Kardeşler, 1928 yılında Mısır'da Hasan el-Benna tarafından kurulan bir İslamî hareket olarak bilinir. Bu hareket, başlangıçta dini ve sosyal reform amacı gütmekle birlikte zamanla siyasal İslam'ın önemli temsilcilerinden biri haline gelmiştir. Müslüman Kardeşler, özellikle, İslam'ın toplumsal hayatta ve devlet yönetiminde nasıl bir rol oynaması gerektiği konusunda belirgin bir duruş sergilemiş, bu bağlamda birçok ülkeye yayılmış ve çeşitli siyasi hareketlere ilham kaynağı olmuştur. 1920'lerin sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve Batı etkilerinin artmasıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Bu dönemde birçok Müslüman toplum, modernleşme ve Batılaşma süreçleri karşısında gelenekçi değerlerine yeniden dönme arayışı içindeydi. Hasan el-Benna, toplumda İslami değerleri yeniden canlandırmayı hedefleyen bir hareket başlatarak bu ihtiyaçlara cevap vermek istemiştir. Müslüman Kardeşler, ilk yıllarında sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda çeşitli çalışmalar yürütmüş, zamanla politikaya da yönelmeye başlamıştır. 1940'ların sonlarına doğru, hareketin siyasi etkisi giderek artmış ve Mısır'da siyasi bir aktör olarak tanınır hale gelmiştir. Müslüman Kardeşler, İslam'ın yalnızca bir din değil, aynı zamanda bir yaşam tarzı ve bir yönetim biçimi olduğunu savunur. Bu bağlamda, "İslam, devlet ve toplum" ilişkisi üzerinde yoğunlaşmışlardır. Hareket, İslam'ın sosyal, ekonomik ve siyasi hayatta rehber olması gerektiğini belirterek, modern devletlerin, sekülerist yaklaşımlarını eleştirmiştir. Mısır'da 1940'larda siyasi sürece girmeye başladıktan sonra çeşitli dönemlerde yasaklar ve baskılarla karşılaşsa da, özellikle 2011 Arap Baharı sonrasında Mısır'da büyük bir yükseliş yaşamıştır. 2012 yılında düzenlenen cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanarak, Muhammed Mursi'nin cumhurbaşkanı olmasına zemin hazırlamıştır. Ancak bu süre zarfında yaşanan iç karışıklıklar ve siyasi çatışmalar sonucu, 2013 yılında Mursi, askeri darbeyle görevinden alındı. Bu durum, Müslüman Kardeşler için büyük bir dönüm noktası oldu; hareket, yasadışı ilan edildi ve liderleri birçok ülkede tutuklandı. (Somuncuoğlu, 2019)

İran İslam Devrimi, siyasal İslamın önemli bir dönüm noktasıdır. 1979'da gerçekleşen bu devrim, İran'da Şah rejimini devirerek İslam'ı devletin yönetiminde merkezi bir role sahip olarak tanımlayan bir İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açmıştır. İran İslam Devrimi, İslam dünyasında siyasal İslamın önemli bir referans noktası haline gelmiş ve diğer İslamcı hareketlere ilham kaynağı olmuştur. İran İslam Devrimi, 1979 yılında gerçekleşmiş ve sonuçları dünya genelinde önemli etkilere yol açmıştır. Bu devrim, hem İran toplumu üzerinde derin izler bırakmış hem de siyasal İslam

hareketleri için bir referans noktası haline gelmiştir. Devrim, özellikle dini liderlik, toplumsal değişim ve uluslararası ilişkilerde yeni bir paradigmaya yol açmıştır. Bu akımının arka planına baktığımızda İran, 20. yüzyılın başlarından itibaren modernleşme ve batılılaşma çabaları içinde büyük dönüşümler yaşadığını görebiliriz. Pehlevi Hanedanı döneminde, Shah Mohammad Reza Pahlavi, batılı değerleri benimseyerek, toplumsal ve ekonomik reformlar gerçekleştirmiştir. Ancak bu reformlar, geleneksel değerlerle çatışmış ve geniş kesimlerde hoşnutsuzluğa yol açmıştır. Özellikle dinî otoritelerin ve muhafazakâr kesimlerin tepkisi, devrimin zeminini oluşturmuştur. Bu açıdan baktığımızda İran İslam Devrimi, siyasal İslam hareketinin en güçlü örneklerinden biri olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Devrimin lideri Ayetullah Ruhullah Humeyni, İslamî bir devletin kurulması gerektiğini savunmuş ve "İslam Cumhuriyeti" fikrini öne çıkarmıştır. Humeyni, dini otoritenin siyasi alanda da etkin olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu durum, siyasal İslam'ın temel ilkelerinden birini oluşturur: Dinin yalnızca bireysel bir inanç sistemi değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal bir organizasyon biçimi olarak görülmesi. Devrim sonrası İran'da kurulan İslam Cumhuriyeti, dini liderlerin siyasi iktidarı elinde tutmasını sağlayan bir yapı geliştirmiştir. Bu yapı, Velayet-i Faqih (Şeriat Rehberliği) sistemiyle yönetilmektedir. Bu sistemde, dini liderin (Ayetullah) siyasi kararları yönlendirme yetkisi vardır. Bu, siyasal İslam'ın devrim sonrası dönemdeki en belirgin özelliğidir. Dini liderliğin siyasi otorite ile birleştirilmesi, diğer ülkelerdeki siyasal İslam hareketleri için bir model oluşturmuştur. Devrim toplumsal yapıyı derinden etkilemiştir. Kadınların toplumdaki rolü, eğitim sistemindeki değişiklikler ve sosyal politikalar, devrimle birlikte yeniden şekillenmiştir. Kadınların kamusal alandaki yeri, devrim öncesine göre daha sınırlı hale gelmiş, kıyafet kuralları gibi düzenlemelerle sosyal hayatın İslami normlara göre düzenlenmesi hedeflenmiştir. Bu durum, toplumda ciddi bir kutuplaşmaya yol açmış ve muhalefet gruplarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Devrim, özellikle Ortadoğu'daki Müslüman topluluklar arasında, dini bir kimlik ve siyasi bir amaç arayışını teşvik etmiştir. Devrim sonrası İran, kendi ideolojik görüşünü yaymak amacıyla, "İslam Devrimi İhracı" politikası izlemeye başlamıştır. Bu durum, bölgedeki ülkelerle olan ilişkilerde gerilim yaratmış, özellikle ABD ile yaşanan krizin derinleşmesine yol açmıştır. Mısır, Tunus, Türkiye gibi ülkelerdeki siyasal İslam hareketlerine ilham vermiştir. Özellikle 2011 Arap Baharı ile birlikte, birçok ülkede benzer devrimci hareketler ortaya çıkmıştır. İran'ın tecrübesi, bu hareketlere hem bir örnek hem de bir uyarı niteliği taşımaktadır. Dini

liderlik ile siyasi güç arasındaki ilişki, diğer ülkelerdeki siyasal İslam grupları için önemli bir tartışma konusu olmuştur.(Tığlı, 2015)

Taliban hareketi, 1990'ların ortalarından itibaren Afganistan'da etkin hale gelmiş ve siyasal İslam açısından önemli bir örnek oluşturmuştur. Bu hareket, dini bir ideolojiye dayalı olarak siyasi bir güç haline gelmiş, ülke içinde ve uluslararası arenada çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Taliban'ın yükselişi, uyguladığı sert İslam kuralları ve toplumsal dönüşüm projeleriyle, siyasal İslam'ın dinamiklerini ve sınırlarını anlamak açısından kritik bir vaka sunar. Bu hareket 1994 yılında Afganistan'ın güneyinde, özellikle Kandahar bölgesinde ortaya çıktı. 1980'lerde Sovyetler Birliği'ne karşı yürütülen cihad döneminde yetişen genç mücahitlerin oluşturduğu bu hareket, başlangıçta savaşın getirdiği kaos ve belirsizlikten bunalmış Afgan halkı için bir umut ışığı olarak belirmiştir. Taliban, "Talib" kelimesinden gelmekte olup, "öğrenci" anlamına gelir. Kuruluşu, dini eğitim veren medreselerde yetişen gençlerin önderliğinde gerçekleşmiştir. Hareketin üyeleri İslam'ın en katı yorumlarından birini benimseyerek, "İslami Emirlik" fikrini öne çıkarmıştır. Bu ideoloji, selefi ve Vahhabi akımlarından etkilenmiştir. Taliban, İslam hukukunu (Şeriat) mutlak bir otorite olarak benimsemekte ve bu hukuk çerçevesinde toplumun tüm alanlarını düzenlemeye çalışmaktadır. Dini otoritenin siyasi güce dönüştürülmesi, siyasal İslam'ın temel ilkelerindendir ve Taliban bu anlayışı somutlaştırarak Afganistan'da uygulamıştır. Hareketin liderleri 1996-2001 yılları arasında Afganistan'ı yönettiği dönemde, toplumsal yaşamı ciddi şekilde düzenleyen katı kurallar getirmiştir. Kadınların eğitime ve iş hayatına katılımı kısıtlanmış, sosyal yaşamda birçok yasak uygulanmıştır. Örneğin, kadınların kamusal alanda örtünmesi zorunlu hale getirilmiş, eğitim hakkı büyük ölçüde kısıtlanmıştır. Bu durum, Taliban'ın kadınlara bakış açısını ve uyguladığı ideolojik politikayı net bir şekilde ortaya koymaktadır. Taliban'ın yönetim şekli, dini liderlerin siyasi otoriteyi elinde bulundurmasını sağlamıştır. Bu, Velayet-i Faqih sistemine benzer bir yapıyı andırmaktadır; ancak Taliban, dini otoritenin yanı sıra silahlı güç ve militarizmi de bu yönetim biçiminin bir parçası olarak kullanmıştır. Bu, hareketin hem iç hem de dış politika hedeflerine ulaşmasında etkili olmuştur. Taliban'ın iktidara gelmesi, uluslararası düzeyde de önemli tartışmalara yol açmıştır. Özellikle, Taliban'ın terörist gruplarla olan ilişkileri ve Al-Qaeda ile olan bağlantıları, dünya genelinde büyük endişelere neden olmuştur. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından ABD, Taliban'ı destekleyen Al-Qaeda'yı hedef alarak Afganistan'a müdahale etmiştir. Bu müdahale, Taliban'ın iktidardan

düşmesine neden olmuş, ancak hareketin köklü sosyal ve dini yapısı nedeniyle yeraltında yeniden güçlenmesine zemin hazırlamıştır. 2021 yılında ABD'nin Afganistan'dan çekilmesiyle Taliban, yeniden iktidara gelmiştir. Bu süreç, dünya genelinde birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun dikkatini çekmiş, Taliban'ın yönetim tarzı ve toplumsal politikaları hakkında tartışmalara yol açmıştır. Yeni dönemde Taliban, özellikle kadın hakları, eğitim ve insan hakları konularında uluslararası baskılara maruz kalmıştır. Bununla birlikte, Taliban, ideolojik çizgisinden sapmadan kendi uygulamalarını sürdürme kararlılığında görünmektedir. Siyasal islam açısından bu hareket ideolojinin hem olumlu hem de olumsuz yönlerini gözler önüne seren bir örnek teşkil etmektedir. Dini referanslarla siyasi bir güç haline gelmeleri, İslam'ın toplumsal ve siyasi alanlardaki etkisini göstermektedir. Ancak uyguladıkları katı kurallar ve insan hakları ihlalleri, siyasal İslam'ın potansiyel tehlikelerini de ortaya koymaktadır. Taliban'ın yönetim biçimi, çoğu Müslüman toplumda farklı tepkilere yol açmıştır. Bazı kesimler, Taliban'ın İslam'ı sahih bir şekilde temsil ettiğini düşünürken, diğerleri ise bu yönetimi, dinin yanlış bir yorumu olarak değerlendirmektedir. Bu durum, siyasal İslam'ın farklı yorumlarının ve uygulamalarının toplumsal dinamikleri nasıl etkileyebileceğini göstermektedir.(Atacan, 2008)

Hamas, 1987 yılında Filistin'de kurulan ve siyasal İslam'ın en belirgin örneklerinden biri olarak öne çıkan bir hareket olarak dikkat çekmektedir. Başlangıçta sosyal yardım ve dini eğitim odaklı bir yapı olarak ortaya çıkan Hamas, zamanla Filistin topraklarında siyasi bir aktör haline gelmiş ve bu süreçte hem iç politikada hem de uluslararası arenada önemli tartışmalara yol açmıştır.1987'de İlk İntifada sırasında temelleri atılan Hamas Müslüman Kardeşler'in Filistin kolu olarak düşünülmüştür. Filistin topraklarında sosyal ve dini bir yapı oluşturmak amacıyla ortaya çıkan Hamas, aynı zamanda Siyonizm'e karşı bir direniş hareketi olarak kendini konumlandırmıştır. Kuruluşun ideolojik temelleri, İslamcı bir yaklaşım ve Filistin topraklarının kurtarılması düşüncesine dayanır. Örgütün ideolojik temellerine baktığımızda İslam'ın toplumsal ve siyasi alandaki rolünü vurgulayan bir ideolojiye sahip olduğunu görebiliriz. Hareketin ana belge ve bildirgesi olan "Hamas Tüzüğü", Filistin'in kurtarılması ve İslam'ın üstünlüğü hedeflerini içermektedir. Tüzük, direnişin ve cihadın önemini öne çıkararak, dini bir mücadelenin gerekliliğini vurgular. Bu yönüyle, Hamas, siyasal İslam'ın temel prensiplerini yansıtan bir yapı olarak değerlendirilir. Ayrıca Hamas, sosyal adalet, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler konularında geniş bir ağ oluşturarak toplumsal destek

sağlamış, bu sayede halk arasında güçlü bir meşruiyet kazanmıştır. Filistin halkının ihtiyaçlarına yanıt vererek, siyasi gücünü pekiştirmiştir. Örgüt yöneticileri 2006'daki seçimlerde elde ettiği zaferle birlikte siyasi alanda daha belirgin bir rol oynamaya başladı. Bu seçim, Hamas'ın uluslararası toplumda bir siyasi aktör olarak tanınmasını sağladı. Ancak, Hamas'ın iktidarı, özellikle Fatah ile yaşanan çatışmalar nedeniyle iç karışıklıklara yol açtı. 2007'de Gazze Şeridi'nin kontrolünü ele geçiren Hamas, burada İslami bir yönetim tarzı geliştirmeye çalıştı. Ayrıca Gazze'deki yönetimi sırasında, kendi versiyonunu uygulamaya koyduğu İslami kurallarla sosyal hayatı düzenlemeye çalıştı. Bu süreçte kadınların sosyal hayattaki yeri, eğitim, sağlık hizmetleri ve sosyal politikalar, bu yeni yönetim biçiminin belirleyici unsurları olmuştur. Ancak, uygulamaları, insan hakları ihlalleri ve özgürlük kısıtlamaları açısından eleştirilere de maruz kalmıştır. Bu eleştirilerin en temel sebebi örgütün direniş ve silahlı mücadele konularında belirgin bir çizgi izlemesidir. Hamas, Filistin topraklarının kurtarılması için silahlı direnişi meşru görmektedir ve bu bağlamda, İsrail'e karşı gerçekleştirdiği roket saldırıları ve diğer askeri eylemlerle dikkat çekmektedir. Bu durum, Hamas'ı hem Filistin halkı hem de uluslararası toplum nezdinde tartışmalı bir aktör haline getirmiştir. Hamas'ın askeri kanadı olan İzzeddin Kassam Tugayları, bu mücadelenin merkezinde yer almaktadır. Silahlı direniş, Hamas'ın ideolojisinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bu bağlamda, Hamas, kendisini yalnızca bir siyasi hareket değil, aynı zamanda bir direniş hareketi olarak konumlandırmaktadır. Bu harekete uluslararası ilişkiler açısından baktığımızda çeşitli eleştirilen yanısıra bazı durumlarda destek aldığını da görmekteyiz. Özellikle, İran ve Hizbullah gibi Şii aktörlerle olan ilişkileri, hareketin askeri gücünü artırmıştır. Bu destek, Hamas'ın uluslararası alandaki varlığını güçlendirmiş, ancak aynı zamanda bölgedeki gerilimleri de artırmıştır. Batı dünyası, Hamas'ı terörist bir örgüt olarak tanımlarken, bazı Arap ve İslam ülkeleri hareketi desteklemektedir. Bu çelişkili durum, Hamas'ın uluslararası politikada nasıl bir denge kurması gerektiği konusunda zorluklar yaşamasına neden olmuştur. Örgütün güncel durumuna baktığımızda 2006'daki seçim zaferi sonrası, Filistin Yönetimi ile çatışmalara girdiğini söyleyebiliriz. Fatah ile olan bu çatışma, Filistin içindeki siyasi dinamikleri derinden etkilemiştir. Hamas, Gazze'de iktidarı ele geçirince, Fatah liderliğindeki Batı Şeria ile aralarındaki gerilim daha da tırmandı. Bu durum, Filistin'in siyasi birliğini zayıflatarak, Filistin davasını olumsuz etkilemiştir. Hamas'ın Fatah ile olan çatışmaları, Filistin halkı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmıştır. İki hareket arasındaki bölünme, Filistin topraklarındaki direnişin ve müzakere süreçlerinin etkisizleşmesine neden olmuştur (Ayhan,2009). Bu çatışma, siyasal İslam'ın

içindeki farklılıkların ve güç mücadelelerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. 2024 İsrail- Filistin çatışmalarında da örgütün oynadığı rol bazı kesimlerce takdir edilirken bazı kesimler tarafında "silahlı yasadışı örgüt" olarak tanımlanmaya devam etmiştir.

Ülkemizde ise bu hareketin en önemli temsilcilerinden birisi Refah Partisi ve lideri Necmettin Erbakandır. Parti ve Erbakan 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında Türkiye'de siyasal İslam hareketinin en belirgin örneklerinden biri olarak öne çıkmıştır. Partinin lideri Necmettin Erbakan, Türkiye'de İslami bir siyasi anlayışı temsil eden önemli bir figürdür. RP 983 yılında kurulan Millî Selamet Partisi'nin (MSP) devamı niteliğindedir. Erbakan, MSP döneminde kazandığı deneyimle, Refah Partisi'ni kurarak daha geniş bir kitleye hitap etmeyi hedeflemiştir. Türkiye'deki siyasi yapı, 1980 darbesinin ardından yeniden şekillenirken, Erbakan'ın liderliğindeki bu parti, İslamcı bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Refah Partisi, özellikle sosyal adalet, ahlaki değerler ve milli kimlik vurgusuyla Türk toplumunun çeşitli kesimlerine ulaşmayı başarmıştır. Partinin temelleri Erbakan'ın "Adil Düzen" anlayışına dayanır. Bu anlayış, sosyal adalet, ekonomik eşitlik ve bireylerin haklarının korunması gibi ilkelere odaklanmaktadır. Erbakan, İslam'ın sadece bir inanç sistemi değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasi bir düzenin temeli olduğunu savunmuştur. Bu bağlamda, Refah Partisi'nin programı, dini değerlerle şekillenen bir ekonomik ve sosyal model önermektedir. Parti, aynı zamanda Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerini sorgulayan bir yaklaşım sergilemiştir. Erbakan, İslam ülkeleriyle daha güçlü bağlar kurulması gerektiğini savunarak, milli bağımsızlık vurgusu yapmıştır (Akdoğan, 1999). Bu, Refah Partisi'nin ulusal ve dini kimliği öne çıkaran bir pozisyona sahip olmasını sağlamıştır. RP 1994 yerel seçimlerinde büyük bir başarı elde ederek, İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerde belediye başkanlıklarını kazanmıştır. Bu zafer, partinin toplum nezdindeki meşruiyetini artırmış ve Erbakan'ın liderliğini güçlendirmiştir. 1995 genel seçimlerinde ise Refah Partisi, en çok oyu alarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde birinci parti konumuna gelmiştir. Partinin bu başarısı, ekonomik krizler ve siyasi istikrarsızlık döneminde halkın daha fazla İslami değerlere ve sosyal adalete yönelik bir talep geliştirmesiyle mümkün olmuştur. Parti, özellikle düşük gelirli kesimlere yönelik sosyal yardımlar ve projelerle kendisini tanıtmış, bu sayede halkın desteğini kazanmıştır (Doğanay, 1999). 1996 yılında, Refah Partisi, Doğru Yol Partisi ile koalisyon kurarak Erbakan'ı başbakan yapmıştır. Bu dönem, siyasal İslam'ın Türkiye'deki en yüksek görünürlüğe ulaştığı zamanlardan biri olmuştur. Erbakan,

başbakanlık görevi sırasında, İslami değerlere dayalı bir sosyal ve ekonomik politika geliştirmeye çalışmış, ancak bu süreç, iç ve dış politikada çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Erbakan'ın hükümeti, İslami değerlere dayalı bir yaşam tarzını teşvik eden politikalar geliştirmeye çalışsa da, ordunun ve laik kesimlerin tepkisiyle karşılaşmıştır. Örneğin, 28 Şubat süreci olarak bilinen dönemde, Erbakan hükümetine yönelik baskılar artmış ve nihayetinde 1997'de görevden alınmıştır. Bu durum, siyasal İslam'ın Türkiye'deki sınırlarını ve zorluklarını gözler önüne sermiştir. 28 Şubat süreci, Refah Partisi ve Erbakan'ın liderliğindeki siyasal İslam açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu süreç, ordunun siyasetteki rolünü yeniden gözler önüne sermiş, laikliği koruma adına yapılan müdahaleler, Erbakan ve partisinin siyasi kariyerine büyük zarar vermiştir. Erbakan, bu dönemde siyasal İslam'ın karşılaştığı tehditleri ve zorlukları anlamak için önemli bir ders çıkarmıştır. Erbakan'ın siyasi kariyerinin sona ermesi, Türkiye'deki İslami hareketin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Refah Partisi'nin kapatılmasının ardından, Erbakan'ın liderliğinde yeni partiler kurulmuş, ancak bu durum, siyasal İslam'ın ideolojik ve stratejik yönelimlerini etkilemiştir (Baykal, 2017).

Günümüzde ise bu hareketin temsilciliği ile yola çıkan daha sonra "Siyasal İslam gömleğini çıkardığını"[1] belirten Recep Tayyip Erdoğan önderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi yapmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 2001 yılında kurularak Türkiye'nin siyasi sahnesine hızlı bir giriş yapmıştır. Partinin kurucu lideri Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin modern siyasal İslam hareketinin en önemli figürlerinden biridir. AKP, dini ve muhafazakâr değerlere dayanan bir siyasi anlayışla iktidara gelmiş ve yıllar içinde Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve toplumsal yapısını derinden etkilemiştir. AKP, 1990'ların sonlarında ve 2000'lerin başlarında Türkiye'deki siyasi istikrarsızlık ve ekonomik kriz ortamında doğmuştur. Refah Partisi ve Fazilet Partisi gibi öncüllerinin ideolojik mirasını taşıyan AKP, aynı zamanda yeni bir siyasi söylem ve strateji geliştirmiştir. Partinin kuruluşu, Türkiye'nin demokratikleşme süreci, ekonomik reformlar ve toplumsal dönüşüm talepleri ile paralellik göstermektedir. Erdoğan, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olduğu dönemdeki başarısıyla dikkat çekmiş, bu deneyimle AKP'nin kurucu lideri olarak öne çıkmıştır. Parti, başlangıçta "muhafazakâr demokrat" kimliğiyle yola çıkmış ve geniş bir toplumsal taban hedeflemiştir. AKP'nin ideolojik temelleri, hem İslamî değerler hem de liberal ekonomik politikalar üzerine inşa edilmiştir.

[1] Diken Gazetesi Web Sitesi Erişim Adresi: https://www.diken.com.tr/karamollaoglundan-erdogana-milli-gorus-hatirlatmasi-ben-gomlek-cikarmadim/ Erişim Tarihi 15.03.2024)

Partinin siyasi söyleminde, adalet, kalkınma, özgürlükler ve insan hakları gibi kavramlar ön plana çıkarken, aynı zamanda İslami değerlere vurgu yapılmaktadır. AKP, dini ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla, ekonomik büyüme ve kalkınma politikalarını bir araya getirmeyi hedeflemiştir. Parti, İslami kimliğini vurgularken, aynı zamanda modernleşme, batılılaşma ve demokratikleşme gibi kavramlarla kendisini konumlandırmıştır. Bu, AKP'nin hem yerel hem de uluslararası arenada kabul görmesini sağlamıştır. Dini referanslar, partinin politikalarını meşrulaştırmada önemli bir araç haline gelmiştir. Partinin siyasal gelişimine baktığımızda 2002 genel seçimlerinde elde ettiği büyük bir başarı ile iktidara geldiğini görmekteyiz. Bu dönemde Türkiye, ekonomik kriz ve siyasi istikrarsızlık içindeyken, AKP'nin sunduğu umut ve reform vaatleri halkın dikkatini çekmiştir. Erdoğan liderliğindeki AKP, sosyal yardımlar, altyapı projeleri ve ekonomik reformlarla halkın desteğini kazanmayı başarmıştır. Parti, iktidara geldikten sonra Türkiye'nin ekonomik büyümesini sağlama konusunda önemli adımlar atmış, sosyal politikalarla birlikte, sağlık ve eğitim alanında da çeşitli reformlar gerçekleştirmiştir. Bu başarılar, AKP'nin halk nezdindeki popülaritesini artırmış ve seçimlerde sürekli olarak yüksek oy oranları elde etmesini sağlamıştır. Erdoğan liderliğindeki AKP, Türkiye'de merkezi otoriteyi güçlendiren bir yönetim anlayışı benimsemiştir. Bu bağlamda, partinin siyasi stratejileri, güçlü bir liderlik ve halkla doğrudan iletişim üzerine kurulmuştur. Erdoğan, kendisini halkın "lideri" olarak konumlandırmış, bu sayede siyasi meşruiyetini pekiştirmiştir. Partinin iktidarı boyunca uyguladığı politikalar, dini ve sosyal normların toplumsal yaşama entegre edilmesi üzerine odaklanmıştır. Örneğin, eğitim sisteminde dinî içeriklerin arttırılması, kadınların sosyal hayattaki rolü, kıyafet özgürlüğü gibi konular, AKP'nin gündeminde önemli yer tutmuştur. Ancak, bu uygulamalar, aynı zamanda toplumsal kutuplaşmayı da beraberinde getirmiştir. AKP, uluslararası politikada da önemli bir aktör haline gelmiştir. Orta Doğu'daki İslami hareketlerle ilişkilerini geliştirmiş, Türkiye'yi bu alanda bir güç merkezi olarak konumlandırmaya çalışmıştır. Özellikle Arap Baharı döneminde, Erdoğan'ın liderliği, birçok Müslüman ülkede ilham kaynağı olmuştur. Ancak, bu dönemde yaşanan krizler ve bölgesel çatışmalar, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde zorluklar yaratmıştır. AKP, Batı ile ilişkilerde de dikkatli bir denge kurmaya çalışmıştır. Avrupa Birliği ile müzakereler, NATO üyeliği gibi konular, AKP'nin dış politikasının önemli parçalarıdır. Ancak, Erdoğan'ın otoriterleşen yönetim tarzı ve insan hakları ihlalleri, Batı ile olan ilişkileri zaman zaman gerginleştirmiştir. Bu süreçte AKP ve Erdoğan, iktidarları boyunca birçok eleştiri almışlardır. Özellikle, insan hakları ihlalleri, medya özgürlüğü kısıtlamaları ve

muhalefete yönelik baskılar, uluslararası alanda gündem olmuştur. Bu durum, AKP'nin demokrasi ve özgürlükler konusundaki vaatleriyle çelişen bir tablo ortaya çıkarmıştır. Siyasal İslam'ın Türkiye'deki uygulamaları, laik kesimler ve muhalefet tarafından sıkça eleştirilmektedir. AKP'nin, İslami kimlik üzerinden siyasi gücünü pekiştirmeye çalışması, toplumsal kutuplaşmayı artırmış ve toplumda farklı görüşler arasında çatışmalara yol açmıştır (Göksu, 2019).

Bu örnekler, siyasal İslamın çeşitli yönlerini ve farklı coğrafyalarda nasıl tezahür ettiğini göstermektedir. Siyasal İslam, zaman içinde farklı toplumsal, siyasal ve kültürel koşullara göre şekillenmiş ve değişmiştir. Ancak, ortak bir nokta olarak, siyasal İslamın İslam'ı siyasi bir ideoloji olarak değerlendirerek toplum ve devlet politikalarına etki etme amacını paylaştığı görülmektedir. Bu hareketler, İslam'ın modern dünyadaki rolünü ve Müslüman toplumların kimlik arayışını anlamak için önemli birer örnektir.

1.4 21. Yüzyılda Siyasal İslamın Yansımaları

21.yüzyılın başından itibaren siyasal İslamın yansımaları, İslam dünyasında ve uluslararası alanda büyük etkilere sahip olmuştur. Bu dönemde, birçok İslam ülkesinde siyasal İslamcı hareketler iktidara gelmiş, demokratik süreçlerde etkili olmuş ve bölgesel güç dengelerini şekillendirmiştir. İşte 21. yüzyılda siyasal İslamın çeşitli yansımaları ve örnekler:

Mısır'da Müslüman Kardeşler: 21. yüzyılın başında Mısır'da Müslüman Kardeşler, Mısır'ın en büyük muhalefet gücü haline geldi. 2012'de yapılan seçimlerde Müslüman Kardeşler'in adayı Muhammed Mursi, Mısır'ın ilk demokratik seçimle iş başına gelen cumhurbaşkanı oldu. Ancak, Mursi'nin iktidarı döneminde artan otoriter eğilimleri ve ekonomik sıkıntılar, 2013'te ordunun gerçekleştirdiği darbeyle sona erdi ve Müslüman Kardeşler yeniden baskı altına alındı.

Tunus'ta Nahda Hareketi: Tunus'ta Nahda Hareketi, 2011'de gerçekleşen devrim sonrasında siyasi sahnede önemli bir aktör haline geldi. Nahda Hareketi, Tunus'ta demokratik seçimlerde iktidara gelerek ülkenin siyasi sürecinde etkili oldu. Ancak, Nahda'nın iktidarı döneminde ekonomik sıkıntılar ve siyasi gerilimler yaşandı. Nahda, daha sonra iktidarı terk etti ve Tunus'ta koalisyon hükümetleri kuruldu.

Suriye'de El Nusra Cephesi ve IŞİD: Suriye'de iç savaşın başlamasıyla birlikte radikal İslamcı gruplar da ortaya çıktı. El Nusra Cephesi ve IŞİD gibi örgütler, Suriye'deki çatışmalarda etkili oldu ve bölgede ciddi bir güvenlik tehdidi haline geldi. Bu gruplar, İslamcı ideolojileri ve şiddet eylemleriyle tanınıyorlar ve bölgesel istikrarsızlığa katkıda bulunuyorlar.

Irak'ta Şii Siyasi Partiler: Irak'ta, ABD'nin 2003'teki işgali sonrasında Şii siyasi partilerin etkisi arttı. Özellikle Nuri el-Maliki liderliğindeki Dava Partisi, Irak'ta önemli bir güç haline geldi ve ülkenin siyasi dengesini şekillendirdi. Ancak, Maliki'nin dönemindeki yönetim tarzı ve mezhepçi politikaları, ülkedeki siyasi gerilimleri artırdı ve IŞİD gibi radikal grupların güçlenmesine katkıda bulundu.

Filistin'de Hamas: Filistin'de Hamas, 2006'da gerçekleşen seçimlerde zafer kazanarak Gazze Şeridi'nde kontrolü ele geçirdi. Hamas, İslami bir direniş örgütü olarak tanınıyor ve İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi savunuyor. Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırıları ve Filistin'deki siyasi otoritesi üzerindeki baskısı, bölgedeki çatışmayı derinleştirmiştir.

Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi : Türkiye'de AKP, 2002'den bu yana iktidarda olan ve İslami referansları demokratik ve ekonomik reformlarla bir araya getiren bir siyasi parti olarak öne çıkmaktadır. AKP'nin iktidarı döneminde Türkiye'de ekonomik büyüme ve toplumsal kalkınma yaşanmıştır. Ancak, AKP'nin otoriter eğilimleri ve siyasi İslamın öne çıkarılması eleştirilere neden olmuştur.

Bu örnekler, 21. yüzyılın siyasal İslamın çeşitli yansımalarını göstermektedir. Her biri, İslam'ın siyasi arenada nasıl temsil edildiğini ve farklı toplumlarda nasıl etkili olduğunu göstermektedir. Ancak, siyasal İslamın çeşitli yönleri ve etkileri, her bir ülkede ve her bir durumda farklılık göstermektedir. Bu nedenle, siyasal İslamın farklı yansımalarını anlamak ve değerlendirmek için her bir durumu ayrı ayrı ele almak önemlidir.

1.5 Siyasal İslam'ın Modern Dünyaya Etkileri

Siyasal İslam, modern dünyada hem Müslüman topluluklar içinde hem de uluslararası ilişkilerde önemli bir rol oynamıştır. Bu etki, İslam'ın siyasi, toplumsal ve kültürel açıdan nasıl yorumlandığı ve uygulandığı konularında yoğunlaşmaktadır. Birkaç başlıkta bu etkileri ele alacağız.

1.5.1 Siyasal İslam ve Uluslararası İlişkiler

Siyasal İslam ve uluslararası ilişkiler arasındaki ilişki, 20. ve 21. yüzyıllarda önemli bir odak noktası haline gelmiştir. Siyasal İslam, İslam'ı siyasi bir ideoloji olarak kabul eder ve bu ideolojiyi devletin yönetiminde merkezi bir rol olarak görür. Bu bağlamda, siyasal İslamın uluslararası ilişkilere etkisi çeşitli boyutlarda incelenebilir.

Birinci olarak, siyasal İslamın uluslararası ilişkilere etkisi, bölgesel güç dengelerini etkileyerek uluslararası sistemdeki dinamikleri şekillendirir. Özellikle Arap dünyasında ve Orta Doğu'da siyasal İslam hareketleri ve partiler, bölgesel politikalar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin, Müslüman Kardeşler'in Mısır'daki etkisi veya İran İslam Devrimi'nin bölgedeki dengeleri nasıl değiştirdiği gibi. Bu tür siyasi aktörler, bölgesel işbirlikleri ve çatışmalar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilirler. İkinci olarak, siyasal İslamın uluslararası ilişkilere etkisi, terörizm ve radikalizmin yayılması gibi güvenlik endişelerini artırabilir. Bazı radikal İslamcı gruplar, ulusal sınırları aşarak küresel bir tehdit oluşturabilirler. Örneğin, El Kaide veya IŞİD gibi örgütler, terör saldırıları ve diğer şiddet eylemleri yoluyla dünya genelinde istikrarsızlık ve kargaşa yaratabilirler. Bu tür eylemler uluslararası toplumun güvenlik politikalarını ve işbirliğini etkileyebilir. Üçüncü olarak, siyasal İslamın uluslararası ilişkilere etkisi, bölgesel ve küresel diplomasiyi etkileyebilir. Bazı İslamcı hareketler ve partiler, uluslararası platformlarda etkili bir şekilde temsil edilebilirler ve dini referansları kullanarak uluslararası politika üzerinde etkili olabilirler. Örneğin, İran İslam Cumhuriyeti veya Türkiye'deki Adalet ve Kalkınma Partisi gibi İslami kökenli siyasi aktörler, uluslararası arenada dini ve kültürel değerleri savunabilirler. Dördüncü olarak, siyasal İslamın uluslararası ilişkilere etkisi, bölgesel ve küresel ekonomik ilişkileri de etkileyebilir. Bazı İslami yönetimler veya İslami kökenli partiler, ekonomik politikalarını İslami prensiplere dayandırarak dini değerleri ekonomik yaşamın merkezine yerleştirebilirler. Bu da, uluslararası ticaret ve yatırım ilişkilerini etkileyebilir ve İslam dünyasındaki ekonomik entegrasyonu şekillendirebilir. Son olarak, siyasal İslamın

uluslararası ilişkilere etkisi, insan hakları ve demokrasi gibi evrensel değerlerin savunulması üzerinde de etkili olabilir. Bazı İslami yönetimler veya İslami kökenli partiler, dini referansları kullanarak demokratik olmayan uygulamaları meşrulaştırabilirler. Bu da uluslararası toplumun insan hakları ihlallerine karşı tepkisini şekillendirebilir (Dönmez, 2004). Genel olarak, siyasal İslamın uluslararası ilişkilere etkisi çok yönlüdür ve karmaşıktır. Bu etki, bölgesel ve küresel düzeyde politik, güvenlik, ekonomik ve sosyal boyutlarda ortaya çıkabilir. Ancak, siyasal İslamın uluslararası ilişkilere etkisi her zaman aynı değildir ve değişkenlik gösterebilir. Önemli olan, bu etkinin doğru bir şekilde anlaşılması ve değerlendirilmesidir, böylece etkili politika yapımı ve uluslararası işbirliği sağlanabilir.

Örnek: İran'ın bölgesel politikaları, Lübnan'daki Hizbullah'ın desteklenmesi ve Suriye'deki iç savaşa müdahalesi gibi olaylarla yansımıştır. Ayrıca, diğer Müslüman ülkelerde de siyasal İslamcı gruplar uluslararası arenada etkili olmuşlardır.

1.5.2. İslam Devleti ve Terörizm

Siyasal İslam'ın radikal yorumları, bazı durumlarda terör örgütlerince kullanılmıştır. Özellikle El Kaide ve IŞİD, İslam'ı politik amaçlarına hizmet etmek üzere yorumlayarak küresel terörizmin öncüleri olmuşlardır. İslam Devleti (ISİS veya IŞİD olarak da bilinir), 2014 yılında Irak ve Suriye'de geniş bir toprak parçasını kontrol etmiş ve kendi kendini yöneten bir "İslam Devleti" ilan etmiş bir terörist örgüttür. Bu örgüt, radikal İslamcı ideolojiyi benimseyerek, kendilerini İslam'ın saflarını temsil eden bir cihat hareketi olarak tanımlamıştır. Ancak, pek çok İslam alimi ve Müslüman toplum, IŞİD'in İslam'ı yanlış yorumladığını ve İslam'ın öğretilerine tamamen aykırı olduğunu savunmuştur (Taşdemir, 2014).

IŞİD, terörizmi sadece askeri saldırılarla değil, aynı zamanda propaganda, siber saldırılar, rehin alma ve intihar saldırıları gibi çeşitli yöntemlerle de desteklemiştir. Örgüt, şiddet ve dehşet yoluyla kontrol edilen bölgelerde kendi yorumladığı bir İslam devleti kurmaya çalışmıştır. Bu bölgelerde IŞİD, katliamlar, köle ticareti, kadınların köleleştirilmesi, zorla evlilikler gibi insan hakları ihlalleriyle tanınmıştır. IŞİD'in terörizmi, sadece Irak ve Suriye'de değil, aynı zamanda diğer ülkelerde de etkili olmuştur. Örgüt, uluslararası topluma karşı tehditler savurmuş, yabancı savaşçıları çekmek için sosyal medyayı kullanmış ve küresel terörizmin yayılmasına katkıda bulunmuştur.

Ayrıca, IŞİD'in finansal kaynakları, petrol kaçakçılığı, fidye alımı ve dış yardımlar gibi kaynaklardan elde edilmiştir. Uluslararası toplum, IŞİD'in terör eylemlerine karşı çeşitli önlemler almış ve örgüte karşı askeri operasyonlar düzenlemiştir. ABD önderliğindeki uluslararası koalisyon, IŞİD'e karşı hava saldırıları düzenlemiş ve IŞİD'in kontrol ettiği bölgeleri geri almaya çalışmıştır. Irak ve Suriye hükümetleri, yerel müttefikler ve uluslararası destekle de IŞİD'e karşı mücadele etmiştir. IŞİD'in yıkılması ve kontrol ettiği bölgelerin geri alınmasıyla birlikte, örgütün etkisi azalmış olsa da hala aktif olduğu bilinmektedir. Ancak, IŞİD'in askeri yenilgisi, örgütün terörizmle mücadelede önemli bir zafer olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte, IŞİD'in ideolojisinin hala varlığını sürdürmesi ve örgütün hücreler halinde faaliyet göstermeye devam etmesi, uluslararası toplumun terörizmle mücadelesinde daha fazla çaba sarf etmesi gerektiğini göstermektedir. IŞİD'in terörizmi, sadece bölgesel değil, aynı zamanda küresel bir tehdit oluşturmuştur. Bu nedenle, uluslararası işbirliği ve koordinasyon, IŞİD'in ve diğer terörist örgütlerin etkisini azaltmak için hayati öneme sahiptir. Ayrıca, terörle mücadelede sadece askeri değil, aynı zamanda ideolojik, ekonomik ve sosyal önlemlerin de alınması gerekmektedir. Bu önlemler, terörizmin nedenlerini ortadan kaldırmaya ve radikalizmi önlemeye yardımcı olabilir (Kurt, 2019).

Örnek: 2001 yılında gerçekleşen 11 Eylül saldırıları, El Kaide'nin siyasal İslam anlayışını şiddetle ifade ettiği bir örnek olarak görülmektedir. Benzer şekilde, IŞİD'in Irak ve Suriye'deki faaliyetleri, siyasal İslamın radikal bir versiyonunu temsil etmiştir.

1.5.3. Demokrasi ve Siyasal İslam

Demokrasi ve siyasal İslam arasındaki ilişki, karmaşık ve çeşitli yönleriyle incelenen bir konudur. Demokrasi, halkın egemenliği, temel haklar ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü gibi prensiplere dayanan bir yönetim biçimidir. Siyasal İslam ise İslam'ı siyasi bir ideoloji olarak değerlendirir ve İslam'ın devlet politikalarına etki etmesini savunur. Demokrasi ve siyasal İslam arasındaki ilişkinin bazı temel yönlerini aşağıdaki şekilde açıklayabiliriz.

Öncelikle, demokrasi ve siyasal İslam arasında sadece çatışma değil uyum da gözlemlenebilir. Bazı İslamcı gruplar, demokratik süreçleri benimseyerek İslami değerleri demokratik bir çerçevede savunmayı tercih ederler. Bu gruplar, seçimlere katılım, sivil toplum faaliyetleri ve ifade özgürlüğü gibi demokratik araçları kullanarak

İslami prensipleri yaymayı ve korumayı hedeflerler. Örneğin, Türkiye'deki Adalet ve Kalkınma Partisi gibi siyasal İslamcı partiler, demokratik süreçlere katılımı teşvik ederken, İslami değerleri siyasi arenada savunmaktadır. Ancak, bazı çevreler siyasal İslam ile demokrasinin çatıştığını savunur. Bu görüşe göre, siyasal İslam'ın temel amacı, İslami hukukun egemenliğini ve İslami prensiplere dayalı bir devlet yapısını kurmaktır. Bu durumda, demokratik prensipler, İslami hukukun üstünlüğü ilkesiyle çelişebilir. Bazı siyasal İslamcı gruplar, demokratik yönetim biçimlerini geçici bir aşama olarak görürken, asıl hedef olarak İslami bir devleti benimserler. Bu çerçevede, seçimlerin sadece meşruiyet kazanma aracı olarak görülmesi ve demokratik hakların sınırlı olması gibi durumlar gözlemlenebilir. Ayrıca, demokrasi ve siyasal İslam arasındaki ilişkide, demokrasinin sınırları ve içeriği konusunda da tartışmalar yaşanır. Bazıları, siyasal İslam'ın demokratik süreçler içinde yer almasını savunurken, diğerleri, demokrasinin sadece belli bir ideoloji veya yaşam tarzını benimseyenler için geçerli olması gerektiğini savunur. Bu noktada, demokrasinin ne olduğu ve nasıl işlediği konusundaki anlayış farklılıkları, demokrasi ve siyasal İslam arasındaki ilişkiyi etkiler (Tığlı, 2015).

Sonuç olarak, demokrasi ve siyasal İslam arasındaki ilişki karmaşık ve çeşitlidir. Bazı İslamcı gruplar demokratik süreçleri benimserken, diğerleri demokratik prensiplerle çatışabilir. Ancak, demokrasi ve siyasal İslam arasında mutlak bir çelişki olmadığı gibi, uyumlu bir ilişki de mümkündür. Bu noktada, demokratik süreçlerin İslam'ın siyasi ve toplumsal ilkeleriyle nasıl birleştirileceği ve uyumlu bir şekilde işleyebileceği önemli bir tartışma konusudur. Bu çerçevede, demokrasinin evrensel ilkeleri ile İslami değerler arasında nasıl bir denge kurulacağı, hem siyasal İslamcı hareketler hem de demokratik toplumlar için önemli bir meseledir.

Örnek: Müslüman Kardeşler, Mısır'da demokratik yollarla seçilmiş bir hükümet oluşturmuş ancak daha sonra askeri darbe ile devrilmiştir. Bu örnek, siyasal İslam'ın demokrasi ile karşılaştığı zorlukları göstermektedir.

1.5.4. İslam Ekonomisi ve Finansı

İslam ekonomisi ve finansı, İslam'ın sosyo-ekonomik prensiplerine dayalı bir yaklaşımı temsil eder. İslam ekonomisi, adalet, sosyal yardımlaşma, helal kazanç ve faizsiz finans gibi İslami ilkeleri esas alır (Oğlu, 2024). Bu sistem, Müslümanların ekonomik faaliyetlerini İslami hükümlere uygun olarak gerçekleştirmelerini ve toplumsal refahı artırmayı hedefler. İslam ekonomisi, temelde şu prensiplere dayanır:

Helal kazanç: İslam, kazancın helal yollarla elde edilmesini önemser. Hırsızlık, dolandırıcılık, kumar gibi haram faaliyetlerden elde edilen kazançlar İslam ekonomisinde kabul edilmez.

Faiz yasağı: İslam ekonomisi, faizi haram olarak görür ve faizden kazanç sağlamayı reddeder. Bu nedenle, İslam ekonomisinde faizsiz finans sistemleri öne çıkar. Faizsiz bankacılık, katılım bankacılığı veya İslami bankacılık olarak adlandırılan bu sistemler, faizsiz kredi, yatırım ve finansal araçlar sunar.

Adil paylaşım ve sosyal yardımlaşma: İslam ekonomisi, zengin ile fakir arasında adil bir gelir dağılımını teşvik eder. Zekat ve sadaka gibi sosyal yardımlaşma kurumları, toplumun ihtiyaç sahiplerine destek olur ve sosyal dengenin korunmasına katkı sağlar.

İşletme etiği ve sosyal sorumluluk: İslam ekonomisi, işletmelerin etik değerlere uygun hareket etmelerini ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini önemser. Ticarette dürüstlük, adalet ve şeffaflık gibi prensipler İslam ekonomisinin temelini oluşturur.

İslam finansı, İslam ekonomisinin finansal boyutunu kapsar. Faizsiz finans, İslami yatırım fonları, İslami sigorta (takaful), sukuk (İslami tahviller), İslami mevduat ürünleri gibi çeşitli finansal araçlar İslam finansının önemli unsurlarıdır. Bu finansal araçlar, faizsiz ve İslami prensiplere uygun olarak tasarlanmıştır ve geleneksel finansal sistemlere alternatif sunar. İslam ekonomisi ve finansı, son yıllarda küresel çapta ilgi görmekte ve hızla büyümektedir. Özellikle Müslüman nüfusun ve İslam dünyasının ekonomik gücünün artmasıyla birlikte, İslami finansın uluslararası arenada etkisi artmaktadır. Birçok ülke ve uluslararası finans kuruluşu, İslami finansın potansiyelini keşfetmiş ve bu alanda yatırımlar yapmaya başlamıştır (Ökte, 2010).

Özetlemek gerekirse, İslam ekonomisi ve finansı, İslam'ın sosyal ve ekonomik ilkelerine dayalı bir yaklaşımı temsil eder. Helal kazanç, faizsiz finans, sosyal yardımlaşma ve işletme etiği gibi prensipler İslam ekonomisinin ve finansının temelini oluşturur. Bu alanlar, Müslümanların ekonomik faaliyetlerini İslami prensiplere uygun olarak gerçekleştirmelerini ve toplumsal refahı artırmayı hedefler. Son yıllarda İslam

ekonomisi ve finansı, küresel çapta ilgi görmekte ve hızla büyümektedir, bu da İslami finansın uluslararası arenada etkisinin artmasına yol açmaktadır.

1.5.5. Toplumsal Değişim ve Kültürel Etkiler

Siyasal İslam, İslam'ı siyasi bir ideoloji olarak değerlendirir ve toplumsal değişim ile kültürel etkilerde önemli bir rol oynar. Siyasal İslam'ın toplumsal ve kültürel etkileri, Müslüman toplumların yaşam tarzlarını, değerlerini ve siyasi yapılarını derinden etkileyebilir (Kurtoğlu, 1999). Öncelikle, siyasal İslam'ın toplumsal değişime etkisi incelendiğinde, bu akımın toplum içinde dini referanslar üzerinden politik katılımı artırma eğiliminde olduğu görülür. Siyasal İslam, Müslüman bireylerin siyasi süreçlere katılmasını ve karar alma süreçlerinde dinî değerlerin dikkate alınmasını teşvik eder. Bu, toplumun politik ve sosyal yapılarında dinî değerlerin daha belirgin bir şekilde var olmasına ve yönlendirici bir etkiye sahip olmasına neden olabilir. Ayrıca, siyasal İslam'ın toplumsal cinsiyet rolleri, eğitim, aile yapısı gibi konularda da etkisi olabilir. Bazı durumlarda, bu etkiler modernleşme ve sekülerleşme eğilimleri ile çatışabilir. Kültürel açıdan, siyasal İslam'ın etkisi toplumun kültürel yapıları üzerinde de belirgin olabilir. Siyasal İslam, İslamî değerleri ve gelenekleri koruma, yayma ve uygulama amacı güder. Bu durum, toplumun giyim tarzından sanat ve edebiyat alanına kadar birçok kültürel alanda etkisini gösterebilir. Özellikle, İslamî sembollerin ve geleneklerin toplum içinde daha yaygın bir şekilde benimsenmesi ve kullanılması, siyasal İslam'ın kültürel etkisinin bir sonucu olabilir. Ancak, bu durum bazen çeşitlilik ve hoşgörüye meydan okuyabilir ve kültürel çatışmalara yol açabilir. Siyasal İslam'ın toplumsal değişim ve kültürel etkileri, zaman ve mekana göre farklılık gösterebilir. Bazı Müslüman toplumlar siyasal İslamı daha sıkı bir şekilde benimseyebilir ve dinî değerlere dayalı bir toplum modeli oluşturabilirken, diğerleri daha seküler ve çeşitli bir toplum yapısını tercih edebilir. Bu durum, siyasal İslam'ın etkisinin toplumun dinamiklerine, tarihine ve coğrafyasına göre şekillendiğini gösterir. Bununla birlikte, siyasal İslam'ın toplumsal değişim ve kültürel etkileri genellikle tartışmalıdır. Bazıları, siyasal İslam'ın toplumu dindarlaştırma ve otoriter yapıları güçlendirme eğiliminde olduğunu savunurken, diğerleri siyasal İslam'ın demokrasi, insan hakları ve hoşgörü gibi evrensel değerlerle uyumlu olduğunu iddia eder. Bu nedenle, siyasal İslam'ın toplumsal ve kültürel etkileri üzerine yapılan tartışmalar devam etmektedir ve farklı görüşler arasında çeşitli yorum farklılıkları bulunmaktadır. Sonuç olarak, siyasal İslam'ın toplumsal değişim ve kültürel etkileri, Müslüman

toplumların yaşam tarzlarını, değerlerini ve siyasi yapılarını şekillendirebilir. Ancak, bu etkiler zaman, mekan ve toplumun dinamiklerine göre farklılık gösterebilir ve çeşitli tartışmalara yol açabilir (Kurtoğlu, 1999).

Örnek: İslam Devrimi'nin ardından İran'da kadın haklarına getirilen kısıtlamalar, siyasal İslam'ın toplumsal cinsiyet rollerini nasıl etkilediği konusunda önemli bir örnektir. Benzer şekilde, diğer Müslüman ülkelerde de siyasal İslam'ın kültürel dönüşümlere etkisi gözlemlenmiştir.

1.6 Türkiye'de Siyasal İslam

Siyasal İslam, Osmanlı İmparatorluğu'nun batılılaşma sürecinin başlamasıyla ortaya çıkan, moderniteye tepkili, ancak onun araçlarını kullanan ve gelişim süreci moderniteyle koşutluk gösteren bir toplumsal tepkidir. Bu tepki, devlet yönetiminden önce toplumu, kendi özgün dinamiklerinden kaynaklanan İslam'ı ve ona denk görülen devleti kurtarma düşüncesinin bir sonucu olarak bir dönem devlet politikası olarak da kendini göstermiştir (Türk, 2015).

Siyasal İslam ideolojisi, Türk-İslam toplumlarında oldukça sık görülen bir olgudur ve halifelik makamının Türk devletlerine geçmesiyle bu olgu daha da güçlenmiştir. Ancak bu düşüncenin resmi olarak devlet yönetimine girmesi Sultan Abdülaziz döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde kullanılan "İttihad-ı İslam" kavramı, siyasal İslam düşüncesine yapılan bir atıf olarak karşımıza çıkar. Abdülaziz döneminde temelleri atılan bu düşünce yapısı, II. Abdülhamit döneminde daha da belirginleşmiştir. Bu dönemde padişah, hünkar gibi unvanların yerini halife unvanı almaya başlamıştır. (Akpınar, 2013). Din vurgusunun arttığı ve meşruiyetin korunması amacıyla sıkça kullanıldığı bir toplumda, II. Meşruiyet sonrası gelişmelerle birlikte bu düşünce kendine yer bulmaya başlamıştır. Ancak zamanla yaşanan gelişmeler, İslam'ın lideri olarak kabul edilen halifenin yönettiği Müslüman topraklarının teker teker kaybedilmesiyle bu düşüncenin zayıflamasına yol açmıştır. Toplumdaki ümmetçilik anlayışı yerini milliyetçilik ve Türkçülüğe bırakmıştır. Daha sonra imparatorluğun dağılması ve modern ulus devleti Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte siyasal İslam düşüncesi yeniden şekillenmiştir.

Prof. Dr. Kemal Karpat bu konuyla ilgili yayımladığı kitabında İslam'ın siyasi bir kimlik ve ideoloji olarak ortaya çıkışını, Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflaması ve modernleşme çabalarıyla ilişkilendirir. Kitapta, II. Abdülhamid döneminde İslam'ın

devlet politikası olarak benimsenmesi ve bu politikanın imparatorluğun farklı bölgelerindeki Müslüman topluluklar üzerindeki etkileri ayrıntılı olarak ele almıştır. Yazar, Osmanlı modernleşmesinin İslamcılık akımının yükselişine zemin hazırladığını savunur. Modernleşme sürecinde ortaya çıkan sosyal ve siyasal sorunlara İslamcı düşünürlerin nasıl çözümler ürettiğini ve bu çözümlerin siyasal alanda nasıl yankı bulduğunu incelemiştir. Kitap aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde kimlik, devlet, inanç ve cemaat kavramlarının nasıl yeniden şekillendiğini analiz eder. İslam'ın, bu süreçte hem birleştirici hem de ayrıştırıcı bir rol oynadığını vurgular. Karpat, Osmanlı'daki İslamcılık hareketinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar uzanan siyasi ve sosyal tartışmalara etkilerini değerlendirir. İslam'ın siyasallaşmasının, Türkiye'nin modernleşme deneyiminde önemli bir yer tuttuğunu belirtmiştir (Karpat, 2001)

Türkiye'de siyasal İslam'ı incelerken dönemin koşullarını bilmek önemlidir. Zira bu düşünce, o dönemin şartlarına göre şekillenmiştir. Bazen hiç görünmezken bazen de tüm yaşamı biçimlendiren temel unsur olarak karşımıza çıkar. Temel birleştirici unsuru din olan Osmanlı Devleti'nden, laikleşmeyi amaçlayan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süreci ve daha sonra yaşanan tek partili dönem ve çok partili döneme geçiş, bu yapıyı ve toplumu etkilemiştir. Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Türk halkını modernleşme yolunda büyük bir dönüşüme sokmak amacıyla birçok köklü reform gerçekleştirmiştir. Bu reformlar arasında en çok dikkat çekenlerden biri, dinin toplumdaki rolünü yeniden tanımlayan uygulamalardır. Atatürk, laik bir devlet yapısı kurmayı hedeflemiş ve dini, devlet işlerinden ayırma politikası izleyerek, eğitimden hukuka, giyim kuşamdan sosyal hayata kadar birçok alanda köklü değişiklikler yapmıştır. Ancak bu reformlar, özellikle dini kesimler ve dini temellere dayanan siyasi akımlar tarafından büyük tepkiyle karşılanmış ve bazı dini ayaklanmalara veya isyanlara neden olmuştur. (Türk, 2015).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, 1922'de Osmanlı saltanatı kaldırılmış ve 1924'te hilafet de sonlandırılmıştır. Hilafetin kaldırılması, İslam dünyasında ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde dini otorite olarak kabul edilen bu kurumun sona erdirilmesi, halkın bir kısmı tarafından derin bir tepkiyle karşılanmıştır. Hilafet, İslam dünyasında dini ve siyasi bir bütünlüğü simgeliyor ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla kaybedilen toprakların ardından, Türkler için dini bir kimlik ve prestij kaynağı olarak görülüyordu. Saltanat ve hilafetin kaldırılması, dini duyarlılığı yüksek bazı kesimler için bir felaket olarak algılandı. Bu kesimler, Türk milletinin İslam

kimliğini kaybettiği ve Batı'nın etkisi altına girmeye başladığı kaygısını taşıdılar. Bu duruma tepki olarak, hem İstanbul'da hem de Anadolu'nun çeşitli yerlerinde, İslamcı hareketlerin gücünü kaybetmemek için karşı koyma çabaları görüldü (Türk, 2015).

1925'te Diyarbakır'da patlak veren Şeyh Sait İsyanı ise Cumhuriyet dönemi ve Atatürk'ün reformlarına karşı dini temele dayalı ilk büyük isyanlardan biriydi. İsyanın lideri olan Şeyh Sait, Kürt kökenli bir dini liderdi ve isyanın ardında sadece Kürt milliyetçiliği değil, aynı zamanda dini bir öğreti de yer almaktaydı. Şeyh Sait, hilafetin kaldırılmasından, ezanının Türkçe okunmasından ve Atatürk'ün laikleşme hamlelerinden dolayı halkı uyararak ayaklanma çağrısı yapmıştı. İsyan, özellikle Cumhuriyetin laikleşme politikalarını ve dini özgürlükleri kısıtlayan uygulamalarını hedef alıyordu. Bu isyan, hem dini hem de etnik bir kimlik taşıyan bir direnişti ve Atatürk'ün laiklik politikaları karşısında halkın bir kısmının nasıl bir tepki verdiğini gösteriyordu. Ancak Cumhuriyet hükümeti, isyanı büyük bir askeri operasyonla bastırmış ve Şeyh Sait ile birlikte pek çok isyancı tutuklanıp idam edilmiştir (Türk, 2015).

Atatürk dönemi, sadece büyük isyanlarla değil, aynı zamanda bireysel kalkışmalarla da karşı karşıya kalmıştır. 1930 yılında Menemen'de meydana gelen olay, bir grup dinci ve milliyetçi kişi tarafından gerçekleştirilen bir isyan girişimiydi. Olayın merkezinde, Menemen'de görevli olan bir öğretmenin, cami hoparlöründen Türkçe ezan okunmasına karşı koyarak halkı isyana teşvik etmesi yer alıyordu. Bu girişim, bir grup "Şeriat" isteyen kişiler tarafından desteklendi, ancak isyan, devletin güvenlik güçleri tarafından hızla bastırıldı. Menemen Olayı, dini hassasiyetlerin ve Atatürk'ün laiklik reformlarının ne kadar derin bir şekilde halkın zihninde karşılık bulduğunu gösteren bir örnek olmuştur. Ayrıca bu olay, sadece dini gerekçelerle yapılan bir karşı duruşu değil, aynı zamanda Cumhuriyet'in devrimci ilkelerinin uygulanmasına karşı halk arasında yayılmaya çalışan bir karşıt düşünceyi de ortaya koymuştur (Türk, 2015).

Atatürk'ün laiklik politikaları, yalnızca yasalarla sınırlı kalmayıp, toplumda geniş bir sosyal değişimi de beraberinde getirdi. Özellikle dini cemaatler ve dini liderler, Atatürk'ün reformlarının İslam'a aykırı olduğunu savunarak, halk arasında laikliğe karşı bir direnç oluşturmaya çalıştılar. Bunun sonucunda, dini cemaatlerin ve tarikatların gücü azalmış, ancak bazı dini çevreler, bu reformları "dinî değerlerin yok edilmesi" olarak görerek halk arasında çeşitli eylemler gerçekleştirmiştir. Ezanın Türkçe okunması, camilerin modernize edilmesi ve dinî eğitimin devlet denetimine alınması gibi

uygulamalar, bazı dini çevreler tarafından "dinsizleşme" olarak nitelendirilmiştir.[2] Bu çevreler, Atatürk'ün dinin sosyal hayattaki etkisini sınırlamaya yönelik çabalarına karşı, toplumda dini bir direniş kültürü oluşturmuşlardı

Cumhuriyetin laikleşme süreci, 1930'lar boyunca tartışmaların odağı olmuş, özellikle Atatürk'ün ölümü sonrasında, 1950'lere kadar zaman zaman dini grupların siyasal İslam düşüncesiyle alakalı talepleri artmıştır. Ancak bu dönemde gerçekleşen dini isyanlar, siyasal İslam'ın belirli bir örgütlenme şekli haline gelmeden önce, dinî kimlik arayışları olarak özetlenebilir. Bu sebeplerden dolayı Atatürk dönemindeki dini kalkışmalar ve isyanlar, halkın dini kimlik ve Cumhuriyet'in laik reformları arasında denge kurma çabalarını simgeler. Bu dönem, aynı zamanda Türk toplumunun, dinin ve devletin ilişkisini yeniden tanımlama sürecinin en yoğun yaşandığı dönemdeydi (Şahin, 2012)

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde siyasal İslam, Türkiye'nin politik ve sosyal atmosferinde belirleyici bir faktördü. 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte, Türkiye'de laiklik ilkesi resmi devlet politikası olarak benimsendi. Ancak, siyasal İslamın etkisi ve varlığı bu dönemde de göz ardı edilemezdi. Cumhuriyetin ilk yıllarında, İslamcı gruplar, laik reformlara karşı çıkan ve İslam'ı devlet politikalarının merkezine yerleştirmeye çalışan muhafazakar unsurlar olarak belirginleşti. Özellikle 1930'lu yıllarda, Türkiye'de çok partili siyasi sisteme geçişin başlamasıyla birlikte, siyasal İslam hareketleri daha organize ve etkili bir biçimde ortaya çıkmaya başladı. Bu dönemde, siyasal İslamın temsilcisi olan bazı gruplar, İslamcı ideallerini politik arenada yaymak için çeşitli yollar denediler. Örneğin, Nurculuk gibi hareketler, İslam'ın yayılmasını ve güçlenmesini amaçlayan eğitim ve dini faaliyetler yürüttü. Diğer taraftan, Müslüman Kardeşler gibi örgütler, siyasi alanda etkinliklerini artırmak için örgütlü politik faaliyetlere giriştiler. Ancak, bu dönemde siyasal İslam'ın etkisi, laik Cumhuriyet'in sağlam kurumları ve rejiminin gücü karşısında sınırlı kaldı. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk ve onun önderliğindeki Cumhuriyet Hükümeti, laiklik ilkesini korumak için sıkı bir şekilde çalıştı ve İslamcı grupların politik etkisini dizginlemeye yönelik adımlar attı. Bununla birlikte, siyasal İslam hareketleri Cumhuriyetin ilk dönemlerinde tamamen bastırılmadı. Özellikle 1950'lerde çok partili siyasi sistemin güçlenmesiyle birlikte, İslami çevrelerin siyasi alanda daha fazla etkinlik göstermeye başladığı gözlendi. Adalet Partisi gibi muhafazakar siyasi partiler, siyasal İslamın toplumsal ve politik etkisini artırdılar (İnceoğlu, 2009).

[2] T24 Web Sitesi. Erişim Adresi: https://t24.com.tr/haber/fehmi-koru-ataturk-ezani-turkcelestirdi-ama-bakin-din-konusunda-daha-neler-yapti,744511 Erişim Tarihi 20.06.2024)

Çok partili hayata geçiş döneminde siyasal İslam'ın ilk zuhuru, 1945 senesinde kurulan Milli Kalkınma Partisi ile vuku bulmuştur. Bu tarihten bir yıl sonra vücuda gelen İslam Koruma Partisi ise ismindeki "İslam" vurgusuyla dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Bununla birlikte, o dönemde kurulan İslam Demokrasi Partisi de bu gayeyi ilke edinen bir diğer teşekkül olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak bu partilerin hiçbiri, 1950 yılında iktidarı devralan Demokrat Parti kadar etkili olamamıştır. DP'nin iktidara gelmesi, siyasal İslam için adeta bir muzafferiyet anlamı taşımaktaydı. Zira DP, İslam'ı siyasi bir meşruiyet aracı olarak kullanmaktan imtina etmiyordu. Gündelik yaşamın her alanında bu doğrultuda uygulamalar yaparak siyasal İslamcı kesime ümit veriyordu. Bu süreçten sonra, yer altına çekilen tarikatlar tekrar gün yüzüne çıkmaya başladı. İslam'a dayalı bu siyaset biçimi, 1960 askeri darbesine kadar devam etti. (Şahin, 2012).

1960 darbesi sonrası hazırlanan ve özgürlükleri önceleyen 1961 Anayasası, bazı hakların kötüye kullanılmasıyla siyasal İslamcıların yeniden güçlendiği bir döneme yol açtı. Komünizmle mücadele bahanesiyle örgütlenen İslamcı partiler, gelecekte "Milli Görüş" olarak adlandırılacak düşüncenin temellerini attı. Necmettin Erbakan'ın liderliğinde şekillenen bu düşünce, 1970'lerde dini referansları temel alan ve bunu açıkça dile getiren bir yapı olarak ortaya çıktı. Mevcut anayasa ve özellikle laiklik ilkesi başta olmak üzere Atatürk ilke ve inkılaplarıyla sürekli çatışma halinde olan siyasi oluşumlar kurmayı başaran bu topluluk, kurdukları siyasi gruplar aracılığıyla uzun yıllar Türk siyasetinde etkili oldu. Özellikle laik-siyasal İslamcı çatışmasının bir sonucu olan ve Türk siyasetinde etkisinin uzun yıllar süreceği düşünülen 28 Şubat sürecinde ana aktör olarak karşımıza çıktı. (Ergin, 1999).

2.BÖLÜM
28 ŞUBAT SÜRECİ VE TÜRKİYE'NİN SİYASİ DURUMU

28 Şubat süreci Türkiye'nin yakın tarihinde, 28 Şubat 1997 tarihi, ülkede gerçekleşen post-modern bir darbe girişimiyle anılan ve Türk siyasi tarihine damgasını vuran bir dönemeçtir. Bu tarih, demokrasi ile laiklik arasındaki denge, sivil-asker ilişkileri ve dini özgürlükler gibi temel konuların mercek altına alındığı, ülkenin toplumsal ve siyasi dokusunu derinden etkileyen bir sürecin başlangıcıdır.

1980'li yılların sonları ve 1990'ların başları, Türkiye için siyasi belirsizliklerin ve dinamik değişimlerin yaşandığı bir dönemdi. 1980 askeri darbesi sonrasında, 1982 Anayasası'nın kabulüyle birlikte, ülke siyasi arenada bir dizi değişiklikle yüzleşti. Bu anayasa, laik devlet yapısını koruma amacı güderken, bazı kesimlerde demokrasi ve insan hakları konusunda endişelere neden oldu. Laiklik ilkesini savunan anayasa, askeri vesayetin güçlü bir araç olarak kullanılmasına zemin hazırladı. Türkiye'nin siyasi sahnesindeki bu çalkantılı dönemde, 1990'ların ortalarına doğru İslamcı hareketler güç kazanmaya başladı. Refah Partisi, bu dönemde toplumun dindar kesimlerinden geniş destek alarak siyasi arenada etkili bir konuma yükseldi. Bu durum, ülkede geleneksel laik-militarist elitlerle, dindar kesim arasında gerilimli bir atmosferin oluşmasına neden oldu. Türkiye, siyasi kimliği konusundaki bu çatışmalarla şekillenirken, 28 Şubat 1997 tarihi, bu gerilimlerin doruk noktasına ulaştığı bir an olarak karşımıza çıkar (Deniz, 2017).

28 Şubat'ın zemini, Genelkurmay'ın ve diğer askeri çevrelerin, dini referanslarla siyaset yapma iddiasında bulunan Refah Partisi hükümetine karşı artan bir rahatsızlığa dayanmaktadır. Bu rahatsızlık, bir dizi gelişmenin bir araya gelmesiyle tetiklendi. Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan'ın başbakanlığı döneminde, özellikle dini içerikli politikaların etkin bir şekilde uygulanması ve devletin laikliği ilkesine aykırı faaliyetleri, askeri çevrelerde endişelere yol açtı. Bu dönemdeki bir diğer önemli faktör, 1996 yılında Susurluk skandalı olarak bilinen olaydır. Bu skandal, organize suç örgütleri, devlet bürokrasisi ve güvenlik güçleri arasındaki karanlık ilişkilerin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu durum, askeri vesayetin meşruiyetini sorgulayan bir atmosfer yaratırken, devletin iç dinamiklerindeki çürüme hissi, askeri kurumları daha etkin bir rol oynamaya itti (Yavaşça, 2018).

Bu sürece giden yolda çeşitli aktörler ve olaylar büyük rol oynamıştır. Bu olayların en başında İslamcı hareketlerin güçlenmesi ve Refah Partisi'nin iktidara gelmesi

yer alır. 1990'lar, Türkiye'deki İslamcı hareketin güç kazandığı, özellikle Refah Partisi'nin hızla büyüdüğü bir dönemdi. 1994 yerel seçimlerinde İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde zafer kazanan Refah Partisi, 1995 genel seçimlerinde ise birinci parti olarak çıkmayı başardı. RP'nin lideri Necmettin Erbakan, parti içinde ve dışındaki geniş bir dini kesimi temsil ediyordu. Refah Partisi'nin iktidara gelmesiyle birlikte, başta eğitim, ekonomi ve sosyal yaşam olmak üzere birçok alanda, dini referanslarla yapılan düzenlemeler dikkat çekmeye başladı. Refah Partisi'nin iktidara gelmesiyle birlikte, özellikle "İslami değerlerin" gündeme gelmesi, laik kesimleri tedirgin etmeye başlamıştır. 1996 yılında Refah Partisi'nin ANAP ve DYP gibi partilerle kurduğu koalisyon hükümeti, Erbakan'ın başbakan olmasına olanak sağlamıştı. Erbakan, hükümetin başında olduğu dönemde, özellikle İslamcı hareketin güçlenmesine olanak tanıyan birçok adım atmıştır (Bakırtaş, 2021).

28 Şubat sürecinin en önemli aktörlerinden birisi olan Erbakan'ın laik devlete yönelik uygulamaları ve bu uygulamaların devletin temellerini oluşturan yapıları tehdit etmesi bu durumun yaşanmasının en büyük sebeplerinden birisini oluşturur. Erbakan'ın başbakanlık döneminde attığı adımlar, laiklik ilkesini sorgulayan, bazı kesimlerde ise büyük bir endişe yaratan uygulamalardı. En dikkat çekici adımlardan biri, şeriat ve İslam hukuku ile ilgili tartışmalara zemin hazırlayan eylemleriydi. Erbakan, hükümetinin başında olduğu dönemde, İslamcı söylemleri ve uygulamaları daha görünür hale getirmiştir. Bu durumu pekiştiren bir diğer faktör, Erbakan'ın zaman zaman dini liderlerle kurduğu yakın ilişkiler ve dini cemaatlerin etkinliklerine gösterdiği hoşgörüydü. Özellikle 1996 yılında Erbakan'ın, İstanbul'da cüppeli imamları ağırlaması ve onlarla birlikte düzenlediği etkinlikler, laiklik karşıtlarının gözünde büyük bir tehdit olarak algılandı. Erbakan'ın İslami içerikli politikaları, laik çevrelerin ve özellikle Türk Silahlı Kuvvetleri'nin endişelerini artırdı (Devecioğlu, 2019). Cüppeli imamların bir araya gelmesi, "şeriatçı" bir yapılanmanın sinyalleri olarak görülmüş, ordu da bu durumdan rahatsızlık duymuştur.[3] Ordudaki endişenin yanı sıra Erbakan hükümetinin izlediği politikalar, medyada geniş yankı uyandırmış, laiklik ilkesine aykırı olarak değerlendirilmiştir. Medya, Erbakan hükümetinin uygulamalarını eleştiren ve laiklik karşıtı söylemler geliştiren önemli bir aktör haline gelmişti. Bu durum, toplumda büyük bir kutuplaşmaya ve tedirginliğe yol açtı. Ordu ve yüksek yargı gibi laikliğin teminatı

[3] 28 Şubat Darbesi. Independent Türkçe Web Sitesi Erişim Adresi: https://www.indyturk.com/node/322681/t%C3%BCrki%CC%87yeden-sesler/28-%C5%9Fubat-darbesi Erişim Tarihi 01.08.2024)

kabul edilen kurumlar, bu dönemde yaşanan gelişmelerin Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerine aykırı olduğunu savunmuşlardır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün öncülüğünde kurulduğu günden itibaren laik bir devlet yapısına sahip olmuştur. Laiklik, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda açıkça yer alan bir ilkedir ve devletin temel niteliklerinden biridir. Anayasamızın 2. maddesinde, "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına dayalı, laik, sosyal bir hukuk devletidir" şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu madde, laikliğin sadece bir devlet politikası değil, aynı zamanda devletin değiştirilemez temel özelliklerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, Anayasa'nın 24. maddesi de din ve vicdan özgürlüğünü güvence altına almakla birlikte, devletin dini inançlara müdahale etmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, devletin laikliği ilkesine dayanarak, hiçbir dini inanç veya inançsızlık anlayışının devlet işlerine müdahil olamayacağı ifade edilmiştir. Erbakan'ın başbakanlığı sırasında yaptığı uygulamalar, bu temel ilkelere aykırı hareket olarak değerlendirilmiştir.

Özetlememiz gerekirse 1997'deki 28 Şubat süreci, aslında bir askeri müdahaleden ziyade, ordu tarafından başlatılan bir "post-modern darbe" olarak tanımlanabilir. Ordu, özellikle laikliği tehdit edici bulduğu adımlar karşısında, hükümeti uyarmakla yetinmemiş, doğrudan müdahalede bulunma yoluna gitmiştir. 28 Şubat Bildirisi, hükümete yönelik ağır eleştiriler içermekte ve laik Cumhuriyetin korunmasına yönelik sert bir tavır sergilemektedir. 28 Şubat'ın en önemli unsurlarından biri, ordu ve devletin yüksek bürokratik kadrolarının, Erbakan hükümetine karşı yaptıkları laiklik ihlali uyarılarıydı. Bu dönemde ordu, medya ve yüksek yargı ile birlikte bir tür siyasi ittifak kurarak, hükümetin politikalarını engellemeye çalıştı. Erbakan ve hükümetinin uygulamaları, laiklik ilkesini ihlal ettiği gerekçesiyle kamuoyunda geniş bir tartışma yaratmış, askeri müdahale çağrıları artmıştır. Sonuç olarak, 28 Şubat süreci, Erbakan hükümetinin laiklik ilkesini zorlayan uygulamalarının bir sonucu olarak şekillenmiştir. Erbakan'ın cüppeli imamlarla yaptığı görüşmeler ve İslamcı politikalara verdiği destek, ordu ve laik çevreler tarafından, Cumhuriyetin temel ilkelerinin tehdit altında olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Bu süreç, sadece bir askeri müdahale değil, aynı zamanda Türkiye'deki laiklik ve din-devlet ilişkileri üzerine yapılan büyük bir hesaplaşmanın da ifadesidir.

2.1 Arka Plan: Türkiye'nin Siyasi Ve Toplumsal Dinamikleri

1980'li yılların sonları ve 1990'lı yılların başları, Türkiye için siyasi belirsizliklerin ve dinamik değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir.

Bu dönemde, Türkiye'nin siyasi sahnesinde etkili olan birçok faktör, 28 Şubat Süreci'nin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu süreç, hem iç dinamikler hem de dış etkenler tarafından şekillenmiş karmaşık bir arka plana sahiptir.

Hürriyet
YILDIRIM BASKI
BÜTÜN YURTTA SIKIYÖNETİM İLAN EDİLDİ
Ordu yönetime el koydu
Hükümet ve Parlamento feshedildi, Siyasal partilerin faaliyetleri durduruldu, Parlamenterlerin dokunulmazlıkları kaldırıldı. Saat 05.00'ten itibaren sokağa çıkma yasağı başladı
İlk bildiriler

Resim 1: Hürriyet Gazetesi 13 Eylül 1980 Tarihli Manşeti

1980 yılında gerçekleşen askeri darbenin ardından, 1982 Anayasası kabul edilerek Türkiye'nin siyasi yapısı kökten değiştirildi. Bu anayasa, laik devlet yapısını güçlendirmeyi amaçlamıştır. Ancak, bu dönemde alınan kararlar, demokrasi ve insan hakları konusundaki endişelere neden oldu. Özellikle, sivil-asker ilişkilerinin belirgin bir şekilde askeri vesayet üzerine kurulduğu bir dönem yaşandı. Askeri darbe sonrasında, laik kesimlerin etkisi artarken, dini gruplar ve siyasi İslamcılar arasında bir gerilim baş gösterdi.

Hürriyet
GÜNLÜK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE
Yaşar Kemal'in dev romanı Tablo gibi resimlerle...
ince memed EKİMİZDE
Dünya referandumu böyle yorumladı
Demokrasi için 20 milyon EVET
Yönetim sonuçtan memnun
Evren'in yüzü gülüyor
Avrupa Konseyi Dış İlişkiler Komisyonu üyesi Bennett:
"İlk kez bu kadar dürüst halk oylaması gördüm"
7.CUMHURBAŞKANI'NIN 7 KASIM GECESİ...
Evren, büyük mutluluğunu

Resim 2: Hürriyet Gazetesi 9 Kasım 1982 Tarihli Manşeti

Güzel bir gün
Demokrasiye doğru bir adım daha... Sandık başındayız...
..EVET, SÖZ MİLLETİN
Bugün, saat 08.00 - 19.00 arasında, yeni Anayasa için oy kullanacağız
7 Kasım'a nasıl geldik
Kan ve gözyaşı dindi...Demokrasi takvimi işliyor...
Hürriyet
7 Kasım 1982 Pazar
GÜNLÜK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE
AÇAK YAHYA'NIN ŞİMDİ DE AŞK SERÜVENİ GÜNDEMDE...
Yahya Demirel
Devlet Başkanı referandum öncesi Başkent çevresinde dert dinledi

Resim 3: Hürriyet Gazetesi 7 Kasım 1982 Tarihli Manşeti

1990'ların ortalarında, Türkiye'de İslamcı hareketlerin siyasi sahnede etkin bir biçimde yer almasıyla birlikte, toplumun dindar kesimleri siyasi arenada daha belirgin bir rol oynamaya başladı. Refah Partisi'nin liderliğini üstlenen Necmettin Erbakan, İslamcı siyasetin önünü açarak partisinin geniş bir destek kazanmasına öncülük etti. RP'nin 1995 seçimlerinde büyük bir başarı elde etmesi, ülkede geleneksel laik-militarist elitlerle, dindar kesim arasında gerilimli bir atmosferin oluşmasına neden oldu (Yavaşça, 2018).

Resim 4: Hürriyet Gazetesi 14 Haziran 1993, 28 Mart 1994 ve 29 Mart 1994 Tarihli Manşetleri

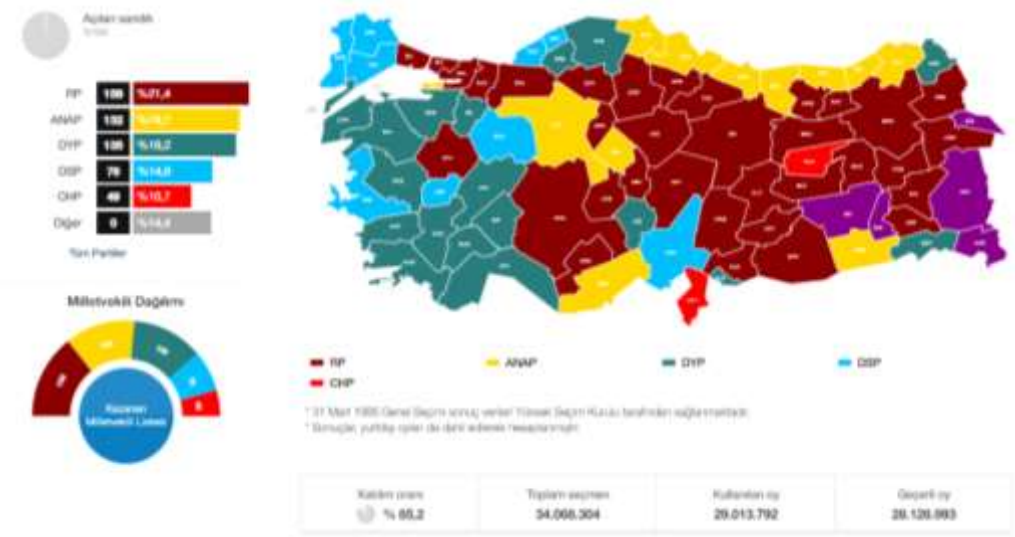

Resim 5: 1995 Yılı Türkiye Cumhuriyeti Genel Seçimleri Sonuçları (Kaynak: Yeni Şafak Gazetesi Web Sitesi Erişim Adresi https://www.yenisafak.com/secim-1995 Erişim Tarihi 15.03.2024)

Bu dönemde, laiklik ve dindarlık arasındaki çatışma, Türkiye'nin toplumsal yapısını derinden etkiledi. Laik kesimler, İslamcıların siyasette daha fazla etkinlik kazanmasını, laik devlet ilkesine aykırı olarak değerlendirirken, dindar kesimler ise siyasi haklarını kullanmanın meşru bir yolu olarak görüyordu. Türkiye'nin bu siyasi gerilimi, 28 Şubat Süreci'ni tetikleyen bir dizi olayın ortaya çıkmasına neden oldu. Bunun yanı sıra, Susurluk skandalı, 1996 yılında gelişen önemli bir olaydır. Bu skandal, organize suç örgütleri, devlet bürokrasisi ve güvenlik güçleri arasındaki karanlık ilişkilerin ortaya çıkmasına yol açtı. Skandal, devletin içindeki çürüme ve yolsuzlukları gün yüzüne çıkardı. Bu durum, toplumda, askeri vesayetin meşruiyetini sorgulayan bir atmosfer yarattı. Susurluk skandalı, 28 Şubat Süreci'nin arka planında, askeri güçlerin sivil hükümete müdahalede bulunma eğilimini artıran bir faktör olarak öne çıktı.

Resim 6: Susurluk Kazası Sonrası Hürriyet Gazetesi Manşeti ve Kaza Görüntüsü

Sonuç olarak, 28 Şubat Süreci'nin arka planı, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal dinamiklerindeki karmaşık etkileşimlere dayanmaktadır. Laiklik ve demokrasi arasındaki denge, sivil-asker ilişkileri ve Susurluk skandalının yarattığı güven kaybı gibi faktörler, 28 Şubat'ın ortaya çıkmasında etkili olmuş ve bu süreci şekillendirmiştir. Bu dönemin anlaşılması, Türkiye'nin demokratikleşme çabaları ve siyasi istikrarını değerlendirmek için kritik bir öneme sahiptir.

2.1.1 28 Şubat Süreci

24 Aralık 1995'te yapılan Türk siyasi tarihine damga vuracak olan erken genel seçimlerde, yaşanan kritik dönemde siyasal İslam'ın adeta bayrak taşıyıcılığını yapan Necmettin Erbakan'ın önderliğindeki Refah Partisi (RP), %21.4 gibi dikkat çekici bir oy oranıyla seçimlerden lider parti olarak çıkmayı başarmıştır (TÜİK, 2012: 94). Ancak mecliste elde ettiği sandalye sayısı tek başına hükümeti kurmasına, mutlak iktidar olmasına yetmeyen Erbakan, yaklaşık 6 ay sonra aynı seçimlerde üçüncü parti olan Doğru Yol Partisi'nin (DYP) lideri Tansu Çiller ile el sıkışmasıyla birlikte kamuoyunda "Refah-Yol" olarak bilinen Refah Partisi-Doğru Yol Partisi Koalisyon Hükümeti kurulmuştur. 28 Haziran 1996'da kurulan hükümet, 8 Temmuz 1996'da Meclis'ten güvenoyu alarak Necmettin Erbakan'ın Başbakanlığında göreve başlamıştır. Göreve başlayan 54. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, TBMM'den 278 kabul oyu alırken 265 vekil de ret yönünde oyunu kullanmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 8, Dönem 20, 8 Temmuz 1996: 120-124)

AKŞAM

Sandıktan sandık çıktı

Hükümeti, Sayın Demirel kursun!

Resim 7: Akşam Gazetesi Aralık 1995 Tarihli Manşeti

Resim 8:Yeni Şafak Gazetesinin Çeşitli Tarihlerdeki Manşetleri

Kamuoyunda Refah-Yol adıyla bilinen 54. Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin kurulması, kısa zaman sonra meydana gelecek 28 Şubat sürecine giden yolda atılan ilk adım olarak öne çıkmaktadır. 1970'li yıllardan itibaren anti-laik tutumlu bir hareket olarak siyasi arenada yer edinen bu ideolojiye yönelik tepkiler, seçimlerin kazanılmasından sonra yeniden gündemi etkilemeye başlamıştır. Bu sürecin ana aktörleri ise ordu, bürokrasi ve medya olarak ön plana çıkmıştır.

Resim 9: 2 Kasım 2001 Tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

Henüz bir yılını doldurmamış olan hükümet, laiklik vurgusu üzerinden sert bir şekilde eleştirilmiş ve müdahale çağrıları yapılmıştır. Bu süreçte hükümet, iki önemli olayla karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan ilki, 28 Şubat 1997 tarihinde gerçekleşen ve hükümetin düşürülmesinde önemli bir adım olarak görülen Milli Güvenlik Kurulu toplantısıdır. İkincisi ise, 21 Mayıs 1997 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş tarafından açılan Refah Partisi'ni kapatma davasıdır. Bu davanın temel gerekçesi, partinin "Anayasanın laiklik ilkesine aykırı faaliyetlerin merkezi" olmasıydı. Bu gelişmelerin ardından, 15 Ocak 1998 tarihinde Anayasa Mahkemesi Refah Partisi'ni kapatmış ve Erbakan ile önde gelen parti üyelerini siyasetten men etmiştir.

Cumhuriyet

Genelkurmay, şeriatçı örgütlenmenin ivme kazanmasından rahatsız

Ordudan dört uyarı

1 2 3 4

Sincan'da tanklı protesto

Bekir Yıldız'a gözaltı kararı

Hükümeti düşürme çağrısı

Düşük enflasyon yine hayal oldu

Benazir Butto seçimlerde yenilgiye uğradı

Öğrencilere 45 ay ile 20 yıl hapis cezası

GÜNCEL

Hesaplaşmanın Zamanı

Cumhuriyet 60 bin lira

GÜNDEM

Bir Sincan Olayının...

Resim 10: 28 Şubat Sürecinde Cumhuriyet Gazetesi Manşeti

Refah Partisi'nin kapatılmasına giden süreçte, dikkat çeken bazı olaylar yaşanmıştır. Bu olayların en önemlilerinden biri, "Kudüs Gecesi" olarak bilinen etkinlikti. Bu etkinlik, ordu ile Refah Partisi'nin ilk kez karşı karşıya geldiği bir durum olarak öne

çıkmaktadır. Refah Partili Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ın Filistin'e destek amacıyla düzenlediği bu etkinlik, ordu ve bürokraside büyük tepki toplamıştır. Gecede, İran Büyükelçisi'nin Batı ve laiklik karşıtı söylemleri tepkilere yol açmış ve protesto edilmiştir. Bu olay, Refah Partisi'nin laiklik hassasiyetlerine aykırı bulunduğu ve ordu tarafından yakından takip edildiği bir dönemin başlangıcı olmuştur. (Yavaşça, 2018).

Türkiye'nin en iyi gazetesi
SABAH
Bu ne rezalet
İran'ın Ankara Büyükelçisi, Sincan Belediyesi'nin düzenlediği Kudüs Gecesi'nde şeriat çağrısı yaptı
İran da böyle kaybedilmişti
Tayan, Erbakan'a gidiyor
"Orduyla aramızı kimse bozamaz"
İran: Refah'ın hedefi İslami düzen kurmak
İki küçük kadının onur mücadelesi
Yılmaz'dan yeni hükümet şartları

Resim 11 : 28 Şubat 1997 Tarihli Sabah Gazetesi Manşeti

Olayın üzerinden henüz üç güm geçmesine rağmen 4 Şubat'ta zırhlı araçlardan oluşan bir askeri konvoy Sincan'ın merkezinden geçmiştir. Ordunun güç gösterisi olarak anlaşılan bu geçiş sonrası Sincan belediye başkanı görevden alınmış ve tutuklanmıştır.

Türkiye'nin en iyi gazetesi
SABAH
Tanklar Sincan'da
Son dönemde şeriat yanlılarının gövde gösterisiyle gündeme gelen Sincan'da dün sabah 20 tank ve 15 kariyer geçit yaptı
"Sincan'da olsaydım kendimi tutamazdım"
Olaylar nedeniyle geceyi Sincan'da geçiren SABAH muhabirleri dün sabah tank sesleriyle uyandılar
Konuşan savcıya çifte soruşturma
Yıldız'a gözaltı emri
"Cami yapılacak diye kuduruyorlar"
Ecevit: Refah kanlı yolu seçti

Resim 12: 5 Şubat 1997 Tarihli Sabah Gazetesi Manşeti

Refah Partisi'nin (RP) Kayseri Belediye Başkanı Şükrü Karatepe'nin görevden alınması, laiklik tartışmalarını yeniden alevlendirdi. Bu olayın ardından, RP lideri ve Başbakan Necmettin Erbakan'ın tarikat liderleri ve din adamlarını Başbakanlık konutunda iftara davet etmesi, kamuoyunda büyük tepkilere yol açtı. Laiklik ilkesine aykırı olduğu düşünülen bu türden gelişmeler, ordu ve bürokraside rahatsızlığa neden oldu ve "Batı Çalışma Grubu" adlı bir komisyonun kurulmasına yol açtı. Bu komisyon, 28 Şubat 1997'de yayımlanan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) kararlarının uygulanmasını denetlemekle görevlendirildi. MGK kararları, laiklik ilkesinin korunması ve tarikatların faaliyetlerinin kısıtlanması gibi önemli konuları içeriyordu. Bu süreç, Türkiye'de laiklik ve siyaset arasındaki gerilimleri daha da artırdı ve 28 Şubat süreci olarak bilinen olaylara zemin hazırladı.

Resim 13: 28 Şubat Sürecinde Hürriyet Gazetesi Manşeti

28 Şubat 1997'de alınan kararlar, Türk siyasi tarihinde ordu ile siyaset arasındaki gerilimin en belirgin örneklerinden biri olarak öne çıkıyor. Önceki darbelerden farklı olarak, bu süreçte ordu doğrudan yönetime el koymak yerine, siyasi süreci etkilemeyi tercih etti. Bu nedenle, bazıları bu olayı "post-modern darbe" olarak adlandırıyor. 28 Şubat'a zemin hazırlayan MGK toplantısı, yaklaşık dokuz saat süren gergin bir atmosferde gerçekleşti. Anayasa ve laik cumhuriyetin koruyucusu olarak kendini gören Türk Silahlı Kuvvetleri'nin komuta kademesi, toplantı sonunda hükümete 18 maddelik bir metin sundu. Bu metin, tarikat ve cemaatlerin faaliyetlerinin kısıtlanması, imam-hatip okullarının sayısının kontrol altında tutulması, köktendinciliğin önlenmesi, dini akımların etkilerine karşı önlemler alınması ve ilköğretimin 8 yıl zorunlu hale getirilmesi gibi önemli kararları içeriyordu. Bu kararlar, hükümete tavsiye niteliğinde sunulmuş olsa da, ordu, bürokrasi ve medyanın baskısı altında kalan hükümet, bunları bir zorunluluk olarak

algıladı. Sonuç olarak, 28 Şubat kararları, Türkiye'de laiklik tartışmalarını yeniden alevlendirdi ve siyasi arenada derin izler bıraktı (Bakırtaş, 2021).

Cumhuriyet

nadir nadi'yi uğurlarken

BUGÜN

ÖYS DENEME SINAVI

Cumhuriyet - Düzey Dershanesi işbirliğiyle hazırlanan Rehberlik ve Tarih sınavında kendinizi sınayın. Öğrenci Seçme Sınavı rehberlik kılavuzu.

12. sayfada

... ve her cumartesi

MGK'nin 9 saatlik toplantısında özellikle şeriat girişimlerine karşı çıkılması istendi

Muhtıra gibi tavsiye

Müdahale uyarısı RP'nin, ortağı DYP'nin ikiliğin sonun tutumundan da yararlanarak laik rejimi hedef alan girişimleri nedeniyle gergin bir ortamda toplanan MGK, son yılların en uzun toplantısını yaptı. MGK'nin yayımladığı 4 maddelik açıklamada bildiri, "hükümete muhtıra niteliğinde uyarı" olarak değerlendirildi. Bildiride, "anayasa ve cumhuriyet yasalarının uygulanmasından asla taviz verilmeyeceği, laikliğin sadece rejimin değil demokrasinin de güvencesi olduğu, çağdaş uygulamaların hukukun üstünlüğüyle bağdaşmayacağı" vurgulandı.

Erbakan'a tepki Cumhurbaşkanı ve kurulun asker üyelerinin, devletteki gerilimi kaldırma ve girişimlerden rahatsızlık duydukları, Başbakanlık'ta cuma namazı kıldıktan sonra MGK'ye giden Erbakan'ın "Türkiye'de ilusut laik düzen var" diyerek özellikle yaklaşımlarına tepki gösterdikleri bildirildi. KKTC'de yeni "askeri" önlemlerin de uygun bulunduğu kaydedilen bildiride Türkiye'nin 1997 içinde AB'ye tam üye olacak ülkeler listesine girmeyi "öncelikli" hedef saymayı sürdürdüğünün altı çizildi. ■ 19. Sayfada

► MİLLİ GÜVENLİK KURULU AÇIKLAMASININ TAM METNİ ■ 19. Sayfada

YUMUŞAK GEÇİŞ

Erbakan'dan rejim uyarısına yanıt yok

► Başbakan Necmettin Erbakan, 'Ulusa Seslenış' programında darbe söylentileri ve rejim uyarılarına değinmedi. Erbakan bu konularda şöyle, ayrıca MGK toplantısından bilgi yoğun.

► TBMM kulislerinde yapılan darbe söylentilerine karşı Başbakan Necmettin Erbakan'ın yaptığı sessiz kalışın nedeni genç ve tecrübesiz olmak gibi yorumlara yönelik olarak DOĞRU BİLGİLERİ yapmayı yönelik yaptı.

■ 19. Sayfada

Milli Güvenlik Kurulu, REFAHYOL'a en uzun 28 saatini yaşattı. Cumhurbaşkanı başkanlığında yapılan toplantıda komutanlar, Çiller ve Erbakan'ın karşısına oturdular. (Fotoğraf: REUTERS)

Resim 14: 28 Şubat Sürecinde Cumhuriyet Gazetesi Manşeti

28 Şubat 1997 kararlarının ardından, Türkiye'de hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı açıktı. Ordu, kararların uygulanmasını sağlamak için Batı Çalışma Grubu'nu devreye sokarak, kararlılığını gösterdi. Bu komisyon, medya mensupları ve yargı mensupları da dahil olmak üzere çeşitli kesimlere yönelik brifingler düzenlemeye başladı. Bu brifinglerin ana teması, irtica ile mücadeleydi. Ülkedeki irtica tehdidinin, terör örgütü PKK ile eşdeğer olduğu vurgulanarak, bu tehdidin bir an önce ortadan kaldırılması gerektiği savunuldu. Bu süreç, Türkiye'de laiklik tartışmalarını daha da alevlendirdi ve toplumda derin ayrışmalara neden oldu. (Akşin,2015:301-302).

Milliyet
BASINDA GÜVEN
Gensoru günü
CHP ve DSP'nin önergeleri görüşülecek
'İrtica PKK'dan tehlikeli'
Oramiral Erkaya: "Aşırı dinci akımlar Türkiye'nin birinci sorunu haline geldi"
Sistem tartışması başladı
'Koca tankları görmüyorlar'
Maraş

Resim 15: 28 Şubat Sürecinde Milliyet Gazetesi Manşeti

28 Şubat sürecinin hukuki temellerini, Batı Çalışma Grubu'nun (BÇG) düzenlediği brifingler oluşturdu. Bu brifinglerde, PKK ile eşdeğer görülen irtica tehdidinin hangi koşullarda ve nasıl bertaraf edileceği tartışıldı. Zamanla etkisini artıran bu brifingler, Anayasa Mahkemesi'nin Refah Partisi'ni kapatma kararıyla sonuçlandı. RP'nin kapatılması, sürecin en önemli siyasi ve hukuki sonuçlarından biriydi. RP yetkilileri bu karara itiraz ederek konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıdılar. Ancak AİHM de RP'nin kapatılmasını haklı bularak 28 Şubat sürecine uluslararası bir hukuki boyut kazandırdı.

Türkiye'nin en iyi gazetesi
SABAH
REFAH KAPATILDI
Şeriatın kestiği parmak acımaz
Kapatma kararının 2 sürpriz sonucu...
1 Erbakan'ı hapis tehlikesi bekliyor
2 Hoca'nın bağımsız milletvekili olma formülü de hayal

Resim 16: 17 Ocak 1998 Tarihli Sabah Gazetesi Manşeti

2.1.2 28 Şubat Krizi Ve Etkileri

Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönem olan 28 Şubat Süreci, sadece o dönemdeki siyasi müdahale ve değişikliklerle sınırlı kalmayıp, uzun vadeli etkileriyle Türkiye'nin demokratik ve siyasi yapısını derinden etkilemiştir. Bu dönemin etkilerini anlamak, Türkiye'nin demokrasi serüveninde yaşanan zorlukları ve bu süreçlerin ülkede nasıl bir iz bıraktığını kavramak açısından önemlidir.

2.1.2.1.Siyasal Etkileri

28 Şubat 1997 tarihinde gerçekleşen post-modern darbe girişimi, Türkiye'nin siyasi manzarasını kökten değiştiren bir dönemeç olarak öne çıkar. Bu süreç, Refah Partisi'nin lideri Necmettin Erbakan'ın başbakanlığı döneminde, askeri müdahale ve ardından gelen siyasi değişimlerle karakterizedir. Siyasi anlamda 28 Şubat'ın etkileri, Türkiye'nin demokratik yapısını, siyasi partilerin rolünü ve sivil-asker ilişkilerini önemli ölçüde etkilemiştir.

Siyasi İstikrarsızlık: 28 Şubat Süreci, Türkiye'nin siyasi istikrarına ciddi bir darbe indirmiştir. Erbakan'ın başbakanlığı dönemindeki sivil hükümetin istifası ve ardından gelen askeri müdahale, siyasi belirsizlik yaratmış ve hükümet değişikliklerini beraberinde getirmiştir. Bu dönemdeki siyasi istikrarsızlık, hükümetin kısa ömürlü olmasına, sık sık değişen kabine yapılarına ve seçimlere gidilen erken dönemlere sebep olmuştur (Bakırtaş, 2021).

Resim 17: 28 Şubat Sürecinde Hürriyet Gazetesi Manşeti

Parti Kapatmaları ve Siyasi Yasaklar: 28 Şubat, Refah Partisi'nin kapatılması ve siyasi yasaklarla sonuçlanan önemli bir dönemi başlatmıştır. Refah Partisi'nin kapatılması, dindar kesimin siyasi temsili üzerinde ciddi bir darbe olarak algılanmıştır. Bu kapatma, siyasi İslam'ın siyasi arenadaki etkisini sınırlamış ve Türkiye'nin siyasi çehresini önemli ölçüde değiştirmiştir. Refah Partisi'nin kapatılmasının ardından, bu hareketin devamı niteliğindeki partiler de benzer kaderi paylaşmış, bir dönem boyunca dindar kesimin siyasi temsili kısıtlanmıştır (Bakırtaş, 2021).

Cumhuriyet
ÖSS-ÖYS DENEME SORULARI
Yargıtay: Kapatırım
Hükümete karşı birlik çağrısı
Aydınlık için karanlık
Laiklik güvencesi
Abdi İpekçi anılıyor
GÜNDEM

Resim 18: 28 Şubat Sürecinde Cumhuriyet Gazetesi Manşeti

Sivil-Asker İlişkilerinde Değişim: 28 Şubat, Türkiye'nin sivil-asker ilişkilerinde de önemli bir değişikliğe yol açmıştır. Süreç, askeri müdahalenin siyasi süreçlere doğrudan müdahalesiyle karakterizedir. Genelkurmay'ın yayımladığı "sürekli gözetim altında kalma" kararı, sivil hükümetin düşürülmesine ve ardından yeni hükümetin askeri vesayete daha duyarlı bir çizgide olmasına yol açmıştır. Bu durum, Türk ordusunun siyasi süreçlere müdahale etme eğilimini göstermiş ve sivil hükümetin otoritesini zayıflatmıştır (Bakırtaş, 2021).

Hürriyet

Hürriyet'e İngiliz övgüsü

Zorluk çıkarmadı

Başbakan Erbakan, Yüksek Askeri Şura'nın 6 saat süren kritik olağanüstü toplantısında, önüne konan her kararı hiç itiraz etmeden imzaladı

RP, başbakanlığı Çiller'e vermiyor

Gözyaşlarıyla son yolculuk

General Dostum'a Erbakan gafleti

Resim 19: 28 Şubat Sürecinde Hürriyet Gazetesi Manşeti

Siyasi Parti Sistemine Etkiler: 28 Şubat, Türkiye'nin siyasi partiler sistemine de derin etkiler bırakmıştır. Süreç, dindar kesimin siyasi arenadaki etkisini azaltarak, siyasi partilerin ideolojik temellerini sarsmıştır. Dindarlık temelli partilerin yasaklanması ve kapatılması, siyasi partiler arasındaki rekabeti ve siyasi çeşitliliği olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum, Türkiye'nin siyasi arenasında uzun bir süre boyunca dindar ve laik kesimler arasında derin bir ayrışmaya neden olmuştur.

Siyasi Kutuplaşma ve Toplumsal Gerilim: 28 Şubat, Türkiye'nin siyasi arenasında derin bir kutuplaşma ve toplumsal gerilim atmosferinin oluşmasına neden olmuştur. Süreç, laik ve dindar kesimler arasında büyük bir güvensizlik ve önyargıların oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu durum, siyasi tartışmaların sertleşmesine, toplumun bölünmesine ve uzun bir süre boyunca devam eden bir kutuplaşma atmosferine yol açmıştır.

Resim 20: 28 Şubat Sürecinde Sabah Gazetesi Manşeti

Sonuç olarak, 28 Şubat Süreci, Türkiye'nin siyasi manzarasını kalıcı bir şekilde değiştiren ve demokratikleşme çabalarını zorlayan önemli bir dönemdir. Bu sürecin etkileri, sivil-asker ilişkilerindeki değişimler, siyasi partiler sistemi üzerindeki etkiler, toplumsal gerilim ve kutuplaşma gibi alanlarda uzun vadeli etkiler yaratmıştır. Türkiye, 28 Şubat'ın yarattığı etkilerle bugünün siyasi, toplumsal ve kültürel dinamiklerini anlamaya çalışırken, bu dönemin izlerini hala üzerinde taşımaktadır.

2.1.2.2.Sosyal ve Kültürel Etkileri

28 Şubat Süreci, sadece siyasi alanda değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel boyutlarda da derin etkilere yol açmıştır. Bu dönem, toplumun farklı kesimleri arasında güvensizlik, kutuplaşma ve önyargıların arttığı bir atmosferin oluşmasına neden olmuştur.

Sosyal ve kültürel etkiler, toplumsal normlar, dindarlık algısı, eğitim sistemi ve medya gibi birçok alanda kendini göstermiştir.

Resim 21: 28 Şubat Sürecinde Sabah Gazetesi Manşeti

Dindarlık Algısı ve Toplumsal Normlar: 28 Şubat'ın etkileri, toplumun dindarlık algısını ve genel normlarını etkilemiştir. Süreç, dindar bireylerin toplum içindeki konumlarını sorgulatmış ve dindarlığın kamusal alanda ifadesine dair kısıtlamalar getirmiştir. Bu durum, toplumun dindar ve laik kesimleri arasında karşılıklı güvensizlik yaratmış, sosyal normlar ve değerlerdeki çatışmaları artırmıştır. Örneğin, dindar bireylerin kamusal alanda başörtüsü kullanımına getirilen sınırlamalar, dindar kadınların mesleki ve sosyal yaşamdaki katılımlarını kısıtlamış, bu da toplum içinde dindar ve laik kesimler arasında ayrışmayı pekiştirmiştir. Bu durum, Türkiye'nin sosyal dokusunda uzun vadeli etkiler yaratmış ve toplumsal normlar üzerinde değişikliklere sebep olmuştur (İnceoğlu, 2009).

BUGÜN
G. SARAY POSTERİ
Hürriyet
70 yıllık imajımız güme gidiyor
Dünya basınında Türkiye
Erbakan, kısa Başbakanlık döneminde Türkiye'nin 70 yıllık Cumhuriyet tarihi boyunca geliştirdiği çağdaş-Batılı imajını sarsmaya başladı.
Erbakan, bütün sözlerini geri aldı
POLİTİKA
Ecevit: Devlet krizi çıkabilir
Hacı ile Bacı evlendi
GÜNÜN YAZISI

Resim 22: 28 Şubat Sürecinde Hürriyet Gazetesi Manşeti

Eğitim Sistemi ve Akademik Özgürlükler: 28 Şubat'ın sosyal etkileri eğitim sistemine de derinlemesine nüfuz etmiştir. Dindarlık temelli öğrencilerin eğitim kurumlarındaki kamusal faaliyetlerine ve akademik kariyerlerine getirilen kısıtlamalar, eğitim sistemi üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Üniversitelerde yaşanan kapatmalar, ihraçlar ve öğrenci derneklerine getirilen kısıtlamalar, akademik özgürlükleri zayıflatarak eğitim sistemindeki güveni sarsmıştır. Bu durum, Türkiye'nin genç neslinin eğitim alanında yaşadığı sıkıntıları, geleceğe dair belirsizlikleri ve kamusal alanda farklı düşüncelerin ifadesini kısıtlayan bir ortamın oluşumunu beraberinde getirmiştir. 28 Şubat'ın eğitim sistemi üzerindeki bu etkileri, ülkede uzun vadeli sosyal ve kültürel dinamiklere şekil vermiştir (Bakırtaş, 2021).

SABAH
burda geliyor
İlkokuldan bu yıl mezun yok
Sekiz yıllık eğitime bu yıl kesintisiz geçiliyor. İlkokulu bu yıl bitirecek öğrenciler mezun değil yeni sistemin 6'ncı sınıf öğrencisi sayılacaklar
Yağmur için yanak yanağa
Sağ politika ile sol iktidar
Refah'ın gazete düşmanlığı artıyor
İ.H.L.
İslam Üniversitesi

Resim 23: 28 Şubat Sürecinde Sabah Gazetesi Manşeti

Toplumsal Kutuplaşma ve İnanç Farklılıkları: Süreç, Türkiye'deki toplumsal kutuplaşmanın artmasına da zemin hazırlamıştır. Laik ve dindar kesimler arasındaki gerilim, toplumun farklı grupları arasında inanç temelli ayrışmalara yol açmıştır. Bu ayrışma, toplum içindeki sosyal ilişkileri ve dayanışmayı zayıflatmış, aynı zamanda aile içinde dahi inanç farklılıklarının ayrıştırıcı bir faktör olmasına neden olmuştur. Örneğin, 28 Şubat'ın etkileriyle birlikte dindar ve laik aileler arasındaki evliliklerde artan zorluklar, toplumun temel birleştirici unsurlarından biri olan aile yapısının zayıflamasına neden olmuştur. Bu durum, Türkiye'nin toplumsal yapısında derin ve uzun vadeli etkiler bırakmıştır (Bakırtaş, 2021).

Medya ve İfade Özgürlüğü: Medya, 28 Şubat'ın sosyal etkilerinde önemli bir rol oynamıştır. Süreç, medyada sansür uygulamalarını beraberinde getirmiş, farklı

düşüncelerin ve seslerin kısıtlanmasına neden olmuştur. Bu durum, toplumun bilgi alışverişinde çeşitliliği azaltmış, farklı bakış açılarına maruz kalma imkanını sınırlamış ve ifade özgürlüğünü kısıtlamıştır. Özellikle, medyanın dindar kesimlere karşı olumsuz bir tavır alması ve buna bağlı olarak haberlerin sunuluş biçiminin etkilenmesi, toplumun bir kesiminin diğerine karşı olumsuz bir algı geliştirmesine neden olmuştur. Bu durum, medya aracılığıyla toplumun şekillenmesi ve bilinçlenmesi süreçlerini olumsuz etkilemiştir (Bakırtaş, 2021).

Sonuç olarak, 28 Şubat Süreci'nin sosyal ve kültürel etkileri, Türkiye'nin toplumsal dinamiklerini önemli ölçüde etkilemiş ve ülkede uzun vadeli değişikliklere sebep olmuştur. Toplumsal normlarda, eğitim sisteminde, aile yapısında ve medya üzerinde yaratılan bu değişimler, Türkiye'nin sosyal yapısını derinlemesine etkilemiş ve toplum içinde uzun vadeli bir kutuplaşma atmosferinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu etkiler, 28 Şubat'ın Türkiye'nin sosyal ve kültürel dokusundaki izlerini günümüze kadar taşımasına neden olmuştur.

2.1.2.3.Ekonomik Etkileri

28 Şubat 1997 tarihinde gerçekleşen post-modern darbe girişimi, Türkiye'nin ekonomik yapısı üzerinde de önemli etkiler bırakmıştır. Bu süreç, politik istikrarsızlık, güven kaybı ve sivil-asker ilişkilerindeki gerginlikler nedeniyle Türkiye ekonomisinin dengesini ciddi şekilde sarsmıştır. Ekonomik etkilerin anlaşılması, 28 Şubat'ın Türkiye'nin ekonomik kalkınma sürecine nasıl müdahale ettiğini değerlendirmek açısından önemlidir.

28 Şubat'ın ekonomik etkileri, öncelikle yatırımlar ve iş dünyası üzerinde hissedilmiştir. Sürecin neden olduğu siyasi istikrarsızlık, ekonomik belirsizlik ve güven kaybı, iç ve dış yatırımcıların Türkiye'ye olan güvenini zayıflatmıştır. Bu durum, ülkenin ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmasını engellemiştir. Özellikle, sürecin yaşandığı dönemde yatırımcılar, Türkiye'deki siyasi belirsizlik nedeniyle riskli bir ortamda iş yapmaktan kaçınmış, yatırımlarını ertelemiş veya başka pazarlara yönelmiştir. Bu durum, Türkiye'nin ekonomik büyüme potansiyelini sınırlamış ve iş dünyasında belirsizlik atmosferini pekiştirmiştir.

Resim 24: 28 Şubat Sürecinde Milliyet Gazetesi Manşeti

28 Şubat Süreci'nin ekonomik etkileri, döviz kurları ve dış ticaret dengesi üzerinde de belirgin olmuştur. Sürecin yaşandığı dönemde, Türk lirasının değer kaybetmesi, dış ticaret dengesini olumsuz etkilemiş ve ithalat maliyetlerini artırmıştır. Dış yatırımlarda yaşanan azalma ve siyasi belirsizlik nedeniyle döviz kurlarındaki dalgalanmalar, ihracatçıları olumsuz etkilemiş ve rekabet avantajlarını zayıflatmıştır. Özellikle, dış ticaret hacminde yaşanan olumsuz değişiklikler, Türkiye'nin ekonomik büyümesini sınırlamış ve uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü azaltmıştır. 28 Şubat'ın yarattığı ekonomik belirsizlik ortamı, ithalat ve ihracatçıları olumsuz etkileyerek Türkiye'nin ekonomik performansında düşüşlere neden olmuştur.

Sürecin ekonomik etkileri, istihdam piyasasında da kendini göstermiştir. Siyasi belirsizlik nedeniyle iş dünyasındaki güvensizlik, işverenlerin yeni istihdam yaratma konusunda temkinli davranmasına neden olmuştur. Ayrıca, 28 Şubat'ın yarattığı ekonomik durgunluk, işsizlik oranlarında artışa ve iş gücü piyasasında dengesizliklere yol açmıştır. Sosyal güvenlik sistemi üzerinde de etkiler görülmüştür. Ekonomik belirsizlik ve iş kayıpları, sosyal güvenlik harcamalarını artırmış, sosyal güvenlik sistemini sürdürülebilirliği konusunda zorluklar yaratmıştır. İşsizlik oranlarının yükselmesi, sosyal

yardım taleplerini artırmış ve hükümetin sosyal harcamalarını etkilemiştir (Tunahan, 2015).

Resim 25: 28 Şubat Sürecinde Milliyet Gazetesi Manşeti

28 Şubat'ın ekonomik etkileri, devlet bütçesine de önemli ölçüde etki etmiştir. Süreç, kamu harcamalarındaki artış ve ekonomik belirsizlik nedeniyle bütçe açığının genişlemesine yol açmıştır. Bu durum, hükümetin mali politika alanında daha fazla kemer sıkma politikalarını uygulamasına ve kamu borçlarını artırmasına neden olmuştur. Bütçe açığındaki artış, Türkiye'nin mali dengelerini olumsuz etkileyerek ulusal ekonominin sağlıklı bir şekilde büyümesini zorlaştırmıştır. Aynı zamanda, yüksek kamu borçları, ekonomik istikrarı zayıflatmış ve Türkiye'nin mali sürdürülebilirliği konusunda endişelere neden olmuştur.

Resim 26: 28 Şubat Sürecinde Milliyet Gazetesi Manşeti

28 Şubat'ın ekonomik etkileri, finansal sektör üzerinde de hissedilmiştir. Siyasi belirsizlik, yatırımcıların finansal piyasalara güvensizlikle yaklaşmasına neden olmuş, bu da finansal piyasalardaki dalgalanmaları artırmıştır. Bankacılık sektörü, artan kredi riskleri ve kârlılık sorunlarıyla mücadele etmiş, bu da finansal sistemin istikrarını zayıflatmıştır. Özellikle, sürecin yaşandığı dönemde bankacılık sektöründe yaşanan zorluklar, finansal kuruluşlar arasındaki güveni azaltmış ve kredi mekanizmalarını olumsuz etkilemiştir. Bu durum, ekonominin sağlıklı bir şekilde büyümesini engellemiş ve finansal sistemin istikrarını zayıflatmıştır (Tunahan, 2015).

Sonuç olarak, 28 Şubat Süreci'nin ekonomik etkileri, Türkiye'nin ekonomik kalkınma sürecini zorlu bir sınavdan geçirmiştir. Siyasi istikrarsızlık, güven kaybı ve sivil-asker ilişkilerindeki gerginlikler nedeniyle ekonomide yaşanan durgunluk, yatırımlardaki azalma, dış ticaret dengesindeki bozulma, işsizlik oranlarındaki artış gibi faktörler, Türkiye'nin ekonomik büyümesini olumsuz yönde etkilemiş ve uzun vadeli ekonomik dinamiklere etkiler bırakmıştır. 28 Şubat'ın ekonomik izleri, Türkiye'nin

ekonomik politika alanında yaşadığı zorluklarla birlikte, günümüzde bile bazı ekonomik göstergelerde etkisini sürdürmektedir.

2.1.2.4. Demokratikleşme Ve Hukuki Bakımdan Etkiler

28 Şubat Süreci, Türkiye'nin demokratikleşme sürecine önemli ölçüde etki etmiş ve ülkede hukuki reformları tetiklemiştir. Bu dönem, demokrasiye zarar veren askeri müdahalelerin ardından, Türkiye'nin demokratikleşme çabalarının ne kadar güçlü ve sürdürülebilir olduğunu sorgulamıştır. Bu bağlamda, sürecin demokratikleşme ve hukuki reformlar üzerindeki etkileri incelenmelidir.

Milliyet
BASINDA GÜVEN
İşte irtica raporu
Demokrasi işliyor
Karadayı, MGK öncesi, İsrail'den mesaj gönderdi
En önemli toplantı
Yılmaz: Yeter ki darbe olmasın

Resim 27: 28 Şubat Sürecinde Milliyet Gazetesi Manşeti

28 Şubat'ın hemen ardından, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde bir dizi zorluk ortaya çıkmıştır. Askeri müdahale, demokratik kurumları ve siyasi partileri olumsuz etkileyerek, demokrasiye duyulan güveni sarsmıştır. Bu durum, halk arasında demokratikleşme çabalarına karşı bir çekingenlik yaratmış ve reformları gerçekleştirme sürecini olumsuz etkilemiştir.

Yeni Şafak

Perşembe
6 Mart 1997

MGK'da dile getirilen talepler değişik kesimlerce "kabul edilemez" bulunuyor

Bir daha düşünün!

Bu talepleri kim kabul edecek?

▼163. Madde

▼Kur'an Kursları

Çağlar'la Yılmaz'ın sürpriz görüşmesi

ANAP lideri Başbakan Erbakan'la görüştü:

'Suçlu Refah'

Yazıcıoğlu:
Çözüm Meclis'te

Resim 28: 6 Mart 1997 Tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

28 Şubat'ın etkisiyle hukuki reformlara odaklanan bir alan, yargı bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü olmuştur. Süreç, yargının siyasi otoriteye karşı bağımsızlığını sınırlayarak, hukukun üstünlüğü ilkesine zarar vermiştir. Hükümetin etkisi altında hareket eden yargı organları, demokratikleşme çabalarını zayıflatmış ve hukukun üstünlüğü ilkesini erozyona uğratmıştır. Ancak, sürecin ardından Türkiye, yargı reformlarına odaklanarak yargı bağımsızlığını güçlendirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti döneminde bir dizi yargı reformu gerçekleştirilmiş, yargı sistemi üzerindeki siyasi etkiler azaltılmış ve hukukun üstünlüğü ilkesinin pekiştirilmesine yönelik adımlar atılmıştır (Ezikoğlu, 2021).

28 Şubat'ın etkisiyle sivil toplum kuruluşlarına ve siyasi partilere getirilen kısıtlamalar, demokratikleşme çabalarını zorlaştırmıştır. Ancak, sürecin ardından Türkiye'de siyasi partilerin güçlenmesi ve çoğulculuğun artması yönünde adımlar atılmıştır. Siyasi partilere getirilen kısıtlamaların hafifletilmesi, siyasi arenanın çeşitlenmesine ve farklı görüşlerin daha açık bir şekilde ifade edilmesine olanak tanımıştır. Bu süreçte, Türkiye'de yeni siyasi partilerin kurulabilmesi, seçim barajının düşürülmesi ve siyasi katılımın artırılması gibi adımlar, demokratikleşme çabalarını desteklemiştir. Parti çoğulculuğunun artması, demokratik süreçlerin daha geniş bir katılımcı tabana sahip olmasına olanak tanımıştır.

28 Şubat'ın etkisiyle sivil toplum kuruluşlarına getirilen kısıtlamalar, demokratikleşme çabalarını sınırlamıştır. Ancak, sürecin ardından Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarına yönelik kısıtlamaların azaltılması ve katılımın teşvik edilmesi yönünde adımlar atılmıştır. Hükümet, demokratikleşme sürecinde sivil toplumun daha aktif bir rol oynamasını desteklemiş, katılımcılık ilkesini güçlendirmiş ve sivil toplum kuruluşlarına

daha fazla alan tanımıştır. Özellikle, çeşitli konularda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının artışı, demokratik süreçlere daha geniş bir katılımın sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Bu kuruluşlar, demokratikleşme çabalarında önemli bir paydaş olmuş ve toplumun farklı kesimlerini temsil ederek demokratik süreçlere daha fazla çeşitlilik getirmiştir (Dilaveroğlu, 2012).

Sonuç olarak, 28 Şubat Süreci, Türkiye'nin demokratikleşme ve hukuki reformlar sürecini karmaşık bir şekilde etkilemiştir. Siyasi istikrarsızlık, yargı bağımsızlığına müdahale, medya baskısı gibi olumsuz etkiler yaşanmış olsa da, sürecin ardından atılan adımlarla demokratikleşme ve hukuki reformlar yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Türkiye, demokratikleşme sürecinde hala bazı zorluklarla karşılaşsa da, 28 Şubat'ın ardından atılan adımlar, demokratik değerleri güçlendirmeye yönelik çabaları simgeliyor ve ülkenin demokrasi serüvenini şekillendirmeye devam ediyor.

2.1.2.5. Ulusal ve Uluslararası Algıya Etkileri

28 Şubat 1997 tarihinde gerçekleşen post-modern darbe girişimi, Türkiye'nin iç ve dış politika dinamiklerini büyük ölçüde etkilemiş ve ulusal-uluslararası algıları şekillendirmiştir. Bu dönem, demokratik süreçlere müdahale ve siyasi değişimlerle karakterizedir. 28 Şubat, hem Türkiye içinde hem de uluslararası alanda geniş bir çerçevede algıların şekillenmesine neden olmuştur.

Resim 29: 23 Mayıs 2001 Tarihli Yeni Asya Gazetesi Manşeti

28 Şubat Süreci, Türkiye'de laik ve dindar kesimler arasında derin bir toplumsal kutuplaşma yaratmıştır. Sürecin ardından, toplum içinde laiklikle bağdaştırılan kesimler ve dindar kesimler arasındaki gerilim artmış, bu da güvensizlik ve önyargılara neden olmuştur. Toplumsal kesimler arasında birbirine karşı güvensizlik ve anlayışsızlık artarken, bu durumun uzun vadeli etkileri toplumsal bir ayrışma ortamını tetiklemiştir. Örneğin, 28 Şubat sonrasında başörtüsü yasağı ve dini sembollerin kamusal alanda sınırlanması gibi uygulamalar, dindar kesimlerin laik kesimlere karşı güvenini sarsmıştır. Bu durum, toplumun farklı kesimlerinin birbirini anlamak yerine önyargılarla yaklaşmasına neden olmuştur.

Deliller emin elde
Hürriyet
Öğretmen ve polise büyük ayıp
Fadime neler anlattı neler
Enflasyon 96'da 20 puan arttı

Resim 30: 28 Şubat Sürecinde Hürriyet Gazetesi Manşeti

Süreç, demokratik hakların kısıtlanması algısını güçlendirmiştir. Bu dönemde medyaya ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik baskılar artmış, ifade özgürlüğü kısıtlanmış ve demokratik haklar ihlal edilmiştir. Örneğin, medyada sansürün artması, farklı görüşlerin ifadesini kısıtlamış ve toplumun genel olarak demokratik haklarına olan güveni zayıflatmıştır. Demokratik hakların sınırlanması algısı, toplumun siyasi süreçlere katılım isteğini ve güvenini olumsuz etkilemiştir. 28 Şubat'ın yarattığı bu algı, Türkiye'deki demokrasi anlayışının ve demokratik süreçlere duyulan güvenin sarsılmasına neden olmuştur (Deniz, 2017).

Bu kritik süreç aynı zamanda ideolojik ayrışma ve siyasi katılım azalması eğilimini güçlendirmiştir. Süreç, dindar kesimlerin siyasete olan güvenini zayıflatmış ve siyasi süreçlere katılım isteğini azaltmıştır. Bu durum, toplumun farklı ideolojik eğilimler arasında daha belirgin bir şekilde ayrışmasına neden olmuştur. Örneğin, 28 Şubat sonrasında dindar kökenli siyasi partilere getirilen kısıtlamalar ve siyasi faaliyetlere uygulanan yasaklar, dindar kesimlerin siyasi katılımını olumsuz etkilemiştir. Bu durum, toplumun siyasi süreçlere olan ilgisini ve katılımını düşürmüş, ideolojik ayrışmaların daha belirgin hale gelmesine yol açmıştır.

28 Şubat aynı zamanda sosyal muhalefetin güçlenmesine de neden olmuştur. Süreç, toplumun bazı kesimlerinin hükümetin ve askeri müdahalenin politikalarına karşı çıkmasına yol açmıştır. Bu dönemde, sivil toplum kuruluşları, medya ve bazı siyasi partiler, demokratik haklar ve özgürlükler için mücadele etmiş, bu da toplumsal muhalefetin güçlenmesine ve demokratik taleplerin yükselmesine neden olmuştur. Örneğin, sivil toplum kuruluşlarının ve medyanın 28 Şubat politikalarına karşı açıkça duruş sergilemesi, toplumsal muhalefetin şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu durum, toplumun bazı kesimlerinin demokratik değerlere sahip çıkma ve bu değerler için mücadele etme isteğini artırmıştır.

Resim 31: 28 Şubat 2024 Sonsöz Gazetesi Manşeti

Sonuç olarak diyebiliriz ki, 28 Şubat Süreci, Türkiye'de ulusal algıyı derinlemesine etkileyen bir dönem olmuştur. Toplumsal kutuplaşma, demokratik hakların kısıtlanması algısı, ideolojik ayrışma ve sosyal muhalefetin güçlenmesi gibi faktörler, sürecin Türkiye'deki toplumsal ve siyasi dinamiklere bıraktığı izleri belirginleştirmiştir. Bu olaylar, Türkiye'nin demokratik süreçlerine ve toplumsal dokusuna olan etkilerini değerlendirmek adına önemli bir çerçeve sunmaktadır.

28 Şubat Süreci, Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları performansı konusunda uluslararası düzeyde eleştirilere maruz kaldığı bir dönemdir. Askeri müdahale sonrası dönemde yaşanan hak ihlalleri, demokratik değerlere olan bağlılığını vurgulayan uluslararası kuruluşlar ve ülkeler tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, Türkiye'nin demokratikleşme konusundaki çabalarını gözden geçirmesine ve uluslararası kamuoyu önünde haklı bir duruş sergilemeye çalışmasına neden olmuştur. Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 28 Şubat sürecine dair Türkiye aleyhine verdiği kararlar, Türkiye'nin insan hakları konusundaki zaaflarını ve demokratik eksikliklerini gösteren

uluslararası bir belirleyici olmuştur. Bu tür eleştiriler, Türkiye'nin uluslararası alandaki demokratik itibarını zayıflatmış ve ülkeyi demokratikleşme çabalarını hızlandırmaya yönlendirmiştir (Deniz, 2017).

28 Şubat'ın ardından Türkiye, uluslararası yatırımlar konusunda güven kaybına uğramıştır. Siyasi istikrarsızlık, güvensizlik ortamı ve ekonomik belirsizlik, yabancı yatırımcıları Türkiye'ye çekmekte zorlanmıştır. Uluslararası yatırımcılar, Türkiye'nin iç politikadaki belirsizlik nedeniyle riskli bir ortamda iş yapma konusunda tereddüt etmiş ve bu da Türkiye'nin uluslararası ekonomik rekabet gücünü zayıflatmıştır. Örneğin, 28 Şubat sonrasında Türkiye'ye yönelik yatırımlarda azalma yaşanmış ve ülke, bölgesel ve küresel ekonomik entegrasyon süreçlerinde geri kalmıştır. Uluslararası piyasalardaki bu güven kaybı, Türkiye'nin ekonomik büyüme potansiyelini sınırlamış ve ülkenin uluslararası ekonomik platformda rekabet avantajını zayıflatmıştır (Tunahan, 2015).

SABAH

EKONOMİ

Otomobil ihracatı durma noktasında

RİSK: Sertleşme Türkiye'yi Cezayir yapar

Kesik başın esrarı

Necati Doğru

UYSA DA UYMADA DA

IMF'ciler "Sır" peşinde

Havaş, Rus bavuluna talip

Resim 32: 8 Mart 1997 Tarihli Sabah Gazetesi

28 Şubat, Türkiye'nin İslami kesim ile Batı arasındaki ilişkilerini etkilemiş ve bazı Batılı ülkelerle yaşanan gerilimlere neden olmuştur. Türkiye'deki siyasi İslam'a yönelik kısıtlamalar ve yasaklar, Batı'da Türkiye'ye yönelik eleştirilere yol açmış ve ülkenin iç politikasındaki seküler müdahaleler, Batı ile Türkiye arasındaki anlayış farklarını daha belirgin hale getirmiştir. Örneğin, Avrupa Birliği ile müzakereler sırasında Türkiye'nin demokratikleşme çabalarına yönelik bazı AB ülkelerinin eleştirileri artmıştır. Türkiye'nin

iç politikasındaki bu müdahaleler, Türkiye'nin AB üyeliği sürecini etkilemiş ve ülkenin AB ile ilişkilerini karmaşık bir hale getirmiştir.

Sürecin Türkiye'nin uluslararası medya ve imajına etkisi büyük olmuştur. Uluslararası medya, Türkiye'deki askeri müdahaleyi ve demokrasiye müdahaleyi geniş bir şekilde rapor etmiş ve bu durum Türkiye'nin uluslararası medya platformundaki imajını olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları konusundaki zaaflarına dair haberler, ülkenin uluslararası alandaki itibarını zedelemiştir. Bu durumu düzeltmek adına Türkiye, uluslararası arenada imajını güçlendirmek için çeşitli adımlar atmıştır. Diplomatik çabalar, demokratikleşme reformları ve uluslararası platformlarda yapılan açıklamalar, Türkiye'nin uluslararası alandaki imajını restore etmeye yönelik çabalarını simgeliyor (Türk, 2015).

Sonuç olarak, 28 Şubat Süreci, Türkiye'nin uluslararası algısı üzerinde derin ve uzun vadeli etkiler yaratmıştır. Demokrasi, insan hakları, ekonomik istikrar ve dış ilişkilerdeki zayıflıklar, Türkiye'nin uluslararası alandaki konumunu etkilemiş ve ülkenin imajını şekillendirmiştir. Türkiye, bu dönemde yaşanan olaylardan kaynaklanan algıyı düzeltmek ve uluslararası toplum nezdinde pozitif bir imaj oluşturmak adına uzun vadeli çabalar sarf etmiştir.

3.BÖLÜM
TÜRKİYE'DE MEDYA FAKTÖRÜ

Medya, Latince "medium" kelimesinin çoğulu olan ve "araç" veya "ortam" anlamına gelen bir terimdir. Günümüzde medya, bilgi ve fikirlerin geniş kitlelere ulaştırılmasında kullanılan çeşitli iletişim araçlarını ve platformlarını ifade eder. Medya, toplumun bilgilendirilmesi, eğitilmesi, eğlendirilmesi ve etkileşimde bulunması için kritik bir rol oynar. Medyanın temel işlevlerini bilgilendirme, eğitme, eğlendirme, gündem oluşturma ve denetleme olarak sıralayabiliriz. Temel işlevlerini açıklamamız gerekirse medya, haberler, olaylar ve güncel gelişmeler hakkında bilgi sağlayarak toplumun bilinçlenmesine katkıda bulunur. Bununla beraber belgeseller, eğitim programları ve öğretici içerikler aracılığıyla bilgi ve beceri aktararak toplumun eğitimine destek olur. Filmler, diziler, müzik, oyunlar ve diğer eğlence içerikleriyle insanların keyifli vakit geçirmesini sağlar. Ayrıca medya belirli konuları öne çıkararak toplumun dikkatini çeker ve gündem oluşturur. Gündem oluşturmanın yanı sıra farklı görüşlerin ifade edilmesine olanak tanıyarak kamuoyunun oluşumuna katkıda bulunur ve kamu kurumları ve özel sektördeki faaliyetleri takip ederek şeffaflığın ve hesap verebilirliğin sağlanmasına yardımcı olur.

Medya, farklı formatlarda ve platformlarda karşımıza çıkar. Gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon gibi uzun süredir kullanılan medya araçlarından oluşan geleneksel medya; internet, sosyal medya, bloglar, podcast'ler ve dijital platformlar gibi internet tabanlı medya; gazeteler, dergiler, kitaplar ve broşürler gibi fiziksel olarak basılan basılı medya; televizyon, filmler, videolar ve fotoğraflar gibi görsel içerikler sunan medya ve Radyo, podcast'ler ve müzik gibi ses tabanlı içerikler sunan medya olarak görebilriz.

Medyanın önemi ve etkileri, modern toplumların dokusuna işlemiş, vazgeçilmez bir unsurdur. Bilgiye erişimden kamuoyu oluşturmaya, kültürel etkileşimden eğlenceye kadar geniş bir yelpazede hayatımızı şekillendirir. Medya, dünyanın dört bir yanındaki olaylardan, bilimsel gelişmelerden ve kültürel zenginliklerden bizi haberdar ederek bilinçli bireyler ve toplumlar olmamıza katkı sağlar. Farklı görüşlerin serbestçe ifade edilebildiği bir platform sunarak demokratik süreçlerin sağlıklı işlemesine olanak tanır ve hükümetlerin, kurumların faaliyetlerini denetleyerek şeffaflığı artırır. Kültürler arası köprüler kurar, eğitimi destekler ve eğlenceyle hayatımıza renk katar. Ancak bu gücün beraberinde getirdiği sorumluluklar da vardır. Bilgi kirliliği, mahremiyet ihlalleri, tüketim kültürünün yönlendirilmesi, şiddet içeren içerikler ve sosyal izolasyon gibi olumsuz

etkiler, medyanın sorumlu bir şekilde kullanılmasının önemini vurgular. Yanlış veya manipüle edilmiş bilgiler, kamuoyunu yanıltabilir, toplumsal kutuplaşmalara yol açabilir. Sosyal medya ve dijital platformlar, kişisel bilgilerin korunması ve siber zorbalıkla mücadele konularında dikkatli olunmasını gerektirir. Medya, tüketim alışkanlıklarımızı etkileyerek aşırı tüketime ve çevresel sorunlara neden olabilir. Şiddet içeren içerikler ve olumsuz rol modelleri, özellikle gençler üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir. Sanal platformlarda geçirilen aşırı zaman, gerçek dünya ile etkileşimi azaltarak sosyal izolasyona neden olabilir. Bu nedenle, medya okuryazarlığının geliştirilmesi, etik ilkelerin benimsenmesi ve medyanın sorumlu bir şekilde kullanılması, hem bireylerin hem de toplumun refahı için hayati öneme sahiptir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde filizlenen Türk basını, ilk olarak padişahın buyruklarını halka duyurma ve kamuoyu oluşturma misyonunu üstlenmişti. Bu rol, imparatorluğun çöküşünden sonra da devam etti. Kurtuluş Savaşı arifesinde, basının önemini kavrayan aktörler, Hakimiyet-i Milliye gazetesini kurarak basın arenasında aktif rol almaya başladılar. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte, basın, yeni rejimin meşruiyetini sağlama görevini üstlendi. Bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk, 1924 yılında İzmir'de yaptığı bir toplantıda, Türk basınına henüz kuruluş aşamasında olan laik ve modern Cumhuriyet'in temel ilkeleri doğrultusunda hareket etmeleri çağrısında bulundu. Atatürk, basının yeni düzenin inşasında önemli bir rol oynamasını beklediğini ifade etti. Böylece, basının sınırları çizilmiş ve bu sınırlar dahilinde faaliyet göstermeye devam etmiştir. (Topuz, 2003:113).

ULUS

Yurt içindeki türlü sıkıntı ve darlıkları gizlemek gayretiyle

D.P. gene ŞİDDET YOLUNU seçiyor

C.H.P. nin meşruiyet yolundan ayrıldığı hakkındaki iddialar, düpedüz iftiradır

Bir garip toplantı

İngiltere Başbakanı dün Ankara'dan Kıbrıs'a gitti

Öğrenci dövizleri yeni kur üzerinden ödenecek

Yeni öğrenci döviz baremi

Resim 33: D.P Dönemi Ulus Gazetesi Manşeti

Hakimiyet-i Milliye'nin ardından kurulan Ulus gazetesi, tek partili dönemin önemli aktörlerinden biri olmayı hedefledi. Bu süreçte gazete, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organı olarak hareket etti. Halkevleri, Köy Enstitüleri ve Türk Silahlı Kuvvetleri ile birlikte yeni düzenin şekillenmesinde rol oynadı. Tek partinin amaçları doğrultusunda hareket eden basının, çok partili hayata geçişle birlikte değişime uğrayacağı düşünülüyordu. Ancak büyük umutlarla beklenen Demokrat Parti iktidarı, kısa sürede hayal kırıklığına dönüştü. DP'nin ilk yıllarında olumlu ilişkiler kuracağına dair işaretler görülse de, ilerleyen yıllarda basın yeniden sansür ve kısıtlamalara maruz kaldı. (Deniz, 2017).

ULUS

İnandılar, döğüştüler, öldüler;

Bıraktıkları emanetin bekçileriyiz

Menemen'de dililen Kubilay abidesini bugün Bay R. Peker açıyor

Resim 34: D.P Dönemi Ulus Gazetesi Manşeti

1970'li yıllardaki gelişmeler, sanayileşmeyi hızlandırıp sermaye birikimini artırınca, sermaye sahipleri reklamlar aracılığıyla gazetelerin yayın politikalarını etkilemeye başladı. 1980'lerde ise medya sektörünün el değiştirmesiyle bu durum tamamen değişti. Farklı sektörlerde faaliyet gösteren sermayedarlar medya sektörüne girerek, medyayı kendi kontrolleri altına almaya başladılar. Bu kontrol zamanla arttı ve medyanın siyasetle olan ilişkisi güçlendi. 1980'li ve 1990'lı yıllarda medya, yasama, yürütme ve yargıdan sonra "dördüncü güç" olarak ortaya çıktı. Basının önemi arttıkça,

onu kontrol etmek isteyenlerin sayısı da arttı. Ancak sermaye sahipleri değişse de Türk basınının değişmeyen en önemli özelliği, her zaman merkezi otoriteye ve mevcut düzene destek vermesidir. Bu durum, medyanın eleştirel rolünü zayıflatarak, farklı seslerin duyulmasını zorlaştırmıştır. (Akgün, 2015).

3.1. Cumhuriyet'in İlanı ve Erken Cumhuriyetin Siyasal İslam İlişkili Krizlerinde Medya

Türk siyasi tarihinde Cumhuriyet'in ilanı, 29 Ekim 1923'te Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı ve Türkiye'nin modernleşme yolunda büyük bir dönüşüm yaşadığı bir dönüm noktasıdır. Bu tarihi süreç, yalnızca siyasi anlamda bir devrim değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir devrim olarak da büyük bir anlam taşır. Bu dönüşümde, medyanın rolü oldukça kritikti. Hem Cumhuriyet'in ilanını desteklemek hem de halkı yeni rejime adapte etmek amacıyla medya kullanılmış, ancak aynı zamanda toplumun farklı kesimlerinin Cumhuriyet'e karşı gösterdiği direnç, medyanın manipülasyon kapasitesini de ortaya çıkarmıştır.

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, Atatürk, Türk halkını modern bir ulus haline getirebilmek için bir dizi inkılap gerçekleştirmiştir. Bu inkılapların en önemlileri arasında laiklik, eğitim reformu, hukuk sisteminin değiştirilmesi ve Türk dilinin sadeleştirilmesi yer alıyordu. Bu inkılapların toplumsal olarak kabul görmesi için medya, en önemli araçlardan biri olmuştur. Özellikle laiklik ilkesinin benimsenmesi, dinin devlet işlerinden ayrılması ve modern bilimsel eğitimin öne çıkması, toplumun geniş kesimlerinde karşıt görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte, medyanın görevi, halkı laiklik ilkesi hakkında bilgilendirmek ve bu ilkenin faydalarını anlatmaktı. Ancak bu, her zaman kolay olmamıştır. Özellikle kırsal kesimde ve dini inançları güçlü olan toplumsal kesimlerde laiklik karşıtı tepkiler medya aracılığıyla bastırılmaya çalışılmıştır. Eğitimde yapılan köklü reformlar, özellikle Türk harf devrimi ve okuryazarlık oranını artırmaya yönelik girişimler, medya aracılığıyla halkla paylaşılmış ve büyük bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Ancak, bu reformların başarıya ulaşabilmesi için medyanın etkili bir şekilde kullanılması gerektiği, devletin medyaya olan ilgisini artırmıştır. O dönemde "Yeni Hayat" ve "Hakimiyet-i Milliye" gibi gazeteler, eğitim reformunun halk arasında benimsenmesi için yoğun bir propaganda yapmıştır. Harf devriminin başarısı, büyük ölçüde bu tür medya çabalarına dayanıyordu (Akdağ, 2013).

Cumhuriyet'in ilanı, yalnızca olumlu bir değişimi değil, aynı zamanda büyük bir toplumsal gerilimi de beraberinde getirmiştir. Özellikle saltanatın kaldırılması ve hilafetin sonlandırılması gibi adımlar, Osmanlı'nın geleneksel yapısına sadık kesimlerin tepkisini çekmiştir. Bu kesimler, yeni rejimi, geçmişin değerlerinin yok edilmesi olarak görmüş ve sert bir şekilde karşı çıkmışlardır. Bu dönemde, medyanın rolü, hükümetin reformlarını savunmanın yanı sıra, karşıt görüşleri bastırmaya yönelik bir mücadeleye dönüşmüştür.

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında, eski Osmanlı yönetiminden kalan toplumsal yapılar ve değerler, hızla değişmeye başlamıştır. Medya, bu değişimi toplumda kabul ettirmenin en güçlü araçlarından biri olmuştur. Ancak, bu süreçte, Cumhuriyet'e karşı çıkan bazı gazeteler de ortaya çıkmış ve halkı eski monarşiye geri dönmeye teşvik etmişlerdir. Örneğin, "Serbest Cumhuriyet Fırkası" kurulduğunda, eski Osmanlıcı bakış açısını savunan medyanın etkisiyle büyük bir popülerlik kazanmıştır. Bu noktada, medyanın iki yüzlülüğü ve ideolojik taraflılığı belirginleşmiştir. Hükümet yanlısı gazeteler, Cumhuriyet'in gerekliliğini vurgularken, muhalif gazeteler halkın eski düzenin savunucusu olarak kalmasına yönelik çabalarını sürdürmüşlerdir (Altun, 2004)

3.2. 1960 Darbesi ve Medyanın Rolü: Türk Siyasi Tarihindeki Dönüm Noktasında Medyanın Stratejik Konumu

1950'li yıllarda, Adnan Menderes liderliğindeki Demokrat Parti hükümeti, Türkiye'de büyük bir siyasi değişim gerçekleştirmiş ve çoğunlukla halkın desteğini kazanarak iktidara gelmiştir. DP, özellikle tek parti yönetiminin getirdiği sınırlamaları aşmaya yönelik ekonomik ve toplumsal reformlar yapmış, tarımda modernleşme, sanayileşme ve altyapı yatırımlarına öncelik vermiştir. Ancak, DP'nin yönetimi boyunca, hükümetin uygulamaları hem ekonomik hem de toplumsal anlamda bazı sorunları da beraberinde getirmiştir.

Demokrat Parti hükümetinin basınla olan ilişkisi ise tartışmalıdır. DP, özellikle iktidara geldikten sonra medya üzerindeki denetimini artırma çabalarına girmiş, devlet destekli gazeteler ve dergiler aracılığıyla kamuoyunu yönlendirmeyi hedeflemiştir. DP hükümeti, özellikle büyük şehirlerdeki sol görüşlü basın organlarını ve muhalefeti hedef alarak, basın özgürlüğünü kısıtlayıcı yasalar ve uygulamalar getirmiştir. Bu dönemde, DP hükümeti medya üzerinde denetimi artırarak, muhalif sesleri kısmaya çalışmıştır. Buna karşılık, özellikle Cumhuriyet ve Ulus gibi gazeteler, DP'yi eleştiren tutumlar sergileyerek, hükümetin politikalarına karşı çıkmışlardır. Medyanın büyük bir kısmı ise,

DP'nin politikalarını desteklemiş ve hükümetin reformlarını övmüştür. Ancak zamanla, DP'nin politikaları halk arasında memnuniyetsizlik yaratmış, ekonomik sıkıntılar, özellikle enflasyon ve işsizlik, toplumda ciddi tepkilere yol açmıştır. DP'nin izlediği dış politika da eleştirilen diğer bir konu olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri ile yakın ilişkiler kuran DP, Sovyetler Birliği ile yaşanan soğuk savaş gerilimlerini artırmış ve bu da ülkedeki sağ ve sol görüşlü gruplar arasındaki gerginliği körüklemiştir (Akgün, 2015).

1960 darbesinin öncesinde, Türkiye'deki toplumsal gerilim oldukça yüksekti. Demokrat Parti'nin uygulamaları, özellikle kırsal kesimdeki yoksul halkı ve sol görüşlü aydınları rahatsız etmişti. Ekonomik sorunların etkisiyle, halkın geniş bir kesimi, hükümetin politikalarına karşı çıkmaya başlamıştı. Bu dönemde medya, toplumsal gerilimlerin bir yansıması haline gelmişti. Hükümete yakın medya organları, DP'nin politikalarını savunmuş, muhalif sesler ise daha çok eleştiren bir dil kullanmıştı. Medyanın rolü, özellikle ordu içindeki bazı grupların hükümet karşıtı düşüncelerini yaymalarında belirleyici olmuştur. 27 Mayıs darbesi öncesinde, DP hükümeti karşıtı fikirler, gazetelerde sıklıkla yer buluyordu. Ancak, bu süreçte hükümetin, medyayı susturma girişimleri de artmış ve bazı gazeteciler tutuklanmıştı. Örneğin, Cumhuriyet gazetesi, hükümetin dış politikasını eleştirerek orduyu, hükümeti uyarma konusunda teşvik ediyordu. Sol görüşlü basın ise DP'nin ekonomik politikalarını ve toplumsal eşitsizlikleri sıkça gündeme getiriyordu. Hükümete karşı çıkan medya organları, bu süreçte halkı bilinçlendirme noktasında önemli bir rol oynamış, ancak baskılara uğramışlardır (Akgün, 2015).

27 Mayıs 1960'taki askeri darbe, yalnızca bir askeri müdahale değil, aynı zamanda medyanın işlevi açısından da önemli bir dönüm noktasıydı. Darbe, ordu tarafından gerçekleştirilmiş olsa da, medya bu sürecin şekillenmesinde ve halkın bu darbe ile ilgili algısını oluşturmasında önemli bir rol oynamıştır. Darbe gecesi, medya organlarının çoğu, askerlerin söylemlerine destek vermiş ve halkı darbecilerin yanında yer almaya çağırmıştır. Özellikle, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, darbenin gerekçesini halkla paylaşan açıklamaları, medya aracılığıyla hızla yayılmıştır. Bu açıklamalar, DP'nin uygulamaları ve Türkiye'nin içindeki siyasi gerginliklerin ne kadar tehlikeli bir noktaya geldiğini vurgulamıştır. Darbeciler, ordunun müdahalesinin gerekli olduğunu ve bu müdahalenin ülkenin huzurunu sağlayacağına dair güvence vermiştir (Akın, 2016).

Medyanın darbe sırasında nasıl bir tutum sergilediği, aynı zamanda siyasi olaylara olan etkilerini gösteren önemli bir unsurdur. Darbecilerin talepleri doğrultusunda yayın yapan bazı gazeteler, halkı darbenin "ülkenin geleceği için gerekli bir adım" olduğu

konusunda ikna etmeye çalışmışlardır. Örneğin, Vatan ve Hürriyet gibi gazeteler, darbenin arkasındaki gerekçelere geniş yer vermiş, hükümetin halka verdiği zararları ve ekonomik krizi vurgulamışlardır. Aynı zamanda, bu gazeteler, darbeye karşı çıkma ihtimali olan toplumsal kesimlere yönelik uyarılar yapmış ve orduyu destekleme çağrısı yapmışlardır (Akpınar, 2001).

27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında, medya, darbenin getirdiği yeni iktidar düzenine adapte olmuştur. Darbeciler, yeni kurulan Millî Birlik Komitesi tarafından hükümeti devralmış ve darbe sonrasında ilan edilen sıkıyönetimle birlikte, medya üzerinde ciddi bir denetim uygulamaya başlanmıştır. Gazeteler, televizyonlar ve radyo istasyonları, darbecilerin kontrolü altına girmiştir. Darbe sonrası dönemde, medya, darbeci yönetimin ideolojik çizgisine uygun şekilde şekillendirilmiştir. Millî Birlik Komitesi, orduyu ve darbeyi meşrulaştıracak şekilde medya organlarıyla iletişim kurmuş ve halkı yeni düzeni kabul etmeye ikna etmiştir. Bu dönemde, medya, darbenin gerekçelerini ve "ülkenin iyiliği için yapılan müdahale"yi vurgulayan haberlerle doldurulmuştur. Bunun yanı sıra, DP liderleri ve hükümetin diğer üyeleri tutuklanmış ve mahkemeye çıkarılmıştır; bu gelişmeler de medya aracılığıyla duyurulmuş, halkın bu yeni düzeni kabul etmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Demir, 2010).

3.3. 1980 Darbesi ve Medyanın Etkisi: Türkiye'de Toplumsal ve Siyasal Değişim Sürecinde Medyanın Rolü

1980 darbesi öncesinde Türkiye, büyük bir siyasi ve toplumsal kaos içerisindeydi. 1970'lerin sonlarına gelindiğinde, ülkede ekonomik kriz derinleşmiş, enflasyon ve işsizlik oranları hızla artmış, sosyal huzursuzluklar ve siyasi şiddet olayları yaygınlaşmıştı. Sağcı ve solcu gruplar arasındaki çatışmalar, terörizmi körüklemiş ve toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmişti. Bu ortamda, hükümetlerin tutarsız politikaları ve zayıf yönetimi, ordunun müdahale etmesine zemin hazırlamıştır.

Medya, bu dönemde hem toplumun ruh halini hem de siyasetin gidişatını etkileyen önemli bir aktör olmuştur. Hem sağcı hem de sol görüşlü medya organları, birbirlerine karşı sert eleştirilerde bulunmuş, ülkedeki kutuplaşmayı derinleştiren bir dil kullanmışlardır. Bu dönemde medyanın rolü, genellikle ideolojik bir savaş alanı gibi şekillenmiş, basın özgürlüğü ve tarafsızlık açısından ciddi sorunlar yaşanmıştır. Medyanın sağcı ya da solcu olduğunu belirten etiketler, gazeteciliğin doğru ve objektif işlevini yerine getirmesinin önündeki engeller haline gelmiştir (Türköz, 2016).

1980 darbesi öncesinde, Türkiye'de medya ciddi şekilde kutuplaşmış durumdaydı. Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet gibi büyük gazeteler, birbirlerine zıt ideolojilerle çıkarken, radikal gazeteler ve dergiler de etkin bir şekilde yayın yapıyordu. Örneğin, Hürriyet gazetesi ve Aydınlık dergisi solcu bir çizgide yayın yaparken, Yeni Şafak gibi gazeteler sağcı ve milliyetçi bir çizgideydi. Bu medya organları, sadece bilgi sunmakla kalmamış, aynı zamanda toplumdaki kutuplaşmayı derinleştiren, karşıt görüşlere düşmanlık besleyen bir dil kullanmışlardır (Türköz, 2016).

Siyasi partilerin de medyayla ilişkileri oldukça yoğundu. Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi gibi partiler, medya organlarını kendi propagandalarına alet etmekte çekinmemişlerdir. Özellikle 1978-1980 yılları arasında, medya, sağcı ve solcu militan gruplar arasında yaşanan şiddet olaylarına büyük oranda yer vermiştir. Bu süreçte, gazeteler ve televizyonlar, hükümetin zayıflığını ve toplumda giderek artan kaosu vurgulayarak, askeri müdahaleye zemin hazırlayan bir algı yaratmışlardır (Akdağ, 2013).

12 Eylül 1980 tarihinde, Kenan Evren önderliğindeki Türk Silahlı Kuvvetleri, hükümeti devirmiş ve ülke genelinde sıkıyönetim ilan etmiştir. Askeri müdahaleyi gerçekleştiren Millî Güvenlik Konseyi, darbenin gerekçesi olarak ülkenin güvenliğini ve düzenini sağlama hedefini belirtmiştir. Ancak, bu süreçte medya da önemli bir rol oynamıştır. Darbe sırasında, medya organları ya darbecilerle işbirliği yaparak hükümeti eleştiren bir tavır sergilemiş ya da darbenin gerekçelerini meşrulaştırarak, halkı darbecilerle aynı çizgide hizalamaya çalışmıştır. Milliyet ve Hürriyet gibi gazeteler, darbe sonrası, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin toplumdaki güvenliği sağlama iddiasını destekleyen bir dil kullanmışlardır. Özellikle Hürriyet, darbenin Türkiye'nin geleceği için bir "zorunluluk" olduğunu savunan yazılara yer vermiştir.[4] Ancak, darbenin ardından birçok sol görüşlü gazeteci, yazar ve medya organı, hükümetin baskılarından dolayı sessiz kalmış ya da askeri yönetimi eleştirmiştir. Bu dönemde sol medyanın susturulması, askeri yönetimin uyguladığı baskılarla gerçekleşmiştir. Aydınlık gibi sol görüşlü medya organları, sansürlenmiş ve muhalif yazılar yayımlamak zorunda kalmıştır.

12 Eylül 1980 darbesi sonrasında, medya üzerinde ciddi bir denetim ve sansür uygulamaya başlanmıştır. Millî Güvenlik Konseyi, medya organlarını kontrol altına alarak, darbe karşıtı yazıları ve söylemleri yasaklamıştır. Darbe sonrası dönemde, basın özgürlüğü büyük ölçüde kısıtlanmış, özellikle muhalefet partileri ve sol gruplara ait

[4] "28 Şubat ve Gerçekler" Hürriyet Gazetesi Web Sitesi. (Erişim Adresi: https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/yalcin-bayer/28-subat-ve-gercekler-17150126 Erişim Tarihi 10.09.2024).

gazeteler kapatılmıştır. Darbeciler, basını, "ülkenin iyiliği için" yönlendiren ve hükümeti eleştiren her türlü yayını susturan bir uygulama başlatmıştır. Radyo ve televizyon yayınları da sıkı bir şekilde denetlenmiş, gazetelere benzer şekilde hükümeti eleştiren yayınlara karşı ciddi yaptırımlar uygulanmıştır. Televizyonlar ve radyolar, askeri yönetimin propagandasını yapmaya başlamış, halkı darbenin meşruluğu konusunda ikna etmeye yönelik yayınlar yapılmıştır. Bu dönemde, medya aracılığıyla oluşturulan algı, darbenin "ülkenin kurtuluşu" olduğu fikrini güçlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca, bazı gazeteciler ve yazarlar tutuklanmış, baskılara uğramış ve hapsedilmiştir. Cumhuriyet ve Yeni İstanbul gibi gazetelerdeki birçok muhalif gazeteci, askeri yönetim tarafından hedef alınmış ve tutuklanmıştır. Bu süreç, medyanın özgürlük açısından büyük bir darbe aldığı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir.

3.4. 28 Şubat Postmodern Darbesi ve Medyanın Rolü: Türkiye'de Demokrasi, Toplumsal Değişim ve Medyanın Etkisi

Gazetecilik, geçmişte daha çok bir sorumluluk ve görev alanı olarak görülürken, günümüzde teknolojik gelişmelerin de etkisiyle bir kariyer mesleğine dönüşmüştür. Medya, toplumların gündemini belirleyen ve düşüncelerini şekillendiren önemli bir kaynak haline gelmiştir. Ancak sermaye sahiplerinin medyaya dahil olmasıyla birlikte, haberin kamusal değeri ve toplumsal çıkarların önceliği geri plana düşmüştür. Bu durum, medyanın toplum üzerindeki etkisini ve güvenilirliğini tartışmaya açmıştır (Arikan, 2011:27).

Resim 35: 28 Şubat Sürecinde Milliyet Gazetesi Manşeti

1990'lı yıllarda ve 28 Şubat'a giden süreçte medya-siyaset ilişkisinin oldukça aktif olduğunu görüyoruz. Turgut Özal'ın başbakanlık koltuğuna oturmasıyla birlikte başlayan ekonomik ve siyasi liberalleşme rüzgarı, basını da etkiledi ve sermaye sahiplerinin medyaya olan ilgisini artırdı. Bu değişimle birlikte medya-siyaset ilişkisi gelişmeye başladı. Demokrasilerde kuvvetler ayrılığı ilkesinin üç ana kolunu oluşturan yasama, yürütme ve yargıya denetleme işlevi gören medya, "dördüncü güç" olarak adlandırılmaya başlandı. Hatta bazı dönemlerde medyanın "birinci güç" olduğunu iddia edenler bile oldu. Hürriyet gazetesinin eski sahiplerinden Erol Simavi, "Basın Birinci Kuvvettir" başlıklı yazısıyla bu düşüncesini açıkladı. Simavi, yazısında Türkiye'nin kendine özgü nitelikleri olduğunu belirterek dönemin başbakanına mesaj gönderdi. Simavi, daha sonra bir röportajda bu düşüncesini yineleyerek basının birinci güç olduğunu, çünkü askeri darbeye zemin hazırlayabilecek bir güce sahip olduğunu açıkça ifade etti. Bu durum, medyanın siyasi süreçlerdeki etkisini ve gücünü gözler önüne serdi. Ancak medyanın bu gücünün, demokratik değerlere ve kamu yararına hizmet etmesi gerektiği de unutulmamalıdır. (Özkır, 2011).

Resim 36: 28 Şubat Sürecinde Sabah Gazetesi Manşeti

28 Şubat sürecinde ordu, medya ve siyaset arasındaki ilişki, yeni bir boyut kazanmıştır. Ordunun dahil olmasıyla bu ilişki, askerin siyasi duruşuna göre şekillenmiş ve medya, askeri destekleyen bir pozisyonda yer almıştır. Bu süreçte, güç sahibi olanlar medyayı kontrol altına almak için rekabet etmişlerdir. Darbelerden sonra ordunun tek güç olarak ortaya çıktığı dönemlerde, medyanın önemini bilen sermaye sahipleri, medyada söz sahibi olmak için çaba göstermişlerdir. 1990'lı yılların Türkiye'sinde ise medyanın gücünün fark edildiği bir dönem yaşanmıştır. Kuruluş amacı denetlemek olan medyanın, bu dönemde sermaye ve ordu gibi güç sahipleriyle işbirliği yapması dikkat çekicidir. Gazeteci Ahmet Altan'a göre, ekonomik koşulları ön planda tutan gazete sahipleri, bu dönemde medyayı darbelerin ortağı ve sorumlusu olarak göstermekten çekinmemişlerdir. Bu durum, medyanın bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunu tartışmaya açmıştır. (Deniz, 2017).

28 Şubat süreci, çok sayıda aktörün ve farklı eksenlerin etkileşimiyle ortaya çıkan karmaşık bir değişimin sonucunda meydana gelen sert çatışmaların bir ürünü olarak da değerlendirilebilir. Bu süreçte, laikliğin tehdit altında olduğu iddiası, seçimlerin ardından bazı medya kuruluşları aracılığıyla sürekli gündemde tutuldu. Seçilmiş hükümetin görevden uzaklaştırılması için medya ve sivil toplum kuruluşları üzerinden laiklik ilkesinin tehlikede olduğu vurgulandı ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin siyasi alandaki etkinliği önemli ölçüde arttırıldı. Refahyol Hükümeti'nin kurulmasıyla birlikte, Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir İslamcı partinin lideri Başbakanlık koltuğuna oturduğu için medyada laiklik ilkesinin tehdit altında olduğuna dair haberlerin yoğunlaştığı biliniyor. Bu durum, 28 Şubat sürecinin medya, siyaset ve ordu arasındaki karmaşık ilişkiler ağıyla nasıl şekillendiğini gözler önüne seriyor (Tuğal, 2010: 61).

28 Şubat döneminde Refah Partisi'nin medya ile ilişkisi oldukça gergindi. Refah-Yol hükümeti daha kurulmadan medya, RP'nin iktidar ortağı olmaması için çeşitli kampanyalar başlattı. Erbakan'ın başbakan olması ise medyanın RP'ye karşı daha da sert bir dil kullanmasına sebep oldu. Bu süreçte medya ve asker arasındaki ilişki giderek daha iç içe geçti. Levent Ünsaldı'ya göre, "Türkiye tarihinde o zamana dek medyanın askeri bir darbeye katılımı hiç bu denli doğrudan olmamıştır. Büyük basın kuruluşları her sabah postal seslerinin gelişini duyuran bir propaganda aracına dönüşür. Ayda bir yapılan her Milli Güvenlik Kurulu toplantısı askerlerin harekete geçmeden önceki son uyarısı olarak yansıtılır." Dönemin gazete manşetleri incelendiğinde, bu değerlendirmelerin ne kadar doğru olduğu açıkça görülebilir. Medyanın bu süreçte askeri vesayeti destekleyen bir rol oynaması, 28 Şubat sürecinin önemli özelliklerinden biridir. (Özkır, 2021)

Resim 37: 28 Şubat Sürecinde Hürriyet Gazetesi Manşetleri

28 Şubat sürecinin önde gelen gazeteleri, Refah-Yol hükümetinin kurulmasının ardından harekete geçerek 54. Hükümeti hedef aldı. İrtica ve laiklik kavramlarını kullanarak hükümeti yoğun bir şekilde eleştirdiler. Medya, bir yandan Refah Partisi ile ittifak kurduğu için hedef haline gelen DYP lideri Tansu Çiller'i hükümetten çekilmeye zorlarken, diğer yandan irtica, laiklik, şeriat ve köktendincilik vurgularıyla RP'li Başbakan Erbakan'ı istifaya zorladı. Gazete içeriklerinde, adı açıklanmayan üst düzey yetkililerin söylemleri üzerinden hükümet ağır bir şekilde eleştirildi ve Türk Silahlı Kuvvetleri defalarca hükümetin görevden alınması için göreve davet edildi. Bu çağrılara kulak veren TSK komuta kademesi, 28 Şubat 1997 tarihinde yayımladığı MGK kararları ile "irtica ve irticaya karşı alınacak önlemler" gündemiyle harekete geçti. MGK kararlarını, kurulan Batı Çalışma Grubu'nun uygulamaları ve ardından gelen RP'yi kapatma davası izledi. Bu süreç, hükümetin istifa etmek zorunda kalmasıyla sonuçlandı.

3.5. Türkiye Siyasi Tarihinde Hürriyet ve Yeni Şafak Gazetelerin Rolü

Gazeteler, toplumların düşünsel, kültürel ve siyasal yaşamında önemli bir yere sahiptir. Türkiye'de gazetelerin rolü, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet dönemi

ve günümüze kadar, toplumun siyasal yapısının şekillenmesinde önemli bir araç olmuştur. Hem hükümetin hem de muhalefetin sesini duyurmak amacıyla kullanılan gazeteler, bir yandan halkın bilinçlenmesinde, diğer yandan siyasi aktörlerin iktidar mücadelesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda basın, modern anlamda gazeteciliğin henüz gelişmediği bir dönemde, özellikle 19. yüzyıldan itibaren önemli bir gelişim sürecine girmiştir. İlk gazeteler, Osmanlı toplumunun Batılılaşma süreciyle paralel olarak ortaya çıkmıştır. Tercüman-ı Ahval (1860), bu dönemdeki ilk özel gazetelerden biri olarak kabul edilir. Bu gazete, Osmanlı'daki yenilikçi düşüncelerin ve Batı'dan gelen etkilerin halkla paylaşılması açısından önemli bir rol oynamıştır.

Osmanlı döneminin sonlarına doğru, gazeteler yalnızca bilgi aktarım aracı değil, aynı zamanda siyasi mücadelenin bir aracı haline gelmiştir. 1908'deki II. Meşrutiyet ile birlikte, basın özgürlüğü konusunda daha liberal bir ortam doğmuş, gazeteler, toplumun tüm kesimlerine hitap etmek için önemli bir platform olmuştur. Gazeteciler, bu dönemde, padişahın mutlak egemenliğine karşı çıkmak için büyük bir mücadele vermiş, siyasi partilerin de organı haline gelmişlerdir. Örneğin, İttihat ve Terakki Cemiyeti, gazeteler aracılığıyla fikirlerini yaymış ve muhalefeti hedef almıştır (Benek, 2016).

Cumhuriyet'in ilanından sonra, 1920'lerde gazeteler, Atatürk'ün modernleşme hamlelerinin ve inkılaplarının halka duyurulmasında önemli bir rol oynamıştır. Cumhuriyet gazetesi, bu dönemde Cumhuriyet'in ilkelerini savunmuş ve halkın devrimlere uyum sağlamasına yardımcı olmuştur. Bu yıllarda, gazeteler aynı zamanda toplumu aydınlatmaya ve laik, Cumhuriyetçi bir devlet yapısının inşasına katkıda bulunmuştur.

1950'li yıllara gelindiğinde Türkiye, çok partili sisteme geçmiş ve Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Bu dönemde, basının önemli bir yeri olmuştur, çünkü gazeteler, Demokrat Parti'nin politikalarını halkla buluşturmuş, muhalefet ise kendini daha güçlü bir şekilde ifade etmeye başlamıştır. Basın, çoğu zaman iktidar ile muhalefet arasında bir denetim aracı gibi işlev görmüş ve toplumsal gelişmeleri şekillendiren önemli bir araç olmuştur (Akgün, 2015).

Ancak 1960'lı yıllara gelindiğinde, gazeteler arasındaki ayrımlar daha belirgin hale gelmiş ve basın, iktidar ile muhalefet arasındaki çatışmaların bir yansıması olmuştur. 1960 Darbesi sonrasında, basın üzerindeki denetim artmış, ancak yine de gazeteler, halkın en önemli haber alma kaynağı olmayı sürdürmüştür. Aynı dönemde, gazeteler

sadece siyasi olayları yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda kültürel, ekonomik ve toplumsal alandaki önemli gelişmeleri de kamuoyuna aktarmıştır.

1980'ler ile birlikte Türkiye'deki medya yapısı ciddi bir dönüşüm yaşamıştır. 12 Eylül 1980 Darbesi ile birlikte, medya üzerindeki devlet denetimi daha da artmış ve gazeteler, sıkı bir sansüre tabi tutulmuştur. Ancak 1980'ler, aynı zamanda Türkiye'deki medya organlarının büyük sermayenin etkisi altına girmeye başladığı bir dönemdir. Yeni gazetecilik anlayışı, medya organlarının ticari olarak daha büyük kitlelere hitap etme amacı güttüğü, dolayısıyla daha çok reyting odaklı bir yayıncılığın ön planda olduğu bir dönemi işaret eder. Özellikle Demirören, Doğuş ve Sabah Grubu gibi büyük medya gruplarının, çeşitli siyasi akımlara yakınlıkları, gazetelerin tarafsızlık ilkesinin zaman zaman ihlal edilmesine yol açmıştır (Durna, 2010).

1990'lar ise Türkiye'de medya dünyasında çok partili siyasi yaşamın daha fazla etkileşimde olduğu bir dönem olmuştur. Özal'ın ekonomi politikaları ve 1994 yerel seçimleri gibi büyük siyasi olaylar, gazetelerde geniş yer bulmuş ve bu olayların halka anlatılması, gazetecilerin siyasi duruşlarını etkilemiştir. Aynı dönemde, medya, hükümet politikalarının denetim aracı olmayı sürdürmüş ve çeşitli gazeteler, hükümetin uygulamalarına karşı halkın bilgilendirilmesi görevini yerine getirmiştir.

2000'li yıllara gelindiğinde, Türkiye'de medya daha da ticarileşmiş ve gazeteler, genellikle ekonomik çıkarlar doğrultusunda yayın yapar hale gelmiştir. Ancak bu dönemde, özellikle AKP'nin iktidara gelmesiyle birlikte, gazetelerin siyasi etkisi büyük ölçüde değişmiştir. AKP hükümetinin medya üzerindeki etkisi arttıkça, gazetelerin bağımsızlıkları sorgulanmaya başlanmıştır. Hükümetin medya üzerindeki baskıları ve gazetecilere yönelik tutuklamalar, Türkiye'de basın özgürlüğünü tartışma konusu yapmıştır. Bazı büyük gazeteler, hükümetin politikalarını açıkça savunurken, diğerleri ise hükümete karşı sert eleştirilerde bulunmuştur.

Dijitalleşme ile birlikte, gazeteler geleneksel basılı yayıncılıktan dijital platformlara kaymış ve internet gazeteciliği önem kazanmıştır. Sosyal medyanın yaygınlaşması, gazetelerin siyasi gündemi şekillendirme gücünü azaltmış, ancak aynı zamanda daha hızlı ve geniş kitlelere ulaşan bir medya yapısı oluşturmuştur. Bu dönemde, gazeteler hala önemli bir rol oynamakla birlikte, dijital medya ile rekabet etmek durumunda kalmışlardır (Türköz, 2016).

3.5.1 Genel Hatlarıyla Hürriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi, Türkiye'nin en köklü ve etkili yayın organlarından biridir. 1948 yılında Sedat Simavi tarafından kurulan gazete, Türk basın tarihinde önemli bir yere sahiptir ve yayın hayatına başladığı günden bu yana ülkenin sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik hayatını şekillendirmiş, önemli olaylara tanıklık etmiş ve etkisiyle geniş kitlelere ulaşmıştır. Hürriyet, kuruluşundan itibaren geniş bir okur kitlesine hitap etme misyonunu benimsemiştir. Türkiye'nin dört bir yanındaki okuyuculara ulaşmak için yaygın bir dağıtım ağına sahiptir ve Türk toplumunun farklı kesimlerinden insanlara seslenir. Hem basılı hem de dijital platformlarda günlük olarak yayınlanan gazete, okuyucularına geniş bir içerik yelpazesi sunar (Özkır, 2013).

Hürriyet, kuruluşundan bu yana, Türkiye'de medya ile siyaset arasındaki ilişkiyi şekillendirmiştir. Gazete, özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda, partilerin politikalarını ve liderlerini eleştiren yazılarıyla dikkat çekmiştir. Hürriyet'in yayımladığı haberler ve köşe yazıları, kamuoyunun siyasi konulara dair bilinçlenmesine katkıda bulunmuş, bu da farklı siyasi düşüncelerin savunulması ve tartışılması için bir zemin hazırlamıştır. Gazetenin Türkiye'deki demokrasi mücadelesi üzerindeki etkisi büyüktür. 1980 sonrası dönemde, özellikle 12 Eylül Darbesi'nde, gazete darbe sonrası dönemde demokrasi ve insan hakları konularında aktif bir rol oynamıştır. Hürriyet, darbe sonrası baskılara karşı muhalefet eden seslerden biri olarak, demokratik değerlerin önemine vurgu yapmıştır. Bu tutum, gazetenin imajını güçlendirmiş ve toplumda önemli bir güven kaynağı haline gelmiştir. Ayrıca gazetenin Türkiye'de iktidar partilerine karşı eleştirileriyle de tanınır. Özellikle el değiştirene kadar geçen sürede Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde, gazete, hükümet politikalarını eleştiren ve sosyal konulara dikkat çeken haberlere yer vermiştir. Bu durum, Hürriyet'in bağımsız bir medya organı olarak konumunu pekiştirmiştir. İktidarın medya üzerindeki baskıları Hürriyet'in habercilik anlayışında zaman zaman sorunlara yol açsa da, gazetenin köklü geçmişi ve sağlam altyapısı, onu güçlü kılmıştır. Hürriyet gazetesi sadece siyasi konularla sınırlı kalmayıp toplumsal meseleler üzerinde de durmuştur. Kadın hakları, eğitim, sağlık gibi konularda yaptığı haberler ve araştırmalar, toplumsal bilincin artmasına yardımcı olmuştur. Bu da gazetenin, sadece bir haber kaynağı olmanın ötesinde, sosyal değişim için bir araç haline gelmesini sağlamıştır.

Gazetenin yayın politikası, genellikle merkez sağ ve liberal çizgide olmuştur. Bu çerçevede, Hürriyet, geniş bir haber yelpazesi sunarken, demokratik değerlere, insan haklarına ve özgürlüklere önem verir. Özellikle siyasi haberler, ekonomi, kültür-sanat, spor ve magazin gibi farklı alanlarda geniş bir içeriği okuyucularına sunar. Habercilik anlayışında tarafsızlık ve güvenilirlik öne çıkar. Bu sebepten Türkiye'nin yakın

tarihindeki önemli olaylarda Hürriyet'in rolü büyüktür. Özellikle siyasi krizler, seçimler, darbeler gibi dönemlerde gazete, toplumun nabzını tutmuş ve önemli bir tartışma platformu olmuştur. Ayrıca, Hürriyet'in cesur ve özgün haberciliği, birçok gazeteci için de ilham kaynağı olmuştur. Gazete, teknolojik gelişmelere ayak uydurarak dijitalleşme sürecini de başarılı bir şekilde yönetmiştir. Hürriyet.com.tr gibi online platformları aracılığıyla, okuyucularına anlık haberleri, video içerikleri ve interaktif uygulamaları sunar. Bu sayede, genç okuyucu kitlesine de ulaşma imkanı bulur. Ancak Hürriyet, zaman zaman siyasi tartışmalara ve sansüre maruz kalmıştır. Özellikle Türkiye'nin siyasi atmosferindeki değişimler, gazetenin yayın politikasını etkilemiş ve bazı dönemlerde sansürlenmesine veya eleştirilere hedef olmasına neden olmuştur (Sevimli, 2013). Buna rağmen, Hürriyet, özgür ve bağımsız bir yayın organı olarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak Hürriyet Gazetesi Türkiye'nin medya ve basın dünyasında önemli bir konuma sahip olduğunu görebiliriz. Yayın hayatına başladığı günden bu yana, geniş kitlelere ulaşarak önemli bir rol oynamış, demokratik değerleri savunmuş ve gazetecilikte öncü bir rol üstlendiğini söyleyebiliriz.

3.5.1.1 Hürriyet'in Kuruluşu ve İlk Yıllar (1948-1960)

Hürriyet Gazetesi, Türk basın tarihinde önemli bir yere sahiptir. Sedat Simavi tarafından 1948 yılında kurulan Hürriyet, kısa sürede Türkiye'nin en etkili gazetelerinden biri haline gelmiş, Türkiye'nin modernleşme süreci ve laiklik ilkelerinin savunulmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemin tarihi, Türkiye'nin çok partili hayata geçişi, siyasi çalkantıları, Atatürk'ün mirası ve laiklik anlayışı gibi pek çok faktörle iç içe geçmiş bir süreçtir. Hürriyet'in kurulduğu 1948'den 1960'a kadar olan ilk yıllarındaki gelişmeleri ve gazetenin laiklik ile ilgili tutumunu incelemek, Türkiye'nin sosyal ve siyasal yapısındaki dönüşümü anlamak açısından büyük önem taşır (Özkır, 2013)

Sedat Simavi, Hürriyet Gazetesi'ni 1948 yılında İstanbul'da kurdu. Sedat Simavi, Türk basınının önemli isimlerinden biri olarak tanınan ve gazetecilikle ilgili deneyimi oldukça fazla olan bir kişiydi. Hürriyet, ilk başlarda haftada üç gün yayımlanan bir gazete olarak başladı, ancak kısa süre içinde günlük yayına geçerek Türkiye'nin en büyük gazetelerinden biri haline geldi. Sedat Simavi'nin amacı, çağdaş bir Türk basını yaratmaktı. Hürriyet, sadece haber verme amacı taşımaktan öte, toplumsal sorunlara ışık tutmayı, halkı aydınlatmayı ve aynı zamanda Atatürk'ün Cumhuriyet ilkelerine, özellikle laikliğe sahip çıkmayı hedefliyordu. Bu amaç, Hürriyet'in yayın anlayışını belirleyecek

olan temel ilkelerden biri olacaktı. Gazetenin kurulduğu dönemde Türkiye'de, çok partili hayata geçişin ardından yaşanan siyasal gerilimler, laiklik tartışmaları ve dinin toplumsal hayattaki etkisi gibi pek çok önemli konu gündemdeydi. Hürriyet, hem içerik hem de yayın politikası itibariyle, bu dönemin getirdiği siyasi ve toplumsal değişimlere ayak uydurarak kendini hızlıca Türkiye'nin en çok okunan gazetesi haline getirdi (Özkır, 2013).

1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi, Türkiye'nin siyasi yapısında köklü bir değişimi simgeliyordu. Demokrat Parti, halktan yana bir siyaset izlemeyi vaat etmiş ve çok partili demokrasiyi derinleştirmeye yönelik adımlar atmıştı. Ancak DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte, laiklik anlayışına dair bazı kaygılar da baş göstermeye başladı. Demokrat Parti, özellikle muhafazakâr tabanını korumak adına dini öğeleri siyasete dahil etmeye başlamıştı. İktidara geldikten sonra, DP, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın etkisini artırmış, eğitimde dini içerikler güçlendirilmiş ve cami-kürsü ilişkileri daha belirgin hale gelmişti. Hürriyet, DP'nin iktidara gelmesinin ardından, laiklik ilkesinin korunmasını savunmuş ve hükümetin dini alandaki artan etkilerini eleştiren yayınlar yapmıştır. Hürriyet, DP'nin, laiklik ilkesine zarar vermemesi gerektiği noktasında tavır koymuş ve laikliği savunarak halkı bilgilendirmeye çalışmıştır. Sedat Simavi'nin kurduğu bu gazete, toplumda laiklik konusunda daha geniş bir farkındalık yaratmayı amaçlamıştır (Özkır, 2013).

Hürriyet'in kuruluşu ve ilk yıllarında, gazetenin en belirgin özelliklerinden biri, Cumhuriyet'in ilk yıllarında şekillenen laiklik ilkesini savunmasıydı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün çizdiği yolda ilerleyen ve laiklik ile Atatürkçülüğü benimseyen bir gazetecilik anlayışını benimseyen Hürriyet, dinin devlet işlerine karışmaması gerektiği görüşünü sıkça dile getirdi. Bu yaklaşım, özellikle Demokrat Parti'nin iktidara geldiği dönemde daha da belirginleşmiştir. Hürriyet, laiklik ilkesinin, Türkiye'nin özgürlükçü yapısının ve çağdaşlığının temeli olduğunu savunarak, DP'nin ve diğer muhafazakâr eğilimlerin laiklikten sapmalarını eleştirmiştir. Bununla birlikte, gazetenin laiklik savunusu, sadece iktidarın politikalarına karşı olmakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumun laiklik konusunda daha bilinçli hale gelmesi için çaba sarf edilmiştir. Hürriyet, laikliğin sosyal hayatı koruyan, bireysel özgürlükleri garanti altına alan bir ilke olduğunu okuyucularına anlatmaya çalışmıştır (Özkır, 2013).

Bu dönemi özetlememiz gerekirse 1948-1960 yılları arasında Hürriyet, Türkiye'nin sosyal, siyasal ve kültürel yapısını şekillendiren önemli bir dönemin tanığı

olduğunu söyleyebiliriz. Gazete, özellikle laiklik ilkesine verdiği önemle dikkat çekmiştir. Türkiye'de çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte artan dini etki karşısında, Hürriyet laikliği savunmuş ve Atatürk'ün Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalınmasının önemini vurgulamıştır. Bu dönemde Hürriyet, basının toplum üzerindeki etkisini kullanarak, hem okurlarını bilgilendirmeyi hem de Türkiye'nin laik yapısını korumayı amaçlamıştır. Hürriyet'in kuruluşu ve ilk yıllarındaki bu yayın politikası, gazetenin ilerleyen yıllarda da Türkiye'nin laik ve özgürlükçü yapısının savunucusu olmasına zemin hazırlamıştır. Bu yıllarda Hürriyet, Türkiye'deki demokratikleşme sürecine katkı sağlamış, laiklik ilkesine olan bağlılığını sürdürerek Türk basın tarihinde önemli bir yer edinmiştir.

3.5.1.2 1960 Darbesi ve Sonrası: Hürriyet Gazetesi'nin Perspektifi

Demokrat Parti'nin 1950'de iktidara gelmesiyle başlayan süreç, Türk siyasetinde önemli değişimlere yol açmıştır. DP, Atatürkçü laik devlet anlayışından sapmaya başlamış, dini referanslarla güç kazanmayı amaçlayan politikalar izlemeye başlamıştır. Bu süreç, özellikle 1950'lerin sonlarına doğru toplumsal huzursuzluğu artırmış, ordunun ve daha geniş bir toplumsal kesimin, DP'nin politikalarına karşı tepkilerini büyütmüştür. DP'nin iktidarında, özellikle din ile devlet arasındaki sınırların giderek bulanıklaşması, laiklik ilkesinin tehdit altında olduğu algısını doğurmuştu. DP'nin eğitimde ve kamusal alanda dinin daha fazla yer alması, ordu, medya ve entelektüel çevrelerin karşıt tutumlarıyla karşılaştı. Bunun yanı sıra, ekonomik kriz, yolsuzluk iddiaları ve DP'nin baskıcı yönetim tarzı, halkın tepkisini daha da artırmıştı. Hürriyet Gazetesi ve diğer bazı medya organları, iktidarın demokratik değerleri tehdit ettiğine ve laiklik ilkesine zarar verdiğine dair sıkça eleştirilerde bulunmuştu. Ordu, halkın desteğiyle, 27 Mayıs 1960 tarihinde, DP hükümetine karşı bir darbe gerçekleştirdi. Darbe, ordu tarafından "Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerine zarar veren" bir yönetimi devirmek amacıyla yapılmıştı. Başbakan Adnan Menderes ve bakanları tutuklanarak yargılanmaya başlandı. Bu darbe, Türkiye'deki siyasal yapıyı temelden değiştirdi ve Türkiye'nin siyasi tarihine silinmez bir iz bıraktı (Sevimli, 2013)

Hürriyet Gazetesi, 1960 darbesine yaklaşıldığı dönemde, Türkiye'deki siyasi iklimin giderek daha otoriterleştiğini ve DP'nin, demokrasi ile laiklik ilkelerinden sapmaya başladığını vurgulamıştır. Gazete, DP'nin iktidarını eleştirirken, laiklik,

özgürlükler ve demokratik değerlerin korunması gerektiğini sıkça dile getirmiştir. 27 Mayıs 1960 darbesinin hemen ardından, Hürriyet, bu önemli olayı daha çok "demokratik bir müdahale" olarak değerlendiren bir tavır sergilemiştir. Darbe sonrasında, Hürriyet Gazetesi, orduyu destekleyen bir tutum izlemiş ve darbenin halk için bir kurtuluş olduğunu belirten yayınlar yapmıştır. Hürriyet, Adnan Menderes'in hükümetinin "totaliter" yönelimlerini eleştirmiş ve orduyu, demokratik düzene geri dönülecek bir dönüm noktası olarak görmüştür. Aynı zamanda, gazetede yapılan yorumlarda, DP'nin laiklik ilkesini ihlal etmesinin toplumda ciddi huzursuzluklara yol açtığına dair ifadeler kullanılmıştır. Ancak Hürriyet, darbenin hemen sonrasında orduya duyduğu desteği sürdüren bir tavır sergilese de, demokratik değerlerin, özgürlüklerin ve hukukun üstünlüğünün korunması gerektiğini savunmuştur. Darbenin ardından yapılan anayasa değişikliklerinin ve yeni yönetim biçimlerinin Türkiye'nin demokratik yapısına katkıda bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Bu dönemde, gazetede laiklik ilkelerinin korunmasının, Türkiye'nin çağdaşlaşma yolundaki en önemli unsur olduğu ifade edilmiştir (Özkır, 2013).

1960 darbesi sonrası Türkiye'deki siyasi yapı önemli bir dönüşüm geçirdi. Askeri yönetim, toplumda laiklik ilkesinin korunması gerektiğini savundu. Bu süreçte, Hürriyet Gazetesi de laiklik ve Atatürkçü düşünceyi savunmuş, ordunun laikliği koruma yönündeki adımlarına destek olmuştur. Hürriyet, Türkiye'nin laik yapısının bozulmaması için hem askeri yönetimi hem de sonraki dönemde sivil yönetimi uyarıcı bir rol üstlenmiştir. Darbe sonrası, Hürriyet, DP'nin geçmişteki dini eğilimleri eleştirmiş ve laiklik ilkesine aykırı uygulamaları sorgulamıştır. Özellikle, DP'nin son yıllarda artan dini referanslı politikalarının, toplumda kutuplaşmaya yol açtığına dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda, Hürriyet, orduyu "demokratik değerlerin savunucusu" olarak görse de, ordu ile sivil yönetim arasındaki ilişkinin dikkatle yönetilmesi gerektiğine dair uyarılarda bulunmuştur (Özkır, 2013).

Bu süreçte Hürriyet Gazetesi, Türkiye'nin demokratikleşmesi için yeni bir anayasa hazırlanması gerektiğini savunmuştur. Darbenin ardından kurulan Milli Birlik Komitesi, 1961 Anayasası'nı hazırlayarak Türkiye'yi yeni bir siyasal döneme taşımıştır. Hürriyet, bu anayasa sürecini desteklemiş ve yeni anayasanın, Türkiye'deki siyasi iklimi demokratik yönde dönüştürmesi gerektiği konusunda çeşitli yorumlar yapmıştır. Gazete, darbe sonrası süreçte, toplumun özgürlükçü ve laik bir yönetime geçmesi gerektiğini savunarak, halkın iradesinin ön plana çıkarılmasını gerektiğini vurgulamıştır. Hürriyet, 1961 Anayasası'nın, ordu müdahalelerine karşı sivil yönetimin güçlendirilmesi gerektiği

yönündeki maddeleri öne çıkarmış ve demokratikleşme adına atılan bu adımların değerini belirtmiştir. Laiklik ilkesi, 1961 Anayasası'nda daha güçlü bir biçimde yer bulmuş, Hürriyet ise bu değişiklikleri olumlu bir şekilde karşılamıştır.

3.5.1.3 Hürriyet Gazetesi'nin 1980 Darbesi'ne Tepkisi ve Laiklik Savunusu

Hürriyet Gazetesi, 1980 darbesi sonrasında önemli bir medya aktörü olarak, Türkiye'nin laiklik ilkesine dair tutumunu açıkça ortaya koymuştur. Gazete, askeri yönetimin getirdiği istikrarın, hukukun üstünlüğü ve demokrasinin korunması şartına bağlı olduğunu belirtmiş, darbeye karşı tutumunu hem bir "toplumsal sorumluluk" olarak hem de "hukuk devleti" anlayışı doğrultusunda savunmuştur. Ancak, askeri yönetimin ve hükümetin uygulamalarına eleştirilerde bulunmakta da tereddüt etmemiştir (Özkır, 2013).

1980'lerin başında Hürriyet, laikliğin devletin temel ilkelerinden biri olduğunu savunmuş ve laiklik ilkesinin korunmasının sadece devletin değil, toplumun da çıkarına olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte, gazete, askeri yönetimin bazı uygulamalarını eleştirmiş, özellikle dini unsurların devlet politikalarına entegre edilmesinin, Türkiye'nin laik yapısına zarar vereceğini belirtmiştir. Özellikle, 1980'lerin başında, askeri yönetimin ve hükümetin, dine daha fazla alan tanımaya yönelik bazı adımlarını eleştiren Hürriyet, laikliğin sadece devletin dini işlerden ayrılması olarak değil, aynı zamanda bireylerin özgürlüklerini koruyan bir sistem olarak algılanması gerektiğini ifade etmiştir (Özkır, 2011).

1980 darbesi, Türkiye'deki laiklik uygulamalarını yeniden gündeme getirmiştir. Darbe sonrası dönemde, askerî yönetim laiklik ilkesini savunsa da, bu ilkenin uygulanmasında bazı zorluklar yaşanmıştır. 1980'lerin sonlarına doğru, özellikle dinci grupların ve cemaatlerin daha etkin hale gelmesi, laiklik ilkesi ile dini etkiler arasındaki gerilimi artırmıştır. Askerî yönetim, toplumda dini hassasiyetlerin artmasını engellemeye çalışırken, aynı zamanda laiklik ilkesine zarar verecek uygulamalardan kaçınmaya özen göstermiştir. Ancak bu süreçte, devletin dini kurumlarla olan ilişkisi, laikliğin uygulanmasında sancılar doğurmuştur. Hürriyet Gazetesi, bu gerilimlerin farkında olarak, laikliğin hem bireysel özgürlükleri hem de toplumsal barışı koruyacak şekilde uygulanması gerektiğini savunmuştur.

1980 darbesi ve sonrasında yaşanan süreç, Türkiye'de laiklik ilkesi üzerinde önemli bir tartışma alanı yaratmıştır. Hürriyet Gazetesi, bu dönemde laikliği savunmuş ve

hem askeri yönetimin hem de toplumun laiklik anlayışını koruması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak, askeri yönetimin laiklik anlayışının, toplumsal dinamiklerle ve dini unsurlarla uyumsuz olduğu bazı durumlar da yaşanmıştır. 1980'ler, Türkiye'nin laiklik ilkesini yeniden tartışmaya açan, aynı zamanda bu ilkenin toplumsal ve siyasi yapıya nasıl entegre edileceği konusunda ciddi ikilemlerle karşılaşılan bir dönem olmuştur. Hürriyet, bu dönemde laikliği yalnızca bir devlet politikası olarak değil, aynı zamanda bireysel özgürlüklerin ve toplumsal barışın temeli olarak savunmaya devam etmiştir. Bu süreç, Türkiye'nin laiklik anlayışının giderek daha fazla sorgulandığı ve toplumsal olarak nasıl bir denklemde uygulanması gerektiğinin tartışıldığı bir dönemi simgelemiştir.

3.5.1.4 28 Şubat Sürecinde Hürriyet Gazetesi

Türk siyasi tarihinin en önemli olaylarından birisi olan 28 Şubat sürecinde Hürriyet gazetesinin tavrına baktığımızda Türkiye'deki siyasi atmosferde yaşanan gelişmelere karşı çeşitli bir tavır sergilediğini görmekteyiz. Bu dönemde gazetenin manşetleri ve haber içeriği, genel olarak olayları tarafsız bir şekilde aktarmaya çalışsa da, süreçte yaşanan olayların etkisiyle belirli bir yöne evrildiği gözlemlenmiştir (Sevimli, 2013). Çünkü 28 Şubat süreci, askeri müdahalenin ve sıkıyönetim uygulamalarının yaşandığı bir dönemdir. Bu süreçte laiklik ilkesini koruma adı altında, Refah Partisi'nin iktidardaki rolüne karşı bir tepki şekillenmiştir. Hürriyet gazetesi de bu dönemde, askeri müdahalenin gerekçelerini ve süreci geniş bir şekilde okuyucularına aktarmıştır.

Bu dönemde gazetenin yayın politikasına baktığımızda üç temel faktör ön plana çıkmaktadır. Bunlar:

1-Askeri Müdahale Destekçisi Yayınlar

2- Laiklik Vurgusu İçeren Yayınlar

3-Eleştirel Raporlar İçeren Yayınlar

1- Askeri Müdahale Destekçisi Yayınlar: Hürriyet, 28 Şubat sürecinde askeri müdahaleyi destekleyen çok sayıda makale ve köşe yazısı yayımladı. Örneğin, gazetede yer alan bazı yazılarda, Refah Partisi'nin politikalarının Türkiye'nin laik yapısını tehdit ettiği iddiaları sıkça gündeme getirildi. Bu yazılarda, askeri güçlerin devreye girmesi gerektiği vurgusu yapıldı. Hürriyet'in askeri müdahaleye destek veren yayınları, sadece bir gazete olarak değil, toplumda geniş bir yankı uyandıran bir mecra olarak işlev

görmüştür. Bu süreçte Hürriyet'in etkisi, toplumun çeşitli kesimlerinde önemli bir kutuplaşmaya neden olmuştur. Gazetenin eleştirileri, dini değerlere sahip bireylerin Hürriyet'e karşı bir düşmanlık geliştirmesine neden olmuştur. Bu durum, medya aracılığıyla toplumda derin bir kutuplaşma yaratmıştır. Hürriyet'in yayınladığı haberler, Refah Partisi ve destekçileri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Özellikle türban gibi semboller üzerinden yürütülen tartışmalar, toplumsal gerilimi artırmıştır. Dini kesimlerin protestoları, Hürriyet'in etkisinin ötesinde, medyanın toplum üzerindeki gücünü de göstermiştir. Ayrıca bu tarzdaki yayınlar kamuoyunun genel algısını şekillendirmiştir. Gazete, sürekli olarak laiklik vurgusu yaparak, geniş kitlelerde askeri müdahale fikrini normalleştirmiştir. Bu süreçte Hürriyet, toplumda "asker ihtiyacı" algısını güçlendirmiştir.

2- Laiklik Vurgusu İçeren Yayınlar: Hürriyet, laikliği ön planda tutan başlıklar ve haberler yayınladı. "Laiklik tehlikede" temalı haberler, özellikle Hürriyet'in manşetlerinde sıkça yer aldı. Bu haberlerde, dini semboller ve uygulamaların kamu hayatında nasıl bir tehdit oluşturabileceği tartışıldı. Örneğin, türban yasağına dair yapılan haberlerde, türbanın eğitime girmesinin laik düzene zarar vereceği savunuldu. Gazete 28 Şubat döneminde laikliği savunan çok sayıda başlık ve manşetle gündem oluşturmuştur. "Laiklik tehlikede", "Dindar bir yönetim, laikliği tehdit eder" gibi ifadeler, gazetenin ana akışında sıkça rastlanan ifadelerdir. Bu tür başlıklar, okurların dikkatini çekmekle kalmayıp, aynı zamanda laikliğin korunması gerekliliği üzerinde durarak, kamuoyunun algısını şekillendirmeyi amaçlamıştır. Eğitim alanındaki türban tartışmaları, Hürriyet'in laiklik vurgusunu destekleyen önemli bir konu olmuştur. Gazete, eğitim kurumlarındaki türbanlı öğrencilerle ilgili haberleri, "laikliğe aykırı" bir durum olarak sunmuş, bu tür uygulamaların toplumda geri dönüşü olmayan sonuçlar doğuracağına dikkat çekmiştir. Örneğin, "Türban, okula girmemeli" gibi başlıklarla, eğitimde laiklik ilkesinin ihlal edildiği savunulmuştur. Ayrıca gazete laiklik konusundaki endişeleri yansıtarak, toplumun çeşitli kesimlerinin duygularını haberlerine yansıtmıştır. Bu bağlamda, halkın laikliğe olan duyarlılığını artıracak şekilde, "Laiklik, hepimizin ortak değeridir" gibi ifadelerle laiklik vurgusu güçlendirilmiştir. Gazete, okurlarına "laiklik" kavramının sadece bir siyasi ilke değil, aynı zamanda bireysel özgürlüklerin de temeli olduğunu hatırlatmaya çalışmıştır.

Hürriyet'in laiklik vurgusu, toplumda ciddi bir kutuplaşmaya neden olmuştur. Gazete, dini değerlere sahip bireyler tarafından eleştirilmiş, bu durum laik kesimlerle dini

kesimler arasında bir gerilim yaratmıştır. Hürriyet'in yayınları, laiklik konusunda bir savunma mekanizması geliştiren kesimler için bir referans noktası olmuş, bu da toplumsal gerilimi artırmıştır. Özellikle Refah Partisi'nin tabanı tarafından sert bir şekilde karşılanmıştır. Gazetenin yayınları, birçok protestoya ve karşı kampanyaya yol açmış, bu da medyanın toplum üzerindeki etkisini gözler önüne sermiştir. Dini kesimlerin, Hürriyet'i hedef alan protestoları, bu süreçte laiklik vurgusunun ne denli tartışmalı bir konu olduğunu göstermiştir.

3-Eleştirel Raporlar İçeren Yayınlar: Hürriyet, özellikle Refah Partisi'nin iktidarı döneminde gerçekleştirdiği uygulamaları eleştiren kapsamlı raporlar yayımladı. Bu raporlarda, hükümetin eğitim, sağlık ve sosyal politika alanındaki uygulamaları ele alındı ve bu uygulamaların toplum üzerindeki olumsuz etkileri detaylandırıldı. Bu bağlamda, "Kapatılan türbanlı okullar" gibi konular, gazetenin eleştiri oklarını hedef aldığı alanlar arasında yer aldı. Gazete sadece olayları aktarmakla kalmamış, aynı zamanda kapsamlı analizler ve değerlendirmelerle okurlarına derinlemesine bir perspektif sunmuştur. Gazetede yer alan köşe yazarları, hükümetin politikalarının toplumsal ve siyasi sonuçlarını irdeleyen yazılar kaleme almışlardır. Bu yazılarda, Refah Partisi'nin İslamcı politikalarının, Türkiye'nin seküler yapısına tehdit oluşturduğuna dair argümanlar geliştirilmiştir. Hürriyet gazetesi bu eleştirel raporlarıyla halkın duygu ve düşüncelerini yansıtmış, laiklik konusundaki endişeleri dile getirmiştir. Gazete, "Türkiye'de laiklik tehlikede" başlığıyla yaptığı haberlere sıkça yer vererek, toplumun kaygılarını dile getirmiştir. Bu yaklaşım, Hürriyet'in yalnızca bir medya organı olmanın ötesinde, toplumsal bir sorumluluk üstlendiğini gösterir. Okuyucuların endişelerini yansıtan bu yayınlar, gazetenin eleştirilerinin meşruiyetini artırmıştır (Sevimli, 2013).

Hürriyet'in eleştirel raporları, kamuoyunun bilinçlenmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Gazete, hükümetin politikalarını sorgularken, okurlarını bu politikaların olası sonuçları hakkında bilgilendirmiştir. Örneğin, eğitimdeki türban tartışmaları ve bunun toplum üzerindeki etkileri, Hürriyet'in eleştirel yaklaşımıyla daha geniş bir kitleye ulaşmıştır. Bu bağlamda, Hürriyet'in raporları, laiklik anlayışını pekiştirirken, aynı zamanda siyasi bilinçlenmeyi teşvik etmiştir. Bu raporlar toplumda ciddi bir kutuplaşmaya neden olmuştur. Gazetenin hükümet karşıtı tutumu, özellikle dini değerlere sahip bireyler arasında tepkiyle karşılanmış, bu durum toplumsal gerilimi artırmıştır. Eleştirel raporlar, Refah Partisi ve destekçileri tarafından "anti-demokratik" bir tutum olarak değerlendirilmiş, bu da medya ile siyasi kesimler arasında bir çatışma ortamı

yaratmıştır. Bu eleştirel raporlar birçok protesto ve karşı kampanyaya yol açmıştır. Refah Partisi ve destekçileri, gazetenin yayınlarını hedef alarak çeşitli eylemler düzenlemiş, bu durum Hürriyet'in etkisinin ötesinde, medyanın toplum üzerindeki gücünü gözler önüne sermiştir.

3.5.1.5 Haber İçerikleri

28 Şubat süreci, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktasıydı ve Hürriyet gazetesi bu süreçte aktif bir rol üstlenerek, haber içerikleriyle kamuoyunu bilgilendirmeye ve yönlendirmeye çalıştı. Hürriyet'in haberleri, hem içeriği hem de sunduğu perspektif ile geniş bir kitleyi etkileyerek, siyasi atmosferin şekillenmesine katkı sağladı. Gazetenin manşetlerinde, 28 Şubat sürecinin kritik gelişmeleri ve askeri müdahalenin ardındaki gelişmeler geniş bir şekilde yer almıştır. Manşetlerde genellikle ülke genelindeki siyasi krize ve gelişmelere vurgu yapılmış, askeri müdahalenin gerekçeleri ve sonuçlarına ilişkin haberlere yer verilmiştir. Haber içeriklerinde ise, gazete genellikle tarafsız bir şekilde olayları aktarmaya çalışmış olsa da, sürecin etkisiyle belirli bir siyasi görüşe yakınlık gösteren haber ve yorumlara da sıkça yer verilmiştir. Özellikle laiklik vurgusu ve laikliğin korunması gerektiği yönündeki haberler ve yorumlar öne çıkmıştır. Ancak, 28 Şubat sürecinde gazetenin yayın politikalarında belirli bir sansür ve baskı ortamının etkisi olduğu da gözlemlenmiştir. Bazı haberlerin sansürlenmesi veya belirli bir siyasi görüşe daha yakın duran köşe yazarlarının yazılarının kısıtlanması gibi durumlar yaşanmış olabilir. Bu durum, gazetenin o dönemdeki zorlu siyasi atmosfere nasıl adapte olduğunu göstermektedir.

Hürriyet, haberlerinde yalnızca hükümetin politikalarını eleştirmekle kalmadı; aynı zamanda bazı iddiaları da gündeme getirdi. Bu bağlamda, kamuoyunu bilgilendirmeyi hedefleyen birçok içerik sunuldu. Gazete Refah Partisi'nin uygulamalarını eleştiren haberler yaparak, hükümetin İslami bir dönüşüm sürecine girdiğini iddia etti. "Dindar bir hükümet, laikliği tehdit ediyor" gibi başlıklarla, halkın bu konuda duyduğu kaygıları dile getirdi. Hürriyet, bu politikaların Türkiye'nin laik yapısını tehdit ettiğini öne sürerek, endişelerin altını çizdi. Bu dönemde Hürriyet'in haber içerikleri, doğal olarak belirli medya stratejileri doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu stratejiler, gazetenin etkisini artırmak ve okuyucu kitlesini etkilemek amacıyla geliştirilmiştir. Hürriyet, haberlerinde görsel içeriklere büyük önem verdi. Laiklik ve askeri müdahale konularında, etkileyici fotoğraflar ve grafikler kullanarak okuyucunun

ilgisini çekmeyi başardı. Bu yaklaşım, haberlerin daha dikkat çekici olmasını sağladı ve geniş bir okuyucu kitlesine ulaşma konusunda yardımcı oldu. Buna ilave olarak eleştirel içeriklerini desteklemek amacıyla köşe yazarlarına ve uzman görüşlerine geniş yer verdi. Bu yazarlar, Hürriyet'in bakış açısını pekiştirici nitelikte yazılar kaleme aldı. Örneğin, laiklik ve demokrasi üzerine yapılan değerlendirmeler, gazetenin genel tutumunu güçlendirdi.

3.5.2 Genel Hatlarıyla Yeni Şafak Gazetesi

Yeni Şafak, Türkiye'nin önemli günlük gazetelerinden biri olarak 1994 yılında İstanbul'da yayın hayatına başlamıştır. Siyasi ve toplumsal içeriğiyle dikkat çeken gazete, özellikle İslamcı bir bakış açısıyla Türkiye ve dünya gündemini yorumlamasıyla tanınır. Gazete, muhafazakâr ve milli değerlere bağlı bir çizgide haber yapmayı benimsemiştir.

Yeni Şafak, Türkiye'nin iç siyasetine, dış politikasına ve ekonomisine geniş bir yer ayırır. Güncel olaylarla ilgili haberler, yorumlar ve analizler gazetenin sayfalarında sıkça yer alır. Özellikle Türkiye'nin dini ve kültürel meselelerine odaklanan yazılar, okuyucuları tarafından ilgiyle takip edilir. Gazetenin başlıca bölümleri arasında siyaset, ekonomi, dünya, kültür-sanat, spor ve yaşam gibi alanlar bulunur. Siyaset bölümünde Türkiye'deki güncel politik gelişmeler ve siyasi partilerin faaliyetleriyle ilgili haberler yer alırken, dünya bölümünde uluslararası ilişkiler ve global olaylar ele alınır. Ekonomi sayfalarında ise piyasaların durumu, döviz kurları, iş dünyasından haberler ve ekonomiye dair analizler yer alır. Gazetenin yazar kadrosu genellikle tanınmış isimlerden oluşur ve farklı konularda çeşitli görüşlere yer verilir. Bu yazarlar, siyasetten ekonomiye, kültürden dini meselelere kadar geniş bir yelpazede yazılar kaleme alırlar. Yeni Şafak, yazarları aracılığıyla okuyucularına farklı bakış açıları sunmayı hedefler (Karataş, 2017)

Yeni Şafak'ın dikkat çeken özelliklerinden biri, İslami değerlere ve milli hassasiyetlere bağlılık göstermesidir. Gazete, İslam'ın günlük hayata yansımalarını ve toplumun dini duyarlılıklarını ön planda tutar. Aynı zamanda Türkiye'nin milli çıkarlarını ve bağımsızlığını savunan bir yayın politikası izler. Yeni Şafak, Türkiye medya sektöründe önemli bir konuma sahiptir ve siyasi tartışmaların odağında yer alır. Eleştirilen ve övülen bir yayın olarak bilinmesine rağmen, geniş bir okuyucu kitlesi tarafından takip edilir ve etkisi güçlüdür. Özellikle siyasi çalkantıların yaşandığı dönemlerde, gazetenin tutumu ve yayınladığı haberler önemli bir referans noktası haline gelir (Karataş, 2017)

Yeni Şafak, kuruluşundan bu yana İslami değerlere dayanan bir dünya görüşünü benimsemiştir. Bu bağlamda, gazete, Türkiye'nin tarihi ve kültürel kimliğini İslam çerçevesinde değerlendirir. Özellikle, Anadolu'nun İslam kültürü içindeki yerini vurgulayan haberlere sıkça yer verir. Bu ideolojik duruş, gazetenin içeriklerinde ve köşe yazılarında belirgin bir şekilde hissedilir. Gazete, günümüzde özellikle AKP iktidarının politikalarını destekleyen bir tutum sergilemektedir. Hükümetin uygulamalarını eleştirmektense, bu uygulamaları savunma ve başarılarını öne çıkarma eğilimindedir. Yeni Şafak, iktidar partisinin hedefleriyle uyumlu bir şekilde, muhalefeti genellikle olumsuz bir perspektiften ele alır. Bu durum, okuyucu kitlesinin büyük bir kısmının AKP destekçisi olduğu gerçeğiyle de örtüşmektedir.

Yeni Şafak'ın haber anlayışı, genellikle duygusal bir yaklaşım sergilemektedir. Duygusal içerikli haberler, okuyucunun milli ve dini duygularını harekete geçirmeyi amaçlar. Bu nedenle, savaş, direniş ve milli birlik konuları sıkça işlenir. Ayrıca, sosyal konularda aile, ahlak ve geleneksel değerler vurgulanarak, toplumsal normların korunması gerektiği mesajı verilir. Gazete, sadece siyasi haberlerle sınırlı kalmayarak, kültürel ve sosyal konularda da içerik sunar. İslami değerleri yücelten yazılar, edebiyat, sanat ve tarih konularında makaleler yayınlanır. Bu, okuyucularına kültürel bir derinlik sunmayı hedeflerken, aynı zamanda toplumsal bilinci artırmayı amaçlamaktadır. Bu sebepten dolayı aile yapısının korunmasına yönelik güçlü bir vurgu yapar. Kadın, genellikle aile içinde geleneksel rolleri çerçevesinde ele alınır ve toplumsal hayattaki yeri, dini referanslarla desteklenir. Bu bağlamda, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet konuları, geleneksel İslami bakış açısı ile yorumlanır. Eğitim ise gazetenin önemli bir odak noktasıdır. Gazete, özellikle dini ve ahlaki değerlerle bütünleşik bir eğitim sistemini savunur. Gençlerin, milli ve manevi değerlere sahip bir birey olarak yetiştirilmesi gerektiği fikrini benimser. Bu amaçla, eğitim konusundaki haberlerde genellikle özel okullar, üniversiteler ve eğitim reformları üzerinde durulur (İz, 2011)

Yeni Şafak'ın yayın politikası, muhalefete karşı daha kapalı bir tutum sergiler. Eleştirel seslere yer vermek yerine, iktidarın söylemlerini destekleyen yazılara odaklanır. Bu durum, gazetede muhalefet partileri veya farklı düşüncelere sahip yazarlara nadiren yer verilmesi ile kendini gösterir. Bu strateji, gazetenin siyasi kimliğini güçlendirmek adına benimsediği bir yaklaşımdır.

28 Şubat sürecine baktığımızda Yeni Şafak gazetesi tutumunu belirlerken, genel olarak İslami kesimin haklarını savunan ve bu kesimin sesi olmayı amaçlayan bir yayın politikası izlemiştir. Ancak, tamamen tarafsız veya objektif bir bakış açısından bahsetmek

zor olabilir çünkü gazetenin kendi ideolojik eğilimleri ve siyasi duruşu da etkili olmuştur. Gazate, 28 Şubat Krizi'nin yaşandığı dönemde, krizin mağdurlarından biri olarak İslami kesimin maruz kaldığı baskıları ve adaletsizlikleri vurgulamıştır. Bu doğrultuda, gazete genellikle krizi, laikçi ve askeri elitin İslami değerlere karşı yürüttüğü bir mücadele olarak ele almış ve İslami kesimin haklarını savunmuştur. Yayınlarında, krizdeki hukuksuzlukları, insan hakları ihlallerini ve özgürlük kısıtlamalarını sıkça gündeme getirmiştir. Tüm bunlara ilave olarak krizin etkilerini toplumun farklı kesimlerine yansıtarak, geniş bir okuyucu kitlesine seslenmeye çalışmıştır. Bu çerçevede, İslami kesimin yaşadığı mağduriyetleri detaylı bir şekilde işleyerek okuyucularını bilgilendirmiş ve krizin toplum üzerindeki sosyal ve siyasi etkilerini analiz etmiştir. Ayrıca, krizin neden olduğu korku ve endişeyi hafifletmeye yönelik olarak umut verici ve dayanışmayı öne çıkaran haber ve yorumlar yayınlamıştır. Ancak, Yeni Şafak'ın tutumu eleştirilerle de karşılaşmıştır. Bazıları, gazetenin krizi sadece İslami kesimin mağduriyeti açısından ele alarak, diğer kesimlerin yaşadığı sorunları görmezden geldiğini veya hafiflettiğini iddia etmiştir. Ayrıca, gazetenin krizdeki bazı aktörleri veya siyasi grupları suçlama eğiliminde olduğu ve objektif bir bakış açısından uzak durduğu yönünde eleştiriler de gelmiştir. Yeni Şafak, 28 Şubat Krizi'nin sonuçları ve yaşanan süreçler konusunda da geniş kapsamlı analizler yapmış ve krizin Türkiye'nin demokratik sürecine olan etkilerini tartışmıştır. Bu bağlamda, krizin demokrasiye zarar verdiğini ve temel özgürlüklerin kısıtlandığını savunmuş ve benzer krizlerin tekrar yaşanmaması için demokratik kurumların güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Karataş, 2017).

Bu süreçte Yeni Şafak'ın haberlerinde, İslami değerler ve geleneksel aile yapısı sürekli olarak vurgulanmıştır. Dini referanslar, toplumsal normları pekiştirmek için sıkça kullanılmıştır. Özellikle aile, kadın ve çocuk konularında, toplumun geleneksel yapısını koruma gerekliliği üzerinde durulmuştur. Siyasi açıdan baktığımızda ise 28 Şubat sürecinde hükümetin uygulamalarını destekleyen bir yayın politikası izlediğini söyleyebiliriz. Refah Partisi'nin iktidardaki politikaları, çoğu zaman olumlu bir şekilde ele alınırken, askeri müdahaleye karşı da güçlü bir direniş sergilenmiştir.

Gazete, Refah Partisi hükümetinin başarılarını öne çıkaran haberler yapmış, ekonomik gelişmeler ve sosyal projeler gibi konulara geniş yer vermiştir. Hükümetin uygulamalarının halk tarafından benimsenmesi gerektiği vurgusu yapılmış, bu bağlamda halkın desteği için çeşitli kampanyalar düzenlenmiştir.

Askeri müdahale sürecinde, Yeni Şafak, askeri otoriteyi eleştiren ve hükümetin yanında yer alan bir dil kullanmıştır. "Demokratik irade" ve "halkın seçimi" gibi kavramlar, sıkça tekrarlanarak, toplumda bir bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır. Gazete, askerin müdahalesini, "demokratik süreçlerin kesintiye uğraması" olarak nitelendirerek, bu duruma karşı çıkan sesleri desteklemiştir (İz, 2011)

Bu süreçte gazete dini bayramlar, kutlamalar ve etkinlikler hakkında geniş haberler yapmış, toplumsal dayanışmayı ve birlikteliği pekiştiren içerikler sunmuştur. İslam'ın getirdiği değerlerin önemine vurgu yapılarak, toplumda birlik ve beraberliğin sağlanması gerektiği mesajı verilmiştir. Cami ve İslami eğitim kurumları, gazetenin haberlerinde sıkça yer almıştır. Bu kurumların toplumsal işlevleri, dinin yayılması ve toplumsal bilincin artırılması açısından önemine vurgu yapılmıştır. Özellikle, dini eğitim veren okulların ve derneklerin desteklenmesi gerektiği yönünde haberler yapılmıştır. Bu haberlerin yanı sıra gençler için düzenlenen dini etkinlikler, seminerler ve organizasyonlar hakkında haberler yaparak, gençlerin İslami değerlere sahip bireyler olarak yetişmesini teşvik etmiştir. Bu, toplumda bir gelecek umudu yaratma çabası olarak değerlendirilebilir (Karataş, 2017).

28 Şubat sürecinde gazetenin dış politikaya bakış açısını yine aynı değerler belirlemiştir. Gazetede özellikle İslam dünyasıyla olan ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Türkiye'nin İslam ülkeleriyle olan ilişkilerini ön plana çıkararak, bu ülkelerle dayanışma içinde olunması gerektiğini savunmuştur. Dış politikada, Türkiye'nin Müslüman ülkelerle olan bağlarının güçlendirilmesi gerektiği görüşü sıkça işlenmiştir. Filistin davası, Yeni Şafak'ın sıkça ele aldığı konulardan biri olmuştur. Gazete, Filistin halkının haklarının savunulması gerektiğini vurgulamış, bu konuda halkı bilinçlendiren haberler yapmıştır. Bu, okuyucular arasında milli bir duyarlılık oluşturma amacını taşımaktadır (Karataş, 2017).

Yeni Şafak Türkiye'nin hararetli bir süreci olan 28 Şubat döneminde eleştirel bir dil kullanarak, karşıt görüşlere karşı sert bir tutum sergilemiştir. Gazete, laik kesimlerin ve muhalefetin görüşlerini genellikle olumsuz bir perspektiften değerlendirmiştir. Gazete, laikliğin toplumsal yaşam üzerindeki olumsuz etkilerini ele alarak, bu konuda eleştirilerde bulunmuştur. Laik sistemin, toplumun dini değerlerine zarar verdiği iddiaları sıkça dile getirilmiş, laik kesimlerin tutumları eleştirilmiştir. Bununla beraber Yeni Şafak, diğer medya organlarının 28 Şubat sürecindeki tutumlarını eleştirmiş, bu organların askeri müdahaleyi destekleyen bir dil kullandığını öne sürmüştür. Gazete, kendi duruşunun alternatif bir medya sesi olduğunun altını çizmiştir (İz, 2011).

Özetlemek gerekirse Yeni Şafak gazetesi 28 Şubat Krizi döneminde İslami kesimin haklarını savunan bir tavır sergilemiş ve krizin toplumdaki yansımalarını geniş kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Ancak, bu tutumunun objektiflikten uzak olduğu ve kendi ideolojik bakış açısından şekillendiği eleştirileri de olmuştur. Kendi bakış açısından olaylara baktığı ve bu çerçevede toplumu yönlendirme isteği hem atılan manşetlerin çarpıcılığı hem de yazıların içeriklerinden açıkça anlaşılır haldedir.

4.BÖLÜM
28 ŞUBAT SÜRECİNDE HÜRRİYET VE YENİ ŞAFAK GAZETESİ SÖYLEMLERİ VE ANALİZLERİ

Bu bölümde, 28 Şubat döneminin önemli olaylarının basında nasıl yer aldığı, farklı görüşlere sahip iki gazete olan Hürriyet ve Yeni Şafak üzerinden incelenecektir. Dönemin temel konuları olan siyasal İslam, laiklik ve irtica vurguları üzerinden yapılan söylemler analiz edilecektir. Bu analiz, medyanın 28 Şubat sürecindeki rolünü ve farklı bakış açılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

4.1 Hürriyet Gazetesi Söylemleri ve Analizleri

Hürriyet gazetesi, 1948 yılında yayın hayatına başladığı andan itibaren, Kıbrıs sorunu üzerine yazdığı etkili yazılarla dikkatleri üzerine çekmeyi başardı. Gazete, logosunda taşıdığı Türk bayrağı ve Atatürk simgeleriyle, modern Türkiye'nin laik ve Atatürkçü değerlerine bağlılığını açıkça gösterdi. Yayın politikasını Batı kültürünü destekleyen ve geniş kitlelere ulaşmayı hedefleyen bir yaklaşımla belirleyen gazete, politik haberlerin yanı sıra okuma yazma bilmeyen okurların bile ilgisini çekecek resim ağırlıklı, magazinsel ve spor içerikli haberlere de yer verdi. Hürriyet gazetesi için 1990'lı yıllar bir dönüm noktasıydı. Gazetenin hacmi ve reklam yoğunluğu bu dönemde önemli ölçüde arttı. Ancak bu büyüme, politik haberlerin artmasından ziyade, ticari kaygılarla ilan ve reklama dayalı bir genişleme olarak gerçekleşti. 10 Ağustos 1994'te gazetenin Aydın Doğan tarafından satın alınmasıyla, özelleştirme sürecine dahil oldu ve basında tekelleşmenin önemli bir örneği haline geldi. Aynı zamanda medya ve sermayenin bütünleşmesi konusunda da örnek teşkil etti. Doğan Grubu bünyesine giren gazete, reklam pazarında büyük bir paya sahip oldu. (Gündoğmuş, 2009).

Doğan Grubu'nun satın almasıyla birlikte daha da güçlenen Hürriyet Gazetesi, 28 Şubat sürecinde önemli bir rol üstlendi. Askeri yönetimin yanında yer alarak Refah-Yol hükümetini eleştirmekten çekinmedi. Manşetleri ve kullandığı dil ile süreç boyunca dikkat çeken gazete, güçlü bir kamuoyu oluşturmak için adeta tüm imkanlarını seferber etti. Bu süreçte artan asker-siyaset ilişkisine dair haberler de bunun en büyük kanıtıydı. Hürriyet'in bu dönemdeki yayın politikası, medyanın siyasi süreçlerdeki etkisini ve gücünü gözler önüne serdi. (Bkz. Grafik 1)

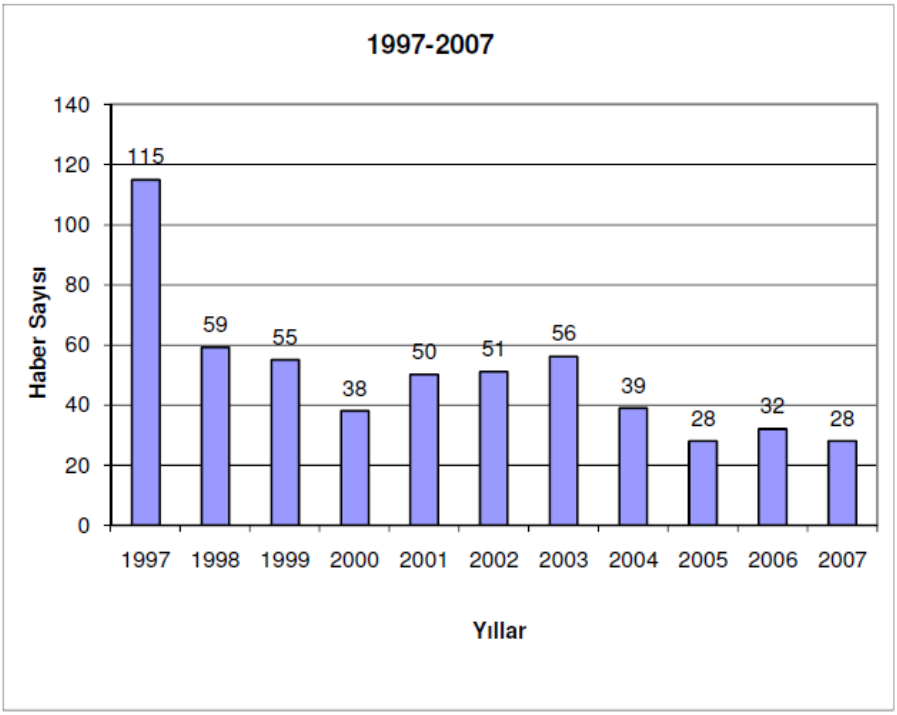

Grafik 1: Hürriyet Gazetesi'nde 1997-2007 yılları arasında yer alan asker siyaset ilişkisine dair haberlerin yıllara göre dağılımı.

Resim 38: 14 Ağustos 1996 Tarihli Hürriyet Gazetesi Manşeti

14 Ağustos 1996 tarihinde Hürriyet gazetesinde atılan "70 yıllık imajımız güme gidiyor" başlıklı haber, Türkiye'nin yakın siyasi tarihine damga vurmuş önemli bir dönüm noktasıdır. Bu manşet, sadece bir gazete haberi olmaktan öte, o dönemdeki siyasi gerilimleri, ideolojik çatışmaları ve toplumun geleceği hakkındaki kaygıları yansıtmaktadır. Haber, Refah Partisi hükümetinin uygulamalarının Türkiye'nin uzun yıllardır sürdürdüğü Batılılaşma sürecini sekteye uğratacağı ve ülkeyi geleneksel değerlere doğru yönelteceği endişesini dile getirmektedir. Refah Partisi, o dönemde bazı kesimler tarafından modernleşme karşıtı olarak görülmekteydi. Bu kritik süreçte atılan manşet, bu algıyı güçlendirerek partinin iktidarı sırasında Türkiye'nin çağdaş dünyadan kopacağı yönünde bir korku yaratmıştır. Haber, aynı zamanda Türkiye'deki siyasi kutuplaşmanın derinleştiğini ve toplumun farklı ideolojiler etrafında birleştiğini göstermektedir. Hürriyet gazetesi gibi büyük bir medya kuruluşunun bu tür bir manşet atması, medyanın siyasi süreçlerdeki etkinliğini ve kamuoyunu şekillendirme gücünü bir kez daha ortaya koymuştur.

Bu gün yayımlanan gazetede bir başka dikkat çekici başlık ise “Erbakan bütün sözlerini geri aldı” ifadesidir. Başlık, Erbakan'ın daha önce savunduğu bazı görüş veya politikalardan vazgeçtiği veya bunları farklı bir şekilde yorumladığı şeklinde bir algı yaratmaktadır. Bu durum, siyasi bir figürün söylemlerindeki tutarsızlık veya baskı altında taviz verme olarak yorumlanabilir. Bu tür dikkat çekici bir başlık, kamuoyunun gündemini belirlemede önemli bir role sahiptir. Medya, bu başlık aracılığıyla Erbakan'ın siyasi geleceği ve partisinin durumu hakkında tartışmaları alevlendirmeyi hedeflemiştir Bu başlık, Erbakan'ın siyasi rakipleri için de bir amblem haline gelmiştir. Rakipleri, bu başlığı kullanarak Erbakan'ı eleştirmiş ve onun güvenilirliğini sorgulamışlardır.

Deliller emin elde

Hürriyet

Öğretmen ve polise büyük ayıp

Başbakan Yardımcısı Ciller ve Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam, polise ve öğretmene verilecağını açıkladıkları ek zamları dün çark ettiler.

POLİTİKA

Enflasyon 96'da 20 puan arttı

Fadime neler anlattı neler

Rahmin yüzaklı bir Türk genci

Resim 39: 4 Ocak 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi Manşeti

4 Ocak 1997 tarihli Hürriyet gazetesinin "Öğretmen ve Polise büyük ayıp" manşeti, Türkiye'nin 90'lı yıllarının siyasi ve ekonomik karmaşasını yansıtan önemli bir dönüm noktasıdır. Bu manşet, sadece bir gazete haberi olmaktan öte, o dönemdeki hükümetin ekonomik politikaları, sendikal mücadeleler ve kamuoyunun tepkileri hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Atılan manşete ve içeriğine baktığımızda Türkiye'nin 1994 yılında yaşanan derin ekonomik krizin etkilerinin hala hissedildiğini ve özellikle kamu çalışanlarının bu durumdan olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Öğretmen ve polislerin maaşlarına yapılacak ek zam konusunda yaşanan belirsizlik ve daha sonraki geri adım, hükümetin güvenilirliğini zedelediğini görebiliriz. Manşet, öğretmen ve polis sendikalarının hak mücadelesini ve hükümete olan tepkilerini yansıtmaktadır. Bu olay, sendikaların toplu sözleşme haklarının önemini bir kez daha gündeme getirmiştir. Haber kamuoyunda büyük bir tepki yaratmış ve hükümetin ekonomik politikalarına yönelik eleştirileri artırmıştır. Özellikle öğretmen ve polislerin toplumdaki saygınlığı göz önüne alındığında, onlara yapılan bu muamele büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Yaşanan bu olay, zaten siyasi olarak istikrarsız olan 90'lı yılların Türkiye'sinde hükümetin daha da zayıflamasına neden olmuştur.

Fadime neler
anlattı neler

Resim 40: 4 Ocak 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi Görseli

Manşetin altında yer alan resimde ve haber içeriği siyasal İslam'ın dönem analizi açısından oldukça dikkat çekicidir. Koyu puntolar ile yazılan "Fadime Neler Anlattı Neler" başlıklı haber Türkiye'nin dönem içerisinde yaşadığı derin siyasi ve toplumsal dönüşümlerin bir yansımasıdır. Haber, özellikle dini cemaatler, siyasi partiler ve kişisel özgürlükler gibi konularda önemli tartışmaları alevlendirmiştir. Haberin içeriğinde Aczmendi tarikatının lideri Müslüm Gündüz ve tarikata katılan Fadime Şahin üzerinden dini bir cemaatin iç işleyişine dair çarpıcı iddialar bulunmaktadır. Fadime Şahin, Müslüm Gündüz tarafından kandırılarak sahte bir nikah kıyıldığını ve tarikatta hipnoz gibi yöntemlerle manipüle edildiğini iddia etmektedir. Haber içeriği aynı zamanda Aczmendi tarikatının Refah Partisi ve Fethullah Gülen Cemaati ile olan ilişkilerine dair iddialar içermektedir. Fadime Şahin, bu cemaatlerin siyasi amaçlarla insanları kullandığını öne sürmektedir. Bunlara ilave olarak Fadime Şahin, tarikatta birçok kişinin benzer şekilde mağdur olduğunu ve hatta milletvekili kızlarının bile kurbanlar arasında olduğunu belirtmektedir

Haberin süreç içindeki etkilerine baktığımızda toplumda büyük bir yankı uyandırdığını ve dini cemaatler, özellikle de tarikatlar hakkında derin güvensizlik oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı zamanda yapılan bu haber o dönemde iktidarda olan Refah Partisi ve Fethullah Gülen Cemaati gibi güçlü siyasi aktörleri hedef alarak siyasi arenada büyük tartışmalara yol açmıştır. Süreç boyunca ön planda olan bu içerik medyanın gündemini uzun süre meşgul etmiş ve kamuoyunda dini cemaatler

hakkında geniş çaplı bir tartışma ortamı yaratmıştır. Haberdeki iddialar üzerine adli süreçler başlatılmış ve tarikat liderleri hakkında soruşturmalar yapılmıştır.

Hürriyet

Demirel: Türkiye geriye gidemez

Özel korumaları için RP'ye uyarı

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, RP'ye ilk kez Siyasi Partiler Yasası'na aykırı davrandığı gerekçesiyle 'kapatma' uyarısı yaptı.

Kamuoyuna duyuru

DOĞAN YAYIN GRUBU

Penaltı davası

Alemli'den anlamlı çağrı

Siyil koruma kabul edilemez

BAYKAL DAN AĞIR SUÇLAMA

Erbakan, ülkeyi iç savaşa sürüklüyor

Topal cinayetinde ilginç bağlantı

Resim 41: 1 Şubat 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi Manşeti

Hürriyet gazetesinin kamuoyu oluşturmaya yönelik manşetlerinden ilki, Resim 38'de görülen "Özel korumaları için RP'ye uyarı" başlığıdır. Bu manşet, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın anayasal hakkını kullanarak RP'ye kapatılma davası açabileceğini belirterek, RP'li yetkilileri adeta uyarmaktadır. Bu uyarının nedeni ise RP'nin laiklik karşıtı hareketlerin savunucusu olarak görülmesidir. Manşet, RP'nin laiklik konusunda dikkatli olması gerektiği ve aksi takdirde kapatılma davasıyla karşı karşıya kalabileceği mesajını vermektedir.

Hürriyet'in bu manşeti, 28 Şubat sürecinin önemli bir parçasıdır. Bu süreçte, Refah Partisi'ne yönelik birçok suçlama yapılmış ve bu suçlamaların bir kısmı da medyada geniş yer bulmuştur. Hürriyet Gazetesi gibi büyük tirajlı gazeteler, bu süreçte kamuoyunu şekillendirmede önemli bir rol oynamış ve siyasi iktidarın hedeflerini

desteklemiştir. Bu tür manşetler, genellikle kamuoyunda belirli bir algı oluşturmak amacıyla kullanılır. Bu manşetin yayınlanmasıyla Refah Partisi'ni yasa dışı faaliyetlerle ilişkilendiren bir imaj çizerek, partiye karşı olumsuz bir kamuoyu oluşturmaya katkı sağlamıştır. Manşet, 28 Şubat sürecinde alınan kararların meşruiyetini destekleyen bir tutum sergilemiştir. Bu süreçte yaşananları meşrulaştırmak için kullanılan argümanlardan biri de, Refah Partisi'nin ülke güvenliği için bir tehdit oluşturduğu iddiasıdır. Bu tür haberler, toplumda siyasi kutuplaşmayı derinleştirmiş ve farklı siyasi görüşlere sahip insanlar arasında gerginliği artırmıştır. Bu manşet gibi birçok haber, Refah Partisi'nin kapatılma sürecine zemin hazırlamıştır. Bu tür haberler, kamuoyunda partinin güvenilirliğini zedeleyerek, kapatılma kararının meşruiyetini güçlendirmiştir. Aynı zamanda, bu tür haberler, siyasi iktidara, Refah Partisi'ni kapatmak için gerekçeler sunmuştur.

IFTAR YEMEKLERİ KİTABI

Hürriyet

Tahrikler bitmiyor

Refah Partisi türban, karayolu ile hac, kurban derileri, Taksim'e camii krizlerini yeni krizler yaratarak daha da tırmandırıyor.

Apar topar söktüler

Kadın televizyon muhabirine saldırı

Kudüs Gecesi'nden Hoca haberdar

ODTÜ'den deklarasyon

DGM'de Kudüs Gecesi krizi

MHP İlçe Başkanı pusuda öldürüldü

Bizim Mahalle'de beklenmedik acı

Resim 42: 4 Şubat 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

"Tahrikler bitmiyor" ifadesi, Türkiye'de siyasi istikrarsızlığın arttığını ve yeni krizlerin yaşandığını göstermektedir. Refah Partisi hükümetinin bazı uygulamaları ve söylemleri, toplumda büyük tepkilere yol açmakta ve siyasi gerilimi tırmandırmaktaydı. Haber, türban,

hac, kurban derileri gibi konulardaki tartışmaların laiklik tartışmalarını alevlendirdiğini ve toplumda derin yaralar açtığını göstermektedir. Ayrıca atılan bu başlık TSK'nın siyasi hayata müdahalesinin arttığını ve askeri vesayetin güçlendiğini göstermektedir. Genelkurmay'daki toplantılar ve yapılan açıklamalar, askeriyenin siyasi süreçlere doğrudan müdahale ettiğini göstermektedir.

Resim 43: 5 Şubat 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi Manşeti

5 Şubat 1997 tarihli manşet olan "Tank Sesleri" başlığı, darbe imalarını taşıyordu. Sincan'da gerçekleştirilen tank geçişlerinin, Refah Partisi'ne yönelik bir uyarı niteliğinde olduğu büyük puntolarla vurgulanmıştı. Kudüs gecesi olaylarının yankılarının sürdüğü bir ortamda, irtica tehdidine karşı tankların harekete geçebileceği belirtiliyordu. Bu manşet, medyanın 28 Şubat sürecinde askeri müdahaleyi destekleyen bir tutum sergilediğini ve kamuoyunu bu yönde yönlendirmeye çalıştığını gösteren önemli bir örnekti.

Bu manşet 28 Şubat sürecinin sembolleşmiş bir ifadesidir. Tankların şehir içinde görülmesi, halkta büyük bir korku ve belirsizlik yaratmış, demokratik bir ülkede yaşanan olağanüstü bir durum olarak algılanmıştır. Ayrıca bu haber bizlere Türkiye'de ordu-

siyaset ilişkilerinde yeni bir dönemin başladığını göstermektedir. Ordu, siyasi arenaya daha aktif bir şekilde müdahale ederek, hükümeti etkilemeye çalıştığını söyleyebiliriz. "Tank Sesleri" manşeti, kamuoyunda büyük bir korku ve belirsizlik yaratmıştır. İnsanlar, bir darbe girişimi veya olağanüstü hal ilanı endişesi yaşamışlardır. Hürriyet Gazetesi gibi büyük tirajlı gazetelerin bu tür olayları manşetlerine taşımaları, kamuoyunu şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. Medya, bu süreçte hem olayları yansıtmakta hem de yorumlamakta aktif bir rol üstlenmiştir. Bu manşet ile birlikte Türkiye'de siyasi istikrarsızlığı artırmış ve farklı siyasi görüşler arasındaki gerginliği derinleştirmiştir. Bu süreç Türkiye'de demokrasiyi zayıflatmış ve hukukun üstünlüğü ilkesine zarar vermiştir. Bunlara ilave olarak süreçle birlikte bu haber, toplumda derin yaralar açmış ve siyasi kutuplaşmayı artırmıştır.

Hürriyet

Niye hâlâ burada

Güreş: Tanklar infilakı önledi

Seriatçı Başkan'ın maaşını artırdılar

Solana'ya ayıp oldu

Resim 44: 6 Şubat 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi Manşeti

6 Şubat 1997 tarihli manşette gazete, laikliğin savunuculuğunu üstlenmişti. Büyük puntolarla yazılan "Niye hala burada?" manşeti dikkat çekici olsa da, "Askerin Sabrını Zorlamayın" başlığı, o dönemde var olan irtica ve siyasal İslam tehdidine karşı bir uyarı

niteliğindeydi. Bu manşet, 28 Şubat sürecinin yaşandığı bir dönemde atılmış olup, o dönemdeki siyasi gerilimi, dini ve siyasi söylemleri, ordu-siyaset ilişkilerini ve toplumdaki genel havayı yansıtıyordu. Manşet, ordunun laiklik konusunda taviz vermeyeceği ve gerekirse müdahale edebileceği mesajını veriyordu.

"Niye Hala Burada" sorusunun doğrudan İran Büyükelçisi'ne yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Büyükelçinin seriat çağrısı ve laik düzene yönelik açıklamaları, Türkiye'de yaşayanları rahatsız etmiş ve bu soruyla eleştirilmiştir. Bu soru, hem büyükelçinin varlığının neden tolere edildiği hem de Türkiye'nin laik yapısına yönelik tehdit olarak algılanan bu tür söylemlerin neden engellenmediği sorusunu gündeme getirmektedir.

Kırmızı renkle dikkat çekmeye çalışılan "Askerin Sabrını Zorlamayın" başlığı ise bir uyarı niteliği taşımaktadır. Bu ifade, o dönemde sıkça kullanılan bir söylem olup, ordunun siyasi duruma müdahale edebileceği yönündeki bir uyarıdır. Askerin, yaşanan gelişmelerden duyduğu rahatsızlığı ve müdahale edebileceği yönündeki sinyalleri bu ifadeyle verilmektedir.

Bu manşet ve ön sayfada yer alan diğer haberlere baktığımızda, 28 Şubat sürecinin karmaşık ve çok yönlü bir süreç olduğunu görebiliriz. Dini ve siyasi söylemler, ordu-siyaset ilişkileri, uluslararası ilişkiler ve toplumdaki derin bölünmeler bu habelerde bir araya gelmektedir. Gazetenin manşeti ise o dönemde yaşanan gerginliği, korkuyu ve belirsizliği yansıtmaktadır.

Resim 45: 13 Şubat 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi Manşeti

13 Şubat 1997 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nde yer alan "Tıpatıp Aynısı" manşeti, 28 Şubat sürecinin en çarpıcı ve tartışmalı başlıklarından biridir. Bu manşet, o dönemde yaşanan siyasi gerilimi, dini ve siyasi söylemleri, ordu-siyaset ilişkilerini ve toplumdaki genel havayı yansıtmaktadır. "Tıpatıp Aynısı" manşeti, Refah Partisi kadrolarının ilham kaynağının Ortadoğu'da terör estiren Hamas ve Hizbullah örgütleri olduğu iddiasına dayanmaktadır. Bu iddia, partinin üyelerinin giyim tarzı ve bazı davranışlarının bu örgütlerin üyelerine benzetilmesiyle desteklenmeye çalışılmıştır.

Bu manşet, 28 Şubat sürecinde yaşanan siyasi istikrarsızlığı ve toplumdaki derin kutuplaşmayı göstermektedir. Refah Partisi'ne yönelik bu tür suçlamalar, partiye karşı olumsuz bir kamuoyu oluşturarak siyasi kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Ayrıca ordu-siyaset ilişkilerindeki gerginliği ve ordunun siyasi hayata müdahale etme potansiyelini vurgulamaktadır. Refah Partisi'nin dış güçlerle bağlantılı olduğu iddiası, ordunun müdahalesini meşrulaştırmak için kullanılan argümanlardan biri olmuştur. Manşet, dini ve siyasi söylemlerin çatışmasını ve bu çatışmanın yarattığı gerilimi ortaya koymaktadır.

Refah Partisi'nin İslamcı bir parti olduğu iddiası ve bu partinin üyelerinin şiddete eğilimli olduğu yönündeki suçlamalar, bu çatışmanın en önemli örneklerindendir.

HÜRRİYET PAZAR DOPDOLU

Hürriyet

Amokachi'den ders

Beşiktaş'ın Nijeryalı yıldız futbolcusu Amokachi, "İslam, en güzel, ama en istismar edilen din" diyerek, Türkiye'deki din simsarlarına çok büyük bir ders verdi.

Refahlılar ders alsın

Erez: DYP kötü bir şirket gibi

Refah, tercih yapmak zorunda

Ekonomi Oscar'ları

GAZETE PAZAR

Resim 46: 23 Şubat 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

"Amokachi'den Ders" başlığı, 1997 yılında Türkiye'de yaşanan siyasi ve sosyal atmosferi yansıtan ilginç bir örnek teşkil ediyor. Amokachi'nin "İslam, en güzel, ama en istismar edilen din" sözleri, o dönemde Türkiye'de yaşanan din ve siyaset ilişkisine dair önemli bir tartışmayı alevlendirdi. Özellikle Refah Partisi'nin iktidarda olduğu bir dönemde, İslam'ın siyasette kullanılması ve bu durumun yarattığı tartışmalar gündemde önemli bir yer tutuyordu. Amokachi'nin sözleri, dini duyguları sömüren ve siyasi çıkarlar için dini kullanan kişileri eleştiren bir mesaj içeriyordu. Bu durum, o dönemde özellikle bazı siyasi aktörlerin dini söylemleri üzerinden oy toplamaya çalışmasıyla ilgili olarak kamuoyunda büyük bir tepki yaratmıştı. Bir sporcunun yaptığı açıklama, toplumda geniş

yankı uyandırarak, sporun sadece fiziksel bir aktivite değil, aynı zamanda toplumsal bir olgu olduğunu ve insanların düşüncelerini etkileyebileceğini gösterdi.

Resim 47: 26 Şubat 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi Manşeti

26 Şubat 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin "Gözler Cumada" manşeti, Türkiye'nin yakın tarihindeki en önemli siyasi dönüm noktalarından biri olan 28 Şubat sürecinin kritik bir anını yansıtmaktadır. Bu manşet, o dönemde yaşanan siyasi gerilimi, ordu-siyaset ilişkilerini, dini ve siyasi söylemleri ve toplumdaki genel havayı özetlemektedir. Manşet, 28 Şubat'ta yapılacak olan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısına dikkat çekmektedir. Bu toplantının, ülkenin geleceği açısından oldukça önemli olduğu ve tüm gözlerin bu toplantıya çevrildiği vurgulanmaktadır. Manşette, toplantı öncesinde Başbakan Süleyman Demirel, Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan ve DYP lideri Tansu Çiller'in farklı tutumları vurgulanmaktadır. Demirel'in sorumlu kişilere yönelik uyarısı, Erbakan'ın laiklere yönelik sertleşmesi ve Çiller'in ortağına yönelik uyarısı, o dönemdeki siyasi gerilimi ve kutuplaşmayı göstermektedir. Tüm bunlara ilave olarak

manşet, ordu-siyaset ilişkilerindeki gerginliği ve ordunun siyasi hayata müdahale etme potansiyelini vurgulamaktadır. Gazetenin önceki günlerde atılan başlıklarda yer alan "Askerin sabrını zorlamayın" gibi ifadeler ise ordunun siyasi gelişmelere müdahale edebileceği yönündeki sinyalleri vermektedir.

Hürriyet

Çevik Paşa bilgim dahilinde konuştu

ŞOK MEKTUP

Cumhurbaşkanı Demirel'in, Erbakan'a tarihi bir mektup yazarak, rejim konusunda endişelerini dile getirdiği ortaya çıktı.

ÖZEL

DÜNYADA TEK'İZ

SON DAKİKA

Kabinede değişiklik

POLİTİKA

Mektubun gerekçesi

RP'den iki misilleme

Türk basınında muhteşem gün

GÜNÜN YAZISI

Yılmaz: Aklımızı başımıza alalım

Resim 48: 27 Şubat 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

27 Şubat 1997 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayınlanan "Şok Mektup" başlıklı haber, Türkiye'nin yakın siyasi tarihine damga vuran 28 Şubat sürecinin en önemli gelişmelerinden biri olarak kabul edilir. Bu haber, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Başbakan Necmettin Erbakan'a yazdığı bir mektupta, askerin endişelerini dile getirdiğini ve hükümetin bazı uygulamalarına karşı uyarıda bulunduğunu ortaya koymuştur. Mektupta, hükümetin laiklik ilkesine aykırı hareket ettiği, dini motiflerin siyasete alet edildiği ve ordunun bu duruma kaygı duyduğu belirtilmiştir. Demirel, mektubunda Erbakan'ı uyararak, yaşananların ülkenin geleceği için tehlike oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu mektup, 28 Şubat sürecinin başlamasında önemli bir rol oynamıştır.

Mektupta yer alan uyarılar, askerin hükümete müdahale etme kararını almasında etkili olmuştur. Haber, Türkiye'deki siyasi kutuplaşmayı derinleştirmiş ve laik-dinci tartışmalarını alevlendirmiştir Aynı zamanda Türkiye'de askeri vesayetin devam ettiğini ve siyasete müdahale edildiğini bir kez daha göstermiştir.

Hürriyet

2 Mart 1997 Pazar

Oyunculuk soğan soymak gibidir

İnsan Kaynakları Gazetesi ile birlikte isteyin

Askerin 20 şartı

Askerlerin MGK toplantısına getirerek, hükümetten yapılmasını istediği 20 madde belli oldu.

Bunları yapın

Demirel: Oylama yapmadık

Çiller'den Hoca'ya: Tabanına sahip ol

Yılmaz: Karar hükümet için suç duyurusudur

Erbakan: Mesajı aldık

Resim 49: 2 Mart 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

1997 yılında yaşanan 28 Şubat sürecinin en önemli gelişmelerinden biri olan Milli Güvenlik Kurulu kararlarının ardından, Hürriyet gazetesinin "Askerin 20 Şartı" manşetiyle gündeme getirmesi, o dönemdeki siyasi gerilimi ve medyanın rolünü gözler önüne sermektedir. Bu manşet, sadece bir gazete başlığı olmaktan öte, Türkiye'nin yakın siyasi tarihine damga vurmuş önemli bir dönüm noktasıdır. Bu manşet, 28 Şubat sürecinde yaşananların askeri bir müdahale olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. MGK'nın hükümete sunduğu 20 maddelik liste, askeri vesayetin siyasi hayata doğrudan müdahalesini göstermektedir. "Askerin 20 Şartı" ifadesi, hükümete yönelik bir ultimatom niteliği taşımaktadır. Askerin, hükümete belirli adımlar atması için bir süre tanıdığı ve bu adımların atılmaması durumunda daha ciddi sonuçlar doğabileceği mesajı verilmektedir. Hürriyet gazetesi gibi büyük bir gazete tarafından kullanılan bu manşet, medyanın o

dönemdeki siyasi süreçler üzerindeki etkisini göstermektedir. Medya, bu tür manşetlerle kamuoyunu şekillendirme ve olaylara anlam yükleme gücüne sahiptir.

"Askerin 20 Şartı" manşeti ve bu manşette yer alan Erbakan'ın fotoğrafi, 28 Şubat sürecinin görsel bir simgesi haline gelmiştir. Bu görüntü, o dönem yaşanan siyasi gerilimi, iktidar mücadelesini ve medyanın rolünü çok net bir şekilde ortaya koymaktadır. Erbakan'ın bu fotoğrafinda, yorgun ve endişeli bir ifade dikkat çekmektedir. Gözlerindeki belirsizlik ve çenesindeki sıkılaşma, yaşadığı siyasi baskıyı yansıtmaktadır. Siyah beyaz fotoğrafin kontrastı, duygusal bir derinlik katmış ve Erbakan'ın yalnızlığını vurgulamıştır. Erbakan, fotoğrafta genellikle savunmacı bir duruş sergilemektedir. Başını hafifçe öne eğmesi, kendisini savunmaya aldığını gösterir. Bu duruş, yaşadığı siyasi baskı karşısında çaresiz hissettiğini ima etmektedir. Dönemin simgelerinden birisi olan bu fotoğraf loş ve karanlık bir ortamda çekilmiştir. Bu da, yaşadığı siyasi belirsizliği ve geleceğe dair kaygılarını yansıtmaktadır. Sembolik olan bu fotoğraf o dönemki Türkiye siyasetinde yaşanan iktidar mücadelesinin bir sembolü haline gelmiştir. Fotoğraf, Erbakan'ın yalnızlığını, çaresizliğini ve siyasi olarak marjinalleştirildiğini göstermektedir.

Hürriyet
İrtica propagandası yapana 10 yıl hapis
Ya uy, ya çekil
DSP Lideri Ecevit ve CHP Lideri Baykal, dün Başbakan Necmettin Erbakan'a "Ya laik devleti içinize sindirin ya da çekilin" dedi.
ADIM ADIM KRİZ
MGK, Refahyol'a bir ay süre tanıdı
DYP'de bırakalım sesleri
Çiller'den 'imzala' baskısı
Baykal: Seçime gidelim
Erbakan: MGK yasa dayatamaz
Dış politikayı da Demirel ele aldı
Fener eski yöneticisi User tutuklandı
Bilgisayarcılara yeni bir dergi
Askerin şikâyet ettiği 4 Bakan
Brunei Sultanı kraliçe kapattı
Prens Philip'le yemek 1000 dolar
GÜNÜN YAZISI
Azarlanan Başbakan!
DYP'li üç hakandan Hoca'ya tavır

Resim 50: 4 Mart 1997 tarihli Hürriyet Gazetesi Manşeti

4 Mart 1997 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nde yer alan "Ya Uy Ya Çekil" manşeti, 28 Şubat sürecinin en çarpıcı ve tartışmalı başlıklarından biridir. Bu manşet, o dönemde yaşanan siyasi gerilimi, ordu-siyaset ilişkilerini, dini ve siyasi söylemleri ve toplumdaki genel havayı özetlemektedir. Manşet, Milli Güvenlik Kurulu'nun aldığı kararların hükümete dayatıldığını ve hükümetin bu kararlara uymak zorunda bırakıldığını göstermektedir. "Bu kararlara tam uyulacak" gibi ifadeler, ordunun siyasi hayata müdahalesinin açık bir göstergesidir. Ayrıca bu manşette, DSP ve CHP liderlerinin hükümete yönelik eleştirileri yer almaktadır. Bu partilerin liderleri, hükümetin laik düzene aykırı hareket ettiğini ve görevi bırakması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu haber ile birlikte toplumdaki derin kutuplaşma gözler önüne serilmiştir. Laikler ve dindarlar

arasında, sol ve sağ arasında yaşanan derin ayrışmalar, manşetteki farklı söylemlerle ortaya konmaktadır.

"Erbakan: MGK yasa dayatamaz" başlığı ise Milli Güvenlik Kurulu'nun hükümete dayattığı kararların meşruiyetini sorgulayan bir yaklaşım sergilemektedir. Erbakan'ın bu açıklamasıyla, MGK'nın yasal sınırlarını aşarak hükümete emir verme yetkisinin olmadığını savunduğu anlaşılmaktadır. Erbakan'ın bu sözleri, hükümetin bağımsızlığını korumak istediğini ve dış güçlerin veya kurumların baskısına boyun eğmeyeceğini göstermektedir. Bu başlık bizlere o dönemde yaşanan siyasi krizin giderek derinleştiğini ve iktidar ile devlet arasında ciddi bir gerilim yaşandığını göstermektedir. Erbakan'ın bu açıklamasını destekleyenler, hükümetin bağımsızlığını savunmuş ve MGK'nın yetkilerini sorgulamışlardır. Bu açıklamayı eleştirenler ise, Erbakan'ın MGK kararlarına uymamakta ısrar etmesinin ülke için istikrarsızlığa yol açacağını savunmuşlardır.

ZAFER ARMAGANI

Hürriyet

ŞOK BRİFİNG

Genelkurmay Başkanlığı, Ankara'daki tarihi brifing-de irtica ve bölücülükle mücadelenin, rejim için dış düşmandan çok daha önemli hale geldiğini açıkladı.

Hoca'dan Tayyip'e: Kabadayılık yapma

Aydın Menderes freine bastı

Tarık'la aramızda bir şeyler oldu

Resim 51: 30 Nisan 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

"Şok Brifing" başlıklı 30 Nisan 1997 tarihli Hürriyet gazetesi haberi, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası olan 28 Şubat sürecinin en çarpıcı yansımalarından biridir. Bu haber, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin siyasi arenaya doğrudan

müdahalesini ve ülkedeki siyasi istikrarsızlığın derinleşmesini gösteren önemli bir gelişmeyi işaret etmektedir. Bu haber, TSK'nın siyasi hayata müdahalesinin açık bir göstergesidir. Genelkurmay Başkanlığı'nın yaptığı brifing, askeri vesayetin Türkiye'deki siyasi sistem üzerindeki etkisinin ne kadar güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Brifingde irtica ve bölücülüğün ülke için en büyük tehdit olarak gösterilmesi, o dönemdeki siyasi söylemin ne kadar kutuplaştığını ve güvenlik odaklı bir anlayışın hakim olduğunu göstermektedir. Haber, Türkiye'de siyasi istikrarsızlığın arttığını ve yeni bir siyasi dönemin başladığına işaret etmektedir. "Şok Brifing" haberi, 28 Şubat sürecinin en önemli gelişmelerinden biri olarak kabul edilir. Ayrıca verilen bu brifing TSK'nın siyasi iktidara açık bir meydan okuma niteliğindeydi ve hükümetin meşruiyetini zayıflatmıştır. Bu durum, daha sonra yaşanan siyasi gelişmelerde önemli bir rol oynamış ve Refah Partisi hükümetinin düşürülmesine zemin hazırlamıştır.

Bu gün yayımlanan gazetede yer alan bir başka dikkat çekici ifade ise "Ordu Tehdit Stratejisini Değiştirdi"dir. Bu başlık, TSK'nın siyasi hayata doğrudan müdahalesini ve askeri vesayetin güçlendiğini göstermektedir. Ordu, artık sadece dış tehditlere karşı değil, iç tehdit olarak gördüğü siyasi akımlara karşı da bir mücadele stratejisi benimsemiştir. Tehdit stratejisini değiştirdi" ifadesi, güvenlik odaklı bir anlayışın hakim olduğunu ve ülke güvenliğinin en büyük tehdidi olarak farklı siyasi akımların görüldüğünü göstermektedir. Bu başlık, özellikle Refah Partisi gibi siyasi İslam hareketlerine yönelik bir saldırı olarak algılanabilir. "İrtica" gibi kavramların kullanılması, o dönemde siyasi İslam'ı tanımlamak için kullanılan ve olumsuz bir anlam yüklenen bir terimdi. Bu başlıkla beraber irtica ve PKK aynı kefeye konulmuş hatta daha da ileri gidilerek "Hangisi Daha Tehlikeli" sorusu okurlarda sorgulamaya yol açmıştır.

Hürriyet

Anneler Günü

RP'den ağır tahrik

Kesintisiz eğitimden çark eden Erbakan fesat verince, uzun süredir suskun olan RP'liler arka arkaya orduyu tahrik etmeye başladı.

Haydi Çiller

52 DYP li

Basına komik soruşturma

Erez: Tünelin çıkışını daha net görüyorum

Blair'den kıyak maaşa ret

GAZETE PAZAR

30

Resim 52: 10 Mayıs 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

"RP'den Ağır Tahrik" başlıklı 10 Mayıs 1997 tarihli Hürriyet gazetesi haberi, Türkiye'nin siyasi tarihinde oldukça çalkantılı bir dönem olan 28 Şubat sürecinin önemli bir göstergesidir. Bu haber, Refah Partisi'nin ve bazı üyelerinin Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yönelik yaptığı açıklamalar ve eylemlerle, ülkedeki siyasi gerilimi daha da tırmandırmış ve 28 Şubat sürecinin tetikleyicilerinden biri olarak gösterilmiştir. Haber, o dönemde yaşanan askeri vesayet tartışmalarını ve siyasi gerilimi ortaya koymaktadır. Refah Partisi'nin bazı üyelerinin yaptığı açıklamalar, askeri kurumları hedef alarak siyasi bir kriz yaratmıştır. Bu haber, Türkiye'deki laiklik tartışmalarının ne kadar derinleştiğini ve bu tartışmaların siyasi istikrarı nasıl etkilediğini göstermektedir. Refah Partisi'nin bazı üyelerinin yaptığı açıklamalar, laiklik karşıtı olarak yorumlanmış ve bu da büyük tepkilere yol açmıştır. Hürriyet gazetesi gibi büyük bir gazete tarafından manşetten verilen bu haber, medyanın siyasi olayları şekillendirmedeki ve kamuoyunu yönlendirmedeki gücünü bir kez daha göstermiştir.

Cim Bom bayramı
Hürriyet
Harekätta öldürülen PKK'lı 902'yi buldu
Saygın da, laiklik tehlikede diyerek istifa ett
Refahyol çöküyor
Erez ve Akduna'dan sonra Devlet Bakanı Işılay Saygın da Refahyol'un yarattığı gerginliği sert sekilde kınayarak bakanlık görevinden ayrıldı.
Çiller, Saygın'ı vazgeçiremedi
DYP'den ANAP'lıya ahlaksız teklif

Resim 53: 18 Mayıs 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

18 Mayıs 1997 tarihinde Hürriyet gazetesinde yer alan "Refahyol Çöküyor" manşeti, Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası olan 28 Şubat sürecinin en çarpıcı yansımalarından biridir. Bu manşet, Refah Partisi liderliğindeki koalisyon hükümetinin büyük bir krizle karşı karşıya olduğunu ve iktidardan düşmek üzere olduğunu işaret etmekteydi. Bu manşet, doğrudan 28 Şubat sürecinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. 28 Şubat, Türkiye'de yaşanan bir postmodern darbe olarak kabul edilir ve bu süreçte laiklik ve demokrasi gibi temel değerlerin korunması gerekçesiyle Refah Partisi hükümeti üzerinde baskı kurulmuş, sonunda da hükümet düşürülmüştür. "Refahyol Çöküyor" manşeti, bu sürecin medyadaki yansımalarından biri olarak görülebilir. Haberdeki diğer dikkat çekici noktalardan birisi olan "Saygın da, laiklik tehlikede diyerek istifa etti" ifadesi, o dönemde yaşanan siyasi gerginliği ve hükümet içindeki çekişmeleri ortaya koymaktaydı. Ayrıca "DYP'den ANAP'lıya ahlaksız teklif" gibi ifadeler ise siyasi arenadaki kirli oyunlara ve ahlaksızlıklara dikkat çekmektedir.

Hürriyet

Kaddafi: Erbakan bizim üyemizdir

Yapayalnız kaldılar

Erbakan ile Çiller, dün 19 Mayıs kutlamalarında 'protokol boykotu'na uğradı. Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı ve Genelkurmay Başkanı, Erbakan'ın elini sıkmadı.

Şok iddia

Milletvekilleri Çiller'den kaçtı

İlk fireyi veren Refah'ta panik

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE

19 MAYIS'TA COŞTU

Resim 54: 20 Mayıs 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

"Yapayalnız Kaldılar" manşeti, 1997 yılında Türkiye'nin siyasi arenasında yaşanan önemli bir gelişmeyi ve bu gelişmenin yarattığı etkileri özetliyor. Bu manşet, özellikle Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan ve DYP lideri Tansu Çiller'in 19 Mayıs kutlamalarında diğer devlet büyükleri tarafından protokolden dışlanması olayına işaret ediyor. Manşet, Erbakan ve Çiller'in siyasi olarak izole edildiğini, marjinalleştirildiğini ve iktidarın gözünden düştüğünü gösteriyor. Bu durum, o dönemki siyasi dengelerin ne kadar kırılgan olduğunu ve koalisyon hükümetlerinin istikrarsızlığını ortaya koyuyor. 19 Mayıs kutlamalarında yaşanan protokol krizi, sadece bir törensel olay olmaktan öte, siyasi bir hesaplaşmanın sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu durum, Türkiye'deki siyasi oyunların ne kadar sert ve acımasız olabileceğini gösteriyor. Bu olay, toplumda derin yaralar açmış ve siyasi kutuplaşmayı daha da derinleştirmiş olabilir. Erbakan ve Çiller'in destekçileri bu durumu bir haksızlık olarak değerlendirirken, karşıtları ise bu gelişmeyi meşru olarak görmüş olabilir. Türkiye'nin siyasi tarihinde koalisyon hükümetleri sıklıkla yaşanmıştır. Bu manşet, koalisyon hükümetlerinin içerdiği zorlukları ve bu hükümetlerin ne kadar kırılgan olabileceğini bir kez daha gözler önüne seriyor.

Hürriyet
Balkanlar'da ağırlığımızı Atina'ya kaptırdık
Brifingde suç duyurusu
Gulu ile Diana'nın aşkını biliyordum
Hükümetten orduya 'teminat mektubu'
Önce devir, sonra seçim
Eski DYP'lilerin yeni grup atağı

Resim 55: 9 Haziran 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

Bu dönemde yayınlanan "Brifingde Suç Duyurusu" başlıklı Hürriyet gazetesi haberi, o günlerin siyasi atmosferini ve Türkiye'nin geleceğiyle ilgili kaygıları yansıtmaktadır. Bu başlık, askeri kurumların siyasi hayata doğrudan müdahale ettiğini ve hükümeti suçladığını göstermektedir. "Brifingde suç duyurusu" ifadesi, askeri bir kurumun resmi bir platformda bir siyasi partiyi suçlaması, demokratik bir ülkede görülmesi beklenmeyen bir durumdur ve askeri vesayet uygulamalarının bir örneği olarak değerlendirilebilir. Haber, Türkiye'deki siyasi kutuplaşmanın en üst seviyeye çıktığını göstermektedir. Asker ve siyasi güçler arasındaki gerilim, toplumda derin yaralar açmıştır. "İslami Sermaye" gibi ifadeler, o dönemde yaşanan ideolojik çatışmaları ve kutuplaşmayı göstermektedir. Bu durum, Türkiye'deki kimlik ve değerler tartışmalarının ne kadar derinleştiğini ortaya koyar. "Cumhuriyet savcıları davet edildi" ifadesi, yargının da bu süreçten etkilendiğini ve siyasi baskılara maruz kaldığını göstermektedir.

İlk sayfada yer alan "Hükümetten Orduya Teminat Mektubu" ifadesi ise oldukça dikkat çekicidir. "Teminat mektubu" ifadesi, hükümetin ordunun taleplerini karşılamak ve güvenini kazanmak için yazılı bir taahhüt verdiğini göstermektedir. Bu durum, askeri vesayetin siyasi hayata doğrudan müdahalesi ve ordunun hükümet üzerindeki etkisinin arttığını gösterir. Hükümetin, ordudan gelebilecek tepkileri önlemek için böyle bir adım atması, siyasi bir baskı altında olduğunu gösterir. Askeri kurumların, hükümet üzerinde belirleyici bir güce sahip olduğu ve siyasi kararları etkileyebildiği anlaşılmaktadır. O dönemde yaşanan siyasi kutuplaşma ve ideolojik çatışmalar, bu başlıkta da kendini göstermektedir. Hükümetin, orduya verdiği teminatlar, farklı ideolojiler arasındaki gerginliği ve çatışmayı ortaya koymaktadır. Bu başlık, toplumda büyük bir korku ve belirsizlik yaratmıştır. Vatandaşlar, ülkenin geleceği konusunda endişelenmeye başlamış ve siyasi istikrarsızlık korkusu yaşamaktadır.

Hürriyet

Kanal D, İnternet'te

Gerekirse silah bile kullanırız

Genelkurmay Başkanlığı, "Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkmaya çalışan irticaya karşı mücadelede gerekirse silah kullanılacağını" açıkladı.

DURUM

Cumhuriyeti yıkma planının fotoğrafı

SONUÇ

KARAR

Batı Harekât Grubu kuruldu

Hoca'ya 1 hafta süre

Resim 56: 12 Haziran 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

1997 yılında yaşanan 28 Şubat sürecinin en çarpıcı haberlerinden biri olan "Gerekirse Silah Bile Kullanırız" manşeti, Türkiye'nin siyasi ve sosyal hayatında derin

izler bırakmıştır. Bu başlık, o dönemdeki askeri vesayet, siyasi kutuplaşma ve toplumdaki korku iklimini en iyi şekilde özetlemektedir. Bu manşet, açık bir şekilde askeri bir müdahale tehdidini içermektedir. "Gerekirse silah bile kullanırız" ifadesi, hükümete ve siyasi aktörlere yönelik bir uyarı olarak algılanmıştır. Haber, Türkiye'deki siyasi kutuplaşmanın en üst seviyeye çıktığını göstermektedir. Asker ve siyasi güçler arasındaki gerilim, toplumda derin yaralar açmıştır. Bu manşet, toplumda büyük bir korku ve belirsizlik yaratmıştır. Vatandaşlar, ülkenin geleceği konusunda endişelenmeye başlamış ve siyasi istikrarsızlık korkusu yaşamaktadır. Haber, "irtica" kavramını sıkça kullanarak, hükümeti ve bazı siyasi grupları bu kavramla ilişkilendirmiştir. Bu durum, o dönemde yaşanan ideolojik çatışmaları ve kutuplaşmayı göstermektedir. Kısaca özetlememiz gerekirse "Gerekirse Silah Bile Kullanırız" manşeti, 28 Şubat sürecinin en çarpıcı ve etkili manşetlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu manşet, o dönemdeki siyasi gerilimi, askeri vesayeti ve medyanın rolünü net bir şekilde ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde yaşanan önemli bir dönüm noktası olduğunu da göstermektedir.

Hürriyet

Türkiye'ye kadınlarla gençler sahip çıkıyor

Savaş açtılar

RP'li Devlet Bakanı Ahmet Cemil Tunç, Almanya'daki Milli Görüş Şenliği'nde orduyu kastederek "Zalimin topu, güllesi, palası varsa, hakkın da bükülmez bileği var" dedi.

D-8 zirvesinin aile fotoğrafı

Çiller'in A takımı bakanlıktan kaçıyor

Koç, attan düştü

Hürriyet'e festival ödülü

Gülhan: 266'yı bile geçemeyiz

Maratonda Serap Aktaş tarih yazdı

Yılmaz'dan DYP'ye işbirliği çağrısı

BBP hükümete girmeyecek

Avrupa Birliği yeniden doğuyor

Siyasi ahmaklıklar

Resim 57: 16 Haziran 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

16 Haziran 1997 tarihli Hürriyet gazetesinin "Savaş Açtılar" başlığı, o dönem Türkiye'sinde yaşanan siyasi gerilimi ve kutuplaşmayı gözler önüne seren çarpıcı bir ifadedir. Özellikle 28 Şubat sürecinin hemen sonrasında yaşanan bu olay, Türkiye'nin siyasi ve sosyal hayatında önemli bir dönüm noktası olmuştur. "Savaş Açtılar" ifadesi, Türkiye'deki siyasi aktörler arasında derin bir bölünme olduğunu ve tarafların birbirlerine karşı düşmanca bir tutum sergilediğini göstermektedir. Bu ifade, siyasi arenada yaşanan çatışmaların şiddetlendiğini ve uzlaşmanın zorlaştığını vurgular. Haber, ordu ve siyasi partiler arasındaki gerginliği ve bu gerginliğin daha da arttığını göstermektedir. "Orduya mesajlar", "tehditkâr sözler" gibi ifadeler, bu gerginliğin boyutunu ortaya koyar. Haberde yer alan "Türk kimliği istemiyoruz" gibi ifadeler, o dönemde yaşanan ideolojik çatışmaları ve farklı siyasi görüşlerin çarpışmasını gösterir. Bu durum, Türkiye'deki

kimlik ve değerler tartışmalarının ne kadar derinleştiğini ortaya koyar. Haber, Türkiye'nin siyasi olarak istikrarsız bir dönemden geçtiğini ve yeni bir siyasi krizin yaşanabileceği endişesini yaratır. "Koalisyon hükümeti kuma denk geldi" gibi ifadeler, hükümetin zayıf olduğunu ve uzun ömürlü olmayacağını gösterir.

Hürriyet

RP'ye savunma için 1 ay süre

Kombassan'a 15 trilyonluk darbe

Genelkurmay'ın irticayı destekleyen sermaye gruplarının başında gösterdiği Kombassan'ın gurbetçilerden topladığı 15 trilyon liraya mahkeme el koyma kararı aldı.

KOMBASSAN NEDİR

Vallizli kuryeler

Baba'ya Gambiya'dan darbeci konuk geldi

Demirel'e düşen

DYP: 24.00 son yoksa çekiliriz

RP sivri dilleri ihraç ediyor

Akşam, bayileri sömürmek istiyor

Resim 58: 18 Haziran 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

18 Haziran 1997 tarihli Hürriyet gazetesinin "Kombassan'a 15 Trilyonluk Darbe" başlığı, o dönem Türkiye'sinde yaşanan siyasi ve ekonomik çalkantıların bir yansımasıdır. 15 trilyonluk darbe" ifadesi, Kombassan adlı bir şirketin büyük bir ekonomik sorunla karşı karşıya kaldığını ve ciddi bir finansal kayba uğradığını göstermektedir. Bu durum, o dönemde Türkiye'nin yaşadığı ekonomik sıkıntıların bir yansıması olabilir. Bu başlık, hem ekonomik bir olayı hem de siyasi bir durumu içeren karmaşık bir tabloyu ifade etmektedir. Kombassan'ın genellikle belirli siyasi görüşlere yakınlığıyla anılan bir şirket olması nedeniyle, bu olayın siyasi boyutları da bulunmaktadır. "Darbe" kelimesi, bu olayın sadece ekonomik değil, aynı zamanda siyasi bir boyut taşıdığını ve şirketin

faaliyetlerinin siyasi amaçlarla kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. "Mahkeme el koyma kararı" ifadesi, olayın yargı süreciyle ilişkilendirildiğini ve bu konuda hukuki bir sürecin başlatıldığını gösterir. Bu durum, olayın sadece ekonomik değil, aynı zamanda hukuki boyutları olduğunu da ortaya koymaktadır. "Valizli kuryeler", "Baba'ya Gambiya'dan darbeci konuk geldi" gibi ifadeler, olayın arkasında siyasi oyunlar olduğu ve uluslararası bağlantıları olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu durum, Türkiye'deki siyasi çekişmelerin boyutunu ve karmaşıklığını göstermektedir.

Hürriyet

Silahlı Kuvvetler'de emeklilik sürprizi

Refahsız arayış

Cumhurbaşkanı Demirel, görevi hemen Tansu Çiller'e vermeyince, Ankara'da Refahsız bir hükümet modeli için yoğun trafik başladı.

Baba: Mektup beni bağlamaz

Kuryeci iki şirket daha inceleniyor

Çiller: Seçim yok 1+1 devam ederiz

Kombassan'da haciz başlıyor

Kodak Başkanı: Siyasilere bakmayız

Resim 59: 19 Haziran 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

1997 yılı Türkiye'si, siyasi olarak oldukça çalkantılı bir dönemdi. Özellikle 28 Şubat sürecinin etkileriyle Refah Partisi iktidarı büyük bir sınavdan geçiyordu. Bu dönemde yayınlanan "Refahsız Arayış" başlıklı Hürriyet gazetesi haberi, o günlerin siyasi atmosferini ve Türkiye'nin geleceğiyle ilgili kaygıları yansıtmaktadır. "Refahsız Arayış" başlığı Refah Partisi iktidarının sona ermek üzere olduğu ve yeni bir siyasi arayışın başladığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. "Refahsız" ifadesi, Refah Partisi dışındaki partilerin yeni bir hükümet kurmak için çaba gösterdiğini vurgulamaktadır.

Haber, Türkiye'nin siyasi olarak istikrarsız bir dönemden geçtiğini ve yeni bir hükümet kurma sürecinin zorlu olduğunu gösterir. Başlık, farklı siyasi partilerin bir araya gelerek yeni bir koalisyon hükümeti kurmak için görüşmeler yaptığını ve bu görüşmelerin sonuçlarının merakla beklendiğini ifade eder.

Bugün yayımlanan gazetede dikkat çekici bir diğer başlık ise "Seçim Yok 1+1 Devam Ederiz" başlığıdır. Bu ifade o dönemki Türkiye'nin siyasi istikrarsızlığı ve koalisyon hükümetleri etrafında dönen tartışmaları özetlemektedir. Bu ifade, özellikle Tansu Çiller'e atfedildiği düşünüldüğünde, dönemin siyasi aktörlerinin ittifakları ve geleceğe dair planları hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Bu ifade, mevcut koalisyon hükümetinin devam edeceği yönünde bir karar alındığını göstermektedir. Seçimlere gidilmeden mevcut durumun korunmaya çalışılacağı anlamına gelmektedir. Bazı kesimler tarafından, bu ifadenin seçmen iradesinin görmezden gelinmesi olarak yorumlanmış ve demokratik süreçlere zarar verdiği düşünülmüştür. Bununla beraber dikkat çekici bu ifade, siyasi aktörlerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeye devam edeceğini ve siyasi oyunların süreceğini göstermektedir.

Resim 60: 29 Haziran 1997 Hürriyet Gazetesi Manşeti

29 Haziran 1997 tarihli Hürriyet gazetesinin manşetinde yer alan "Ettiğini Buldu" başlığı, o dönemki Türkiye'nin siyasi arenasında yaşanan çalkantılı sürecin bir yansımasıdır. Özellikle 28 Şubat sürecinin hemen sonrasında yer alan bu başlık, dönemin siyasi aktörleri arasındaki çekişmeleri, hükümetin istikrarsızlığını ve medyanın bu süreçteki rolünü özetlemektedir. "Ettiğini buldu" ifadesi, genellikle bir kişinin yaptığı bir hata veya yanlışın sonucunda başına gelen kötü bir durum için kullanılır. Bu bağlamda, başlık, o dönemdeki siyasi oyunlarda birinin yaptığı bir hamle sonucu ortaya çıkan olumsuz bir durumun yaşandığını ima eder. Başlık, Refah Partisi ile diğer siyasi partiler arasındaki iktidar mücadelesini ve bu mücadeledeki entrikaları ifade eder. Bir başka deyişle, bir siyasi aktörün attığı bir adımın, kendisine beklenmedik sonuçlar doğurduğunu

ve siyasi arenada güç kaybetmesine neden olduğunu gösterir. Bu tür dikkat çekici bir başlık, medyanın olayın önemini abartarak kamuoyunda bir etki yaratmaya çalıştığını gösterir. "Ettiğini buldu" gibi bir başlık, okuyucuların ilgisini çekmek ve haberin daha fazla okunmasını sağlamak amacıyla kullanıldığını söyleyebiliriz.

4.2 Yeni Şafak Gazetesi Söylemleri ve Analizleri

Yeni Şafak gazetesi, 1994 yılında yayın hayatına başladığı andan itibaren, muhafazakar bir ideolojiye bağlı kalarak siyasal İslamcı bir görüşü savunmuştur. Dr. Yakup Yönten ve Tufan Mengi tarafından kurulan gazete, 28 Şubat sürecinde muhafazakar kimliğini cesurca savunarak Refah Partisi'nin yanında yer almıştır. Refah-Yol hükümetinin kuruluşunu "Başbakan Erbakan" manşetiyle duyurarak duruşunu açıkça ortaya koyan Yeni Şafak, Erbakan'ın uzun süren mücadelesini zaferle sonuçlandırdığını ve siyasal İslam'ın laik kesime karşı bir zafer elde ettiğini vurgulamıştır. Bu etkili manşet ve haber metni, Yeni Şafak'ın 28 Şubat sürecindeki yayın politikasını ve Refah Partisi'ne olan sarsılmaz desteğini açıkça gözler önüne sermektedir.

Yeni Şafak
Cumartesi
29 Haziran 1996
AB yardımı tehlikeye girdi
G-7'de tartışmalı açılış
Başbakan Erbakan
Türkiye Cumhuriyeti' nin 54. Hükümeti, Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan başkanlığında kuruldu. RP Genel Başkanı Erbakan, çeyrek asırdır sürdürdüğü sabırlı mücadele sonunda partisini iktidara taşıdı.
Çiller de Hükümette
İşte 54. Hükümet
'Allah rızası için çalışacağız'
DYP'li muhalifler ayaklandı
RP demokrasi dışına çıkmaz
Irak petrolü zor akar
Popüler kültür olarak futbol
Borsa Refahyol'a girdi
Memur eyleme hazırlanıyor
AHMET TAŞGETİREN
Basının en ahlâksızı
IŞIK SİGORTADAN IŞIK Kampanya DEVAM EDİYOR
2 DEV ESER
Tefhimü'l Kur'an
Siret Ansiklopedisi

Resim 61: 26 Haziran 1996 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

26 Haziran 1996 tarihi, Türkiye'de siyaseten oldukça önemli bir dönüm noktasıdır. Zira Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan'ın başbakan olduğu 54. hükümetin kurulduğu tarihtir. "Başbakan Erbakan" manşeti, o dönemki siyasi atmosferi, Refah Partisi'nin yükselişini ve Türkiye'de yaşanan değişimleri yansıtmaktadır. Manşetin odak noktasının Necmettin Erbakan ve onun başbakanlığı olduğu açıkça göstermektedir. Bu, Erbakan'ın siyasi kariyerindeki en önemli dönüm noktalarından birini ifade etmektedir. Gazetede yer alan Erbakan'ın resmi, manşetin önemini vurgulamakta ve okuyucunun dikkatini çekmektedir. Bu görsel, Erbakan'ın artık Türkiye'nin lideri olduğu mesajını vermektedir. anşetteki diğer detaylar, hükümetin kuruluşunu, Erbakan'ın uzun süredir sürdürdüğü siyasi mücadelesini ve yeni döneme dair umutları ifade etmektedir. "Allah rızası için çalışacağız" ifadesi, Erbakan'ın siyasi vizyonunu ve dini referansları yansıtmaktadır.

"DYP'li muhalifler ayaklandı" ifadesi, koalisyon hükümeti içerisinde yaşanabilecek gerginliklere ve farklı görüşlere işaret etmektedir. Bu durum, Türkiye'nin siyasi yapısının karmaşık olduğunu ve farklı ideolojilerin bir arada var olmaya çalıştığını göstermektedir.

"Irak petrolü zor akar" gibi başlıklar ise o dönemdeki ekonomik durumu ve uluslararası ilişkileri yansıtmaktadır. Bu başlık, Türkiye'nin dış politikasında yaşanan zorlukları ve ekonomik büyümedeki yavaşlamayı işaret edebilir.

Yeni Şafak

Perşembe
3 Ekim 1996

Mustafa Özcan
Baran Dural
Ali Akel

Sarah ile Musa'nın oğlu oldu

Yeni Şafak sıcak bölgelerde

Sorumlu devlet adamına bak!..

Cumhurbaşkanı Demirel son günlerde yaptığı açıklamalarla ülkedeki 'laik-antilaik' gerginliğini zirveye taşıdı. Demirel, hemen her konuşmasında RP'yi hedef alan imalarda bulunarak tarafsızlıkla bağdaşmayan bir tavır sergiliyor

Saygısızlık

Alışamadılar

Sorumsuzluk

Tepkil

Erbakan'ın Afrika seferi başladı

Yetki Yasası'na iptal

Baro'ya nisbî temsil geliyor

TÜBİTAK'a faiz kazığı

Çiller: Afganistan benzetmesi insafsızlık

Mehmet Ocaktan
"Ara rejim için vals"

Ahmet Rıfkan
Yılmaz'ın kumarı

Milli Eğitim göz boyuyo

Esengün'den Demirel'e özgürlük dersi

Resim 62: 3 Ekim 1996 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

Doksanlı yılların ikinci yarısı Türkiye'de siyasi olarak oldukça hareketli bir dönem olup, özellikle Refah Partisi'nin iktidarda olduğu koalisyon hükümetleri dönemi olarak bilinir. "Sorumlu Devlet Adamına Bak" manşeti, o dönemdeki siyasi gerilimleri, özellikle de dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile Başbakan Necmettin Erbakan arasındaki gerginliği yansıtmaktadır. "Sorumlu Devlet Adamına Bak" manşeti, açıkça Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i hedef almaktadır. "Sorumlu devlet adamına bak" ifadesi, Demirel'in tutumunu eleştirmekte ve onun bir devlet adamı olarak sorumluluklarını yerine getirmediğini

ima etmektedir. Ayrıca bu manşet, o dönemdeki siyasi gerilimi ve kutuplaşmayı göstermektedir. Demirel'in, hemen her konuda Refah Partisi'ni hedef alması ve tarafsızlıktan uzak durması, bu gerilimi daha da artırmıştır. Haber içeriğindeki "laik-anti laik gerginliği zirveye taşıdı" ifadesi, o dönemde Türkiye'de sıkça gündeme gelen laiklik tartışmalarına işaret etmektedir. Demirel'in açıklamaları, bu tartışmaları alevlendirmiştir.

Yeni Şafak

Pazartesi
7 Ekim 1996

Libya liderinin inadı, Türk-Libya ilişkilerini kopardı

LİBYA'dan büyük ayıp: Kaddafi'nin Kürt devleti isteyen sözleriyle başlayan gerginlik diplomatik skandalla noktalandı. Erbakan Libya liderine sert tepki gösterdi...

Erbakan'dan Kaddafi'ye rest

Gül: Bu sözler deli saçması

'Dostlarımız dostluklarını bilsinler'

Amerikalı araştırmacı Graham Fuller:

ABD, RP'yi anlamak zorunda'

Asker son sözü söyledi:

Muhtıra yok

Mehmet Ocaktan

Sivil ama apoletleri var, 'özel mi özel'

AIDS'li aile evsiz kaldı

AL BARAKA TÜRK

"Faizsiz Kazanç"

Resim 63: 7 Ekim 1996 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

7 Ekim 1996 tarihinde Yeni Şafak gazetesinde yer alan "Erbakan'dan Kaddafiye Rest" başlıklı haber, Türkiye'nin siyasi ve dış politika tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Bu haber, hem Türkiye'de iktidarda olan Refah Partisi'nin (RP) dış politika anlayışını hem de siyasal İslam'ın uluslararası arenadaki konumlanışını daha iyi anlamak için önemli bir lens sunar. Haber, o dönem Libya lideri olan Muammer Kaddafi'nin Türkiye'deki Kürtlerle ilgili yaptığı açıklamalara karşılık, Başbakan Necmettin Erbakan'ın sert bir dille

tepki gösterdiğini ve Türkiye'nin birliği ve bütünlüğüne yönelik herhangi bir tehdidi kabul etmeyeceğini belirttiğini aktarıyor. Refah Partisi gibi siyasal İslam hareketleri, genellikle Müslüman ülkeler arasında birlik ve dayanışmayı savunurlar. Ancak Erbakan'ın Kaddafi'ye gösterdiği tepki, bu vizyonun pratikte her zaman kolaylıkla uygulanamayacağını göstermiştir. İslam dünyası içindeki farklılıklar, siyasi rejimler, ideolojiler ve çıkar çatışmaları, bu tür bir birliğin önündeki en büyük engellerden biri olmuştur. Erbakan, İslamcı bir lider olmasına rağmen, Türkiye'nin milli birliği ve bütünlüğü konusunda oldukça hassas bir duruş sergilemiştir. Bu durum, siyasal İslam'ın mutlaka ulusal çıkarlara aykırı olması gerektiği gibi bir genellemenin doğru olmadığını gösterir. Aksine, birçok İslamcı hareket, kendi ülkelerinin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü konusunda oldukça milliyetçi bir tutum sergileyebilir.

Gazetenin ilk sayfasında yer alan bir başka dikkat çekici başlık ise "Muhtıra Yok" söylemidir. "Muhtıra Yok" ifadesi, hükümetin kontrolü elinde tutmaya devam ettiğini ve askerin doğrudan bir müdahalesinin şimdilik söz konusu olmadığını ifade eder. Bu, gazetede yer alan haberin içeriğinin hükümetin stabilitesine dikkat çekici bir vurgusu olabilir. Aynı zamanda, bu başlık ironik bir şekilde de okunabilir, çünkü başta Refah Partisi hükümeti olmak üzere, askerler ve hükümet arasındaki gerilim giderek artmaktadır. Bu durumda, manşet sanki askeri müdahalenin kaçınılmaz olduğunu gösteren bir "büyüme sinyali" olabilir, ancak gazete bunun tersi bir mesaj veriyor gibi gözükmektedir. Henüz bu haberden altı ay geçmeden yaşanan olaylar da bu durumu gözler önüne sermiştir.

OSMANLI ANSİKLOPEDİSİ için Fırsat kuponu

GENİŞ AÇIKLAMA 5. SAYFADA

Fırsat kuponu

Yeni Şafak

Cuma 10 Ocak 1997

Başbakan Erbakan yarın Konut'ta cemaat önderlerini ağırlayacak

Çok özel iftar

Aralarında birçok cemaat lideri, manevi önder ve ilim adamının bulunduğu 51 kişi yarın akşam Başbakan Erbakan'ın iftarında bir araya geliyor.

Ürperten itiraflar

Ankara'da zirve günü

Kürt sorunu İslam'la çözülür

Türkiye'den Ogadin'e 4 şehit

Ankara Kıbrıs için devrede

'Çok büyük sapıklık yaptık'

Ramazan'a yakalandık

Ramazan-ı Şerif mübarek olsun

Resim 64: 10 Ocak 1997 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

10 Ocak 1997 tarihli Yeni Şafak gazetesinin "Çok Özel İftar" manşeti, Türkiye'nin siyasi ve sosyal tarihinde önemli bir dönüm noktası olan 28 Şubat sürecine giden yolda kritik bir olayı işaret etmektedir. Başbakan Erbakan'ın iftarı manşeti dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan'ın cemaat liderlerini iftar yemeğinde ağırladığını duyurmaktadır. Bu iftar yemeği, siyasi bir etkinlik olarak değerlendirilmiş ve dönemin hassas siyasi atmosferini yansıtmıştır. İftara katılan isimlerin "cemaat liderleri, manevi önderler ve ilim adamları" olarak tanımlanması, etkinliğin dini ve siyasi bir boyutunu olduğunu göstermektedir. Bu durum, Refah Partisi hükümetinin dini gruplarla yakın ilişkileri ve bu ilişkilerin siyasi hayata yansıması konusunda tartışmaları alevlendirmiştir. Bu iftar yemeği, sadece dini bir etkinlik olarak değil, aynı zamanda siyasi bir mesaj olarak da yorumlanmıştır. Refah Partisi'nin, özellikle de Erbakan'ın, dini gruplarla kurduğu ittifak ve bu ittifakın siyasi gücünü gösterdiği şeklinde değerlendirilmiştir. Ayrıca bu iftar, 28 Şubat sürecine giden yolda önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilir. Bu etkinlik, Refah Partisi hükümetinin laik cumhuriyetin temel ilkelerine aykırı hareket ettiği iddialarını güçlendiren unsurlardan biri olarak

gösterilmiştir. Bu iftar yemeği, toplumda büyük tartışmalara neden olmuş ve farklı kesimlerden tepkiler almıştır. Laik kesim bu etkinliği, dini ve siyasi otoritenin bir araya gelmesi olarak değerlendirmiş ve laik cumhuriyetin tehlikede olduğunu savunmuştur.

Manşetin sonuçlarına baktığımızda verilen iftarın dikkat çekmesine katkı sağladığını söyleyebiliriz. Bu iftar, 28 Şubat sürecinin başlamasında önemli bir rol oynamıştır. Etkinlik, Refah Partisi hükümetine yönelik eleştirileri artırmış ve askeri vesayetin güçlenmesine zemin hazırlamıştır. İftar yemeği, Türkiye'de siyasi kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Laikler ve dindarlar arasında, sol ve sağ arasında yaşanan derin ayrışmalar, bu etkinlikle daha da belirginleşmiştir. Bu etkinlik, ordu-siyaset ilişkilerindeki gerginliği artırmış ve ordunun siyasi hayata müdahale etme potansiyelini güçlendirmiştir.

Yeni Şafak

Çarşamba
5 Şubat 1997

Bin aydım hayırlı gece

Neva: Şerif zafere koşuyor

Emniyet: Tarık Ümit'i Jitem öldürdü

Ağar ve Bucak fezlekesi hazır

Bahane arıyorlar

RP'nin demokratik talepleri "kriz tacirleri"nin hezeyanlarıyla darbe tellallığına dönüştürken, RP'li bazı yerel siyasetçilerin yangına adeta körükle gitmeleri dikkati çekiyor.

Demokrasiye darbe

"Kriz tacirleri" yine sahnede

RP'de operasyon hazırlığı

Erbakan: Rejim sorunu yok

Çiller, Erez ve Aktuna'yı azarladı

Bekir Yıldız görevden alındı

Sincan'da askerin gövde gösterisi

Gazeteciye saldırıya kınama

Darbe çözüm değil

CHP Sincan için gensoru veriyor

Dağıtım için açıklama

MHP'li Başkan'a hazin tören

ŞİRKET ORTAĞI GÖREN

Resim 65: 5 Şubat 1997 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

5 Şubat 1997 tarihli Yeni Şafak gazetesinin "Bahane Arıyorlar" manşeti, Türkiye'nin siyasi tarihinde oldukça önemli bir dönüm noktası olan 28 Şubat sürecinin başlangıcına işaret

eden önemli bir gelişmeyi yansıtmaktadır. "Bahane Arıyorlar" ifadesi Refah Partisi'ne yönelik suçlamaları ve eleştirileri kastederek, muhaliflerin ve askeri çevrelerin, partiyi devirmek için bahaneler aradığını ima etmektedir. Manşet, Refah Partisi'nin demokratik taleplerinin "kriz tacirleri" tarafından darbe girişimine dönüştürüldüğünü iddia etmektedir. Bu durum, partinin siyasi haklarını kullanma çabalarının engellenmeye çalışıldığını göstermektedir. Ayrıca bu manşet o dönemde yaşanan siyasi gerilimi ve kutuplaşmayı göstermektedir. Refah Partisi ile diğer siyasi güçler arasında derin bir güvensizlik ve karşıtlık olduğu açıkça görülmektedir.

Gazetenin aynı sayfasında yer alan bir başka başlık ise "Sincan'da askerin gövde gösterisi"dir. "Gövde gösterisi" ifadesi, askeri bir güç gösterisi olarak algılanmış ve 28 Şubat süreci öncesinde yaşanan askeri müdahale sinyallerini vermiştir. Bu durum, ordunun siyasi hayata müdahalesi konusunda endişeleri artırmıştır. Haber, o dönemde yaşanan siyasi gerilimi ve kutuplaşmayı göstermektedir. Refah Partisi ile diğer siyasi güçler arasında derin bir güvensizlik ve karşıtlık olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca bu haber, o dönemde Türkiye'de sıkça gündeme gelen laiklik tartışmalarına da işaret etmektedir. Askerin bu tür bir gösterisi, laik düzenin korunması adına yapıldığı şeklinde yorumlanmış ve laiklik-anti laik tartışmalarını alevlendirmiştir. "Gövde gösterisi", demokratik süreçlere yönelik bir tehdit olarak algılanmıştır. Çünkü bu durum, ordunun siyasi iktidara baskı uygulayabileceği ve demokratik kurumların işleyişini engelleyebileceği endişesini yaratmıştır.

Bir başka başlık olan "Darbe Çözüm Değil" başlığı ise oldukça dikkat çekicidir. Başlık, demokratik süreçlerin dışına çıkarak şiddete başvurmanın hiçbir sorunu çözmeyeceğini doğrudan ifade etmektedir. Bu başlık, gazete yönetiminin ve muhtemelen Refah Partisi'nin demokratik yöntemlere bağlılığını vurgulamaktadır. Darbe gibi anti-demokratik yöntemlerin kabul edilemez olduğunu açıkça belirtmektedir. Bunlara ilave olarak dikkat çekici olan bu başlık, o dönemde yaşanan siyasi krizin boyutlarını ve çözüm arayışlarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Darbenin bir çözüm değil, aksine yeni sorunlar doğuracağı uyarısında bulunmaktadır. Günümüzde bile hala tartışılan bu başlık 28 Şubat süreci hakkında yapılan değerlendirmelerde sıklıkla referans gösterilmekte ve o dönemde yaşananların demokratik bir süreç olmadığı vurgulanmaktadır.

Yeni Şafak
Cumartesi
1 Mart 1997
MGK toplantısında Başbakan Erbakan mutedil, askerler saygılıydı
Gerginlik çıkmadı
Türk basınının kara Perşembesi
RP'nin by-pass hazırlığı
FIS'in danışmanlarından Azzam Sultan Temimi ile konuştuk:
'FIS demokrat GIA psikopat...'
Gösteri trafiği karıştı
Başbakan Erbakan icraatlarını anlattı
Gül ABD'den keyifli döndü
Düşük 'nema'dan Bakan Çelik de şikayetçi
AHMET TAŞGETİREN
MGK sonrası gerilime bir kere daha bakmak

Resim 66: 1 Mart 1997 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

1 Mart 1997 tarihindeki Yeni Şafak gazetesinin "Gerginlik Çıkmadı" manşeti bir önceki gün yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısına atıfta bulunmaktadır. Bu toplantı, Refah Partisi hükümetinin politikaları ve Türkiye'nin geleceği hakkında önemli kararlar alınan bir süreç olmuştur. Gazete, toplantıda herhangi bir gerginlik yaşanmadığını, aksine uzlaşma havasının hakim olduğunu iddia etmektedir. Bu iddia, o dönemde yaşanan gergin siyasi atmosferle çelişmekte ve kamuoyunda büyük tartışmalara neden olmuştur. Manşet, muhalif medyanın toplantıda gerginlik yaşanacağı beklentisinde olduğunu ima etmektedir. Bu durum, Yeni Şafak gazetesinin o dönemdeki siyasi duruşunu ve muhalif medyaya yönelik eleştirisini göstermektedir. Haberde Başbakan Necmettin Erbakan'ın toplantıda "mutedil" bir tutum sergilediği belirtilmektedir. Bu ifade, Erbakan'ın askerlerle olan ilişkilerinde uzlaşmacı bir tavır takındığını göstermektedir.

Manşetle birlikte gazete kamuoyuna bir mesaj vermeye çalışmıştır. 28 Şubat sürecinde yaşananların ciddiyetini hafife alarak, olayın boyutlarını küçültmeye çalıştığını görebiliriz. Toplantıda alınan kararların, aslında Refah Partisi hükümetine yönelik bir

darbe niteliğinde olduğu gerçeği göz ardı edilmektedir. Bu sebeplerde dolayı, atılan bu manşet kamuoyunda büyük bir karışıklığa neden olmuştur. Zira yaşananlar, bir yandan "gerginlik çıkmadı" şeklinde sunulurken, diğer yandan alınan kararlar Refah Partisi hükümetini ciddi şekilde zayıflatmıştır.

Yeni Şafak
Pazartesi
12 Mayıs 1997
İşte Türkiye bu!
Bin yüzbinler, "İmam-Hatiplerime Dokunma" mitingi için İstanbul'da buluştu.
"Ülkemi seviyorum, 5+3 istiyorum" sloganıyla inleyen Sultanahmet Meydanı
aynı zamanda cumhuriyet tarihinin en görkemli mitingine sahne oldu.
AL BARAKA TÜRK

Resim 67: 12 Mayıs 1997 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

12 Mayıs 1997 tarihindeki Yeni Şafak Gazetesinin "İşe Türkiye Bu" manşeti 1997 Türkiye'sinin siyasi ve sosyal atmosferini yansıtan önemli bir belge niteliğinde. "İşte Türkiye Bu" başlığı, o dönemde yaşanan önemli bir toplumsal hareketin veya siyasi gelişmenin altını çiziyor. Oldukça dikkat çekici bir içerik olan "İmam-Hatiplerime Dokunma"o dönemde imam-hatip liselerinin kapatılması veya müfredatlarının değiştirilmesi gibi tartışmaların yaşandığını gösteriyor. Bu slogan, bu kurumlara duyulan bağlılığı ve bu kurumların korunması gerektiği inancını ifade ediyor. Bir başka slogan ise "Ülkemi Seviyorum, 5+3 İstiyorum" sloganıdır. Göstericiler imam-hatip okullarını ilgilendiren zorunlu eğitim tasarısını eleştirerek 5+3 yıllık eğitim konusunda görüşlerini

belirtmişlerdir. Bu gösterilerin de Sultanahmet Meydanı gibi tarihi ve sembolik önemi olan bir yerde yapılması ise dikkate değer bir durumdur. Haberde bu meydanda yapılan bir mitingin, olayın önemini ve katılımcı sayısının çokluğunu vurguluyor. Görseldeki kalabalıkla bu durum destekleniyor. Bu da, o dönemde bu konuya duyulan ilginin ve desteğin büyüklüğünü ortaya koyuyor.

Yeni Şafak

Perşembe
22 Mayıs 1997

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Refah Partisi hakkında kapatma davası açtı

Demokrasiye savaş

Gensoru oylamasında Refahyol'un Meclis'te düşürülemeyeceğini gören muhalefet cephesine: "Meclis dışı çözüm" için yeni fırsat doğdu

Başsavcı'nın 'garip' isteği

Hukukçular şaşkın!..

Hiçbir adayın ...nda değilim

Gensoru oylamasında başarısız olan Yılmaz'a MKYK'da eleştiri yağdı

ANAP'ta gensoru bombası

Muhalefet partileri tarafından verilen gensorunun gündeme alınmasının Meclis'te reddedilmesi ANAP'ta kılıçların çekilmesine neden oldu.

Çiller: Muhalefetin formülleri 'kafadanbacaklı'

Hedef Yılmaz

Yazıcıoğlu'na üçüncü ortak teklifi

Kuşların atası dinozor mu?

Başbakan: Önemsiz bir konu

Resim 68: 21 Mayıs 1997 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

21 Mayıs 1997 tarihli Yeni Şafak gazetesinin "Demokrasiye Savaş" manşeti, Refah Partisi ve destekçilerinin demokratik sisteme karşı bir savaş verildiği iddiasını ortaya koymaktadır. Bu iddia, Refah Partisi'nin kapatılması davası ve yaşanan siyasi baskılar bağlamında değerlendirilmelidir. Manşet, Refah Partisi'ne yönelik siyasi bir saldırı olduğunu ve partinin kapatılma davasının demokratik bir süreç olmadığını ima etmektedir. Ayrıca bu başlıkla birlikte gazete, muhalefetin bu duruma karşı sessiz kaldığını ve hatta destek verdiğini iddia etmektedir. Bu durum, o dönemde yaşanan siyasi kutuplaşmayı ve muhalefetin tutumunu ortaya koymaktadır. Kutuplaşma ile birlikte de adalet sisteminin siyasi baskılara alet edildiğini ve Refah Partisi'ne karşı taraflı davrandığını iddia etmektedir.

Haber sonrası yaşananlara baktığımızda ise oldukça dikkat çekici sonuçlarla karşılaşmaktayız. Atılan bu manşet kamuoyunda büyük bir karışıklığa neden olmuştur. Zira yaşananlar, bir yandan demokrasiye savaş olarak sunulurken, diğer yandan siyasi güçler arasındaki mücadele olarak da değerlendirilmiştir. Yeni Şafak gibi bazı medya organlarının " Gerginlik Çıkmadı" "Demokrasiye Savaş" gibi haberlerle kamuoyunu yanıltmaya çalışması, medyanın güvenilirliğini zedelemiştir.

Yeni Şafak

Çarşamba

11 Haziran 1997

yargının bağımsızlığını savunanlar(!) "Genelkurmay çağırınca gidilir" dediler

şte bağımsız yargı

Adalet Bakanı'nın izin vermemesine rağmen, Genelkurmay'ın "İrtica" brifingine katılan hakim ve savcılar "yargının bağımsızlığı" tartışmasını yeniden gündeme getirdiler.

Erbakan: Herkes görevini yapsın

Adalet Bakanı Şevket Kazan Yeni Şafak'a konuştu:

Asker yargıya karışmasın

'Ben bostan korkuluğu değilim'

Diğerleri

Cemil Çiçek Parti Disiplin

Resim 69: 11 Haziran 1997 tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşeti

11 Haziran 1997 tarihinde Yeni Şafak gazetesinde yer alan "İşte Bağımsız Yargı" manşeti, o dönem Türkiye'sinde yaşanan siyasi ve hukuki tartışmaların bir yansımasıdır. Bu manşet, özellikle yargının bağımsızlığı ve asker-sivil ilişkileri konularında yaşanan gerginlikleri gözler önüne sermektedir. Manşet, yargının bağımsızlığı konusunun o dönemde

Türkiye'de önemli bir tartışma konusu olduğunu göstermektedir. Özellikle, yargı mensuplarının Genelkurmay tarafından düzenlenen bir toplantıya katılması, yargının tarafsızlığına gölge düşürdüğü şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca manşet, asker-sivil ilişkilerindeki gerginlikleri de ortaya koymaktadır. Askerin, yargı üzerindeki etkisi veya müdahalesi olarak algılanabilecek bu durum, demokratik bir rejimde olması gereken güç ayrımının ihlali olarak değerlendirilmiştir. "İşte Bağımsız Yargı" ifadesi ise aslında ironik bir kullanım olup, yargının bağımsızlığının zedelendiği durumunu vurgulamaktadır. Yani, manşet yargının bağımsız olduğunu değil, tam tersine bağımsızlığının tehlikede olduğunu ifade etmektedir.

Resim 70: 21 Haziran ve 1 Temmuz 1997 Tarihli Yeni Şafak Gazetesi Manşetleri

21 Haziran 1997'de Yeni Şafak gazetesinde yer alan "Çankaya Darbesi" manşeti Tansu Çiller yerine Mesut Yılmaz'a hükümet kurma görevinin verilmesiyle ilgili olarak kullanılmıştır. Tansu Çiller ve destekçileri, bu durumu "Çankaya Darbesi" olarak tanımlayarak, demokratik olmayan bir şekilde kendilerinden iktidarın alındığını iddia etmişlerdir. Demokrasiye darbe iddiasıyla birlikte, demokratik kuralların çiğnendiğini ve siyasi iktidarın keyfi bir şekilde değiştirildiğini öne sürmektedir. "Çankaya Darbesi" manşeti, o dönemde yaşanan siyasi kutuplaşmanın en belirgin örneklerinden biridir. Tansu Çiller ve destekçileri ile diğer siyasi aktörler arasında derin bir güvensizlik ve karşıtlık oluşmuştur.

Gazetede yer alan bu manşet 28 Şubat sürecinin siyasi sonuçlarından birini yansıtmaktadır. Süreç, sadece Refah Partisi'nin kapatılmasıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda siyasi dengelerin önemli ölçüde değiştirilmesine neden olmuştur. Bu dönemde yaşanan siyasi belirsizlik ve istikrarsızlık, "Çankaya Darbesi" gibi iddialara zemin hazırlamıştır. Bu olay, ordu-siyaset ilişkilerindeki gerginliği daha da artırmış ve sivil siyasetin askeri vesayet altına alındığı yönündeki endişeleri güçlendirmiştir.

Döneme damga vuran bir başka manşet ise 1 Temmuz 1997 tarihindeki Yeni Şafak gazetesinin "Ecevit Hükümeti Gibi" manşetidir. Manşet, kurulan yeni hükümetin, geçmişte Bülent Ecevit liderliğindeki hükümetlere benzetildiğini ifade etmektedir. Bu benzetme, muhtemelen koalisyonun kararsız ve kısa ömürlü olabileceği yönündeki bir öngörüye işaret etmektedir. Bununla birlikte bu manşet Türkiye'de siyasi istikrarsızlığın devam ettiğini ve yeni hükümetin de bu istikrarsızlığı ortadan kaldıramayacağı yönündeki bir endişeyi yansıtmaktadır. Yeni hükümetten halkın beklentilerinin yüksek olduğunu ancak bu beklentilerin karşılanıp karşılanamayacağı konusunda soru işaretleri olduğunu göstermektedir.

Dikkat çekici bu manşetle birlikte yeni hükümete yönelik beklentiler yüksek olduğu gibi, aynı zamanda başarısız olacağı yönündeki öngörüler de bulunduğunu söyleyebiliriz. Atılan bu manşet o dönemki siyasi konjonktürde önemli bir yer tutmuş ve koalisyon hükümetlerinin zorlukları hakkındaki tartışmaları alevlendirmiştir

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

28 Şubat 1997'deki sekiz saatlik Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısının ardından Türkiye'de hiçbir şeyin aynı kalmayacağı çok açıktı. Bu sarsıcı sürecin başlangıcı, 1995 seçimlerinde Refah Partisi'nin birinci parti olarak ortaya çıkmasıyla, irtica ve köktendincilik tehdidinin giderek artması oldu. Siyasi İslam'ı temel ideoloji olarak benimseyen ve modern Cumhuriyet'in temel değerlerinden biri olan laikliğe karşıt görüşleriyle tepki çeken Refah Partisi ve Erbakan, ordu, bürokrasi ve medya tarafından eleştirilere maruz kalıyordu. Eleştiriler, 1996 yılında Doğru Yol Partisi ile kurduğu Refah-Yol hükümetiyle daha da yoğunlaştı. Hükümette, Milli Görüş geleneğinin önde gelen isimlerinden Necmettin Erbakan başbakanlık görevini üstlenirken, DYP lideri Tansu Çiller başbakan yardımcısı oldu. Bu koalisyon, Türkiye'nin yakın tarihinde önemli bir dönüm noktası oldu ve 28 Şubat sürecine zemin hazırladı. Bu süreçte yaşananlar, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal yapısını derinden etkiledi ve uzun yıllar boyunca tartışılmaya devam etti.

Koalisyon hükümetinin kurulmasının ardından, Refah Partili yetkililerin Atatürk, laiklik ve modern Cumhuriyete karşı sergilediği tutum ve yaptıkları açıklamalar toplumda büyük bir endişe dalgası yarattı. Bu endişe, Refah Partili yetkililerin "Şeriat" talebiyle hareket eden bazı tarikat ve cemaatlerle olan yakın ilişkileriyle daha da arttı. Erbakan'ın göreve geldikten sonra ilk yurt dışı ziyaretini Batı ülkeleri yerine İran İslam Cumhuriyeti'ne yapması, bu endişeleri doğrular nitelikteydi. İran ziyaretini Mısır, Libya ve Nijerya gibi Müslüman ülkelerine yaptığı ziyaretler takip etti. Özellikle Libya ziyareti sırasında Libya lideri Kaddafi'nin Türkiye Cumhuriyeti yönetimine ağır eleştiriler yöneltmesine sessiz kalması, kamuoyunda büyük tepkilere yol açtı. Bu olaylar, toplumda laiklik ilkesinin tehlikede olduğu algısını güçlendirdi ve 28 Şubat sürecine zemin hazırlayan faktörlerden biri oldu. Bu durum, Türkiye'nin dış politikasında da bir kırılma noktası olarak değerlendirilebilir. Zira, Erbakan'ın Batı yerine İslam ülkelerine yaptığı ziyaretler, Türkiye'nin geleneksel dış politika çizgisinden sapma olarak yorumlandı. Tüm bunlara ek olarak, bu süreçte yaşananlar, Türkiye'nin iç siyasetinde de derin ayrışmalara neden oldu. Laiklik savunucuları ile muhafazakâr kesim arasındaki gerilim arttı ve toplumda kutuplaşma derinleşti. Medya da bu süreçte önemli bir rol oynadı; bazı medya kuruluşları laiklik savunucularının yanında yer alırken, bazıları ise Erbakan'ı ve Refah Partisi'ni destekledi. Bu durum, medyanın tarafsızlığı ve kamuoyunu doğru bilgilendirme sorumluluğu konusunu yeniden gündeme getirdi..

Kocatepe Camii'nde tarikatlar tarafından düzenlenen "Şeriat isteriz" eylemi, Türk siyasetini derinden etkileyen Susurluk Kazası ve Kudüs Gecesi gibi olaylar, tehlikenin boyutunu gözler önüne serdi. Kudüs Gecesi'nin hemen ardından asker, bu duruma Sincan'da tanklarla geçerek karşılık verdi. Bu olayda sorumluluğu olan yetkililer İçişleri Bakanlığı tarafından görevden alınarak ortam bir nebze olsun yumuşatılmaya çalışıldı. Ancak tüm bunlara rağmen her gün yeni bir gelişmeyle karşılaşan toplum karşısında, anayasanın temel koruyucusu olan Türk Silahlı Kuvvetleri, bu duruma tepkisini 28 Şubat 1997 tarihinde MGK toplantısı sonrası yayımladığı bildiriyle gösterdi. Bu bildiri, 28 Şubat sürecinin başlangıcı oldu ve Türkiye'nin yakın tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kayıtlara geçti. Bildiride yer alan kararlar, Türkiye'nin siyasi ve toplumsal yapısını derinden etkiledi ve uzun yıllar boyunca tartışılmaya devam etti. Bu süreçte yaşananlar, Türkiye'nin demokratikleşme çabalarını sekteye uğrattı ve toplumda derin yaralar açtı. 28 Şubat, Türkiye'nin yakın tarihinde önemli bir travma olarak hatırlanmaya devam ediyor.

Türk modernleşmesinde her zaman etkin bir rol oynayan ordu, 28 Şubat bildirisi öncesinde bu durumu medyayı kullanarak titizlikle hazırladı. Medya sektörü, süreç içinde çeşitli haberler yayınlayarak kamuoyunu aydınlattı ve var olan irtica tehdidini sürekli gündemde tutarak tehlikenin göz ardı edilmesini engelledi. Ancak medyanın bu süreçte genel olarak destekleyici bir rol oynadığı düşünülse de, Yeni Şafak gibi bazı medya kuruluşları bu sürece karşı çıktı. Çalışmada belirtildiği gibi, Hürriyet Gazetesi süreç içerisinde modern Türkiye'nin değerlerini benimsemiş, çağdaş ve Atatürkçü çizgisiyle öne çıkan bir gazete iken, Yeni Şafak Gazetesi muhafazakâr bir ideolojiyi benimseyen bir gazete olarak bilinmektedir. Yaşanan bir olay, iki farklı görüşe sahip gazetede yayımlanan manşetler ve haberler aracılığıyla analiz edilerek medyanın toplumu yönlendirme gücü incelenmiştir. Örneğin, Kudüs Gecesi sonrasında yayımlanan haberlere bakıldığında, Hürriyet "Tank Sesleri" başlığıyla askere destek vererek hükümeti ordu konusunda uyarırken, Yeni Şafak "Bahane Arıyorlar" diyerek bu olayı savunmuş ve ordunun ve bazı politikacıların, demokrasiye zarar vermek için bunu bir bahane olarak kullandıklarını ifade etmiştir. Bu örnek, medyanın farklı ideolojik yaklaşımlarla aynı olayı nasıl farklı şekillerde yorumlayabildiğini ve kamuoyunu farklı yönlere çekebildiğini göstermektedir. Medyanın bu gücünün, demokratik toplumlar için hem bir fırsat hem de bir tehdit oluşturduğu unutulmamalıdır Çünkü yaşanan bu süreç medyanın, toplumu manipüle etme ve kendi ideolojik görüşlerini empoze etme potansiyeli, medyanın etik ilkeler çerçevesinde ve tarafsız bir şekilde haber yapmasının önemini bir kez daha gözler

önüne sermiştir. Bu süreç, medyanın demokratik değerlere hizmet etmesi ve kamuoyunu doğru bilgilendirmesi gerektiği konusunda farkındalığı artırmıştır.

Medya, toplumsal olaylarda "dördüncü güç" olarak önemli bir rol oynayabilir. Her ne kadar tarafsız basın görüşü savunulsa da, medya zaman içinde sermaye sahipleriyle kurduğu ilişkiler ve dönemin egemen güçleri nedeniyle bir taraf olmak zorunda kalmıştır. 28 Şubat sürecinde yaşananlar da bunu açıkça göstermektedir. Süreç boyunca laikliği ve modern değerleri savunan Hürriyet Gazetesi, attığı başlıklar ve içeriklerle sürecin gerekliliğini ve haklılığını kamuoyuna anlatmaya çalışırken, muhafazakâr çizgideki Yeni Şafak ise sürecin demokrasiye ve topluma zarar verdiğini, bir darbe olduğunu ve siyasal İslam'a yönelik bir baskı olduğunu savunmuştur. Bu iki farklı yaklaşım, medyanın toplumu yönlendirme gücünü ve farklı ideolojik bakış açılarıyla olayları nasıl yorumlayabildiğini gözler önüne sermektedir. Medyanın bu gücünün, demokratik toplumlar için hem bir fırsat hem de bir tehdit oluşturduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, medyanın etik ilkeler çerçevesinde ve tarafsız bir şekilde haber yapması, kamuoyunu doğru bilgilendirmesi ve farklı görüşlere yer vermesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde, medya, toplumu manipüle etme ve kendi ideolojik görüşlerini empoze etme aracı olarak kullanılabilir. Bu da demokrasinin temel ilkelerine zarar verecek ve toplumda kutuplaşmaya yol açacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (2006). Bir Kimlik Peşinde Türkiye. Çev. Sedat Cem Karadeli. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Akdağ, M. (2013). Medya ve Siyaset Üzerine. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Akdoğan, Y. (1999). İslamcılık bağlamında Türkiye'de Siyasal İslam'ın gelişimi Ve Refah Partisi 1980–1998 (Doctoral dissertation, Marmara Universitesi (Turkey)).
- Akdoğan, Y. (2005). Adalet ve Kalkınma Partisi. In T. Bora & M. Gültekingil (Eds.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce İslamcılık (Cilt 6).
- Akgün, R. (2015). Türkiyede demokratikleşme süreci ve 27 Mayıs ihtilali bağlamında medya-siyaset ilişkisi (1950-1965 dönemi) (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Akın, Ş. (2011). 28 Şubat Süreci Ve Batı Medyasındaki Algılanışı (Master's Thesis). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Akın, Ş. (2016). Darbeler Ve Batı Medyası: 28 Şubat Darbesi Üzerinden Bir Analiz. Liberal Düşünce Dergisi, 84, 35-56.
- Akpınar, H. (2001). 28 Şubat Postmodern Darbenin Öyküsü. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Akpınar, M. (2013). Emperyalizmle Mücadelede İç ve Dış Politikanın Bir Enstrümanı Olarak II. Abdülhamid'in İslam Birliği Siyaseti. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 36(2), 79-119.
- Altun, F. (2004). Kemalist Bir Modernleşme Yorumu Olarak Yön Dergisi. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 551-575.
- Arınç, B., Özgürel, A., Koru, F., & Ensaroğlu, Y. (2013). Bin Yıllık Darbe: 28 Şubat (s. 7-13). İstanbul: Seta Yayınları.
- Arifağaoğlu, A., Söğüt, A. A., Yaman, A., Kalaycı, B. C., & Kalı, N. C.(2024). "28 Şubat" Sürecinde Tbmm'de Yaşanan Hadiseler ve Bu Hadiselerin Basına Yansıması.
- Arikan, N. (2010). Siyasal Propaganda Açısından Televizyon Haber Programları (Örnek Olay: 28 Şubat Sürecinde Arena Programı) (Master's Thesis). Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, A. (2004). Medyanın Profesyonellik İdeolojisi Ve Toplumsal Çevresi İle Olan İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 1-8.
- Arslan, A. (2014). 28 Şubat Süreci ve Ana Akım Medyanın Siyaset Mühendisliğindeki Rolü. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Turgut Özal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Atacan, F. (2008). Radikal İslam'in Küresel Bir Tehdite Dönüşüm Süreci: Afganistan

Deneyimi. Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 32-49.

- Aygen, M. (2019). Din, Devlet Ve Siyaset İlişkisi Üzereine. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi
- Ayhan, V. (2009). Hamas: Filistin direnişinde politik islam. Ortadoğu Etütleri, 1(1), 101-136.isi, 7(18), 516-536.
- Bakırtaş, N. (2021). Millî Görüş Hareketinde Bir Kırılma Noktası Olarak 28 Şubat Süreci (Master's thesis, Necmettin Erbakan University, Turkey).
- Baykal, Ö. (2017). Türk siyasetinde Refah Partisi deneyimi: Gelenek, ideoloji ve politika.
- Bektaş, T. N. (2000). Medya Demokrasi İlişkisi ve Türk Medyasında Refah Partisi İmajı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Benek, K. (2016). Osmanlı İmparatorluğunda Basının Doğuşu Ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(6-7), 27-39.
- Birand, M. A. (2012). Son Darbe: 28 Şubat. İstanbul: Doğan Kitap.
- Bölükgiray, N. (2000). 28 Şubat Süreci 2 Refah-Yol Dönemi. İstanbul: Tekin Yayın Dağıtım
- Chomsky, N., & Herman, E. S. (1998). Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir; Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Politiği. (Çevirenler: Berfu Akyoldaş, Tamara Han, Metin Çetin, İsmail Kaplan). İstanbul: Minevra Yayınlar.
- Demir, A. (2010). 28 Şubat'tan, 27 Nisan'a Ordu-Siyaset İlişkisi: Hürriyet Gazetesi İncelemesi.
- Deniz, M. (2017). 28 Şubat Sürecinde Medya Ve Siyaset İlişkisi (Master's Thesis). Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.
- Devecioğlu, E. (2019). *28 Şubat Sürecinde Medya Ve Siyasal İktidar* (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Dilaveroğlu, E. (2012). Sivil toplum kavramı çerçevesinde 28 Şubat süreci ve TÜSİAD'ın sürece bakışı (Master's thesis, Sakarya Universitesi, Turkey).
- Doğanay, Ü. (1999). Türkiye'de Siyasal İslam ve Kentsel Mekânlar: Fazilet (Refah) Partili Büyükşehir Belediyesi'nin Ankara'daki Uygulamaları. Çağdaş Yerel Yönetimler, 8(1), 3-19.
- Dönmez, İ. H. (2018). 28 Şubat Sonrası Yazılı Basında "Gerici" İmgesi.
- Dönmez, R. Ö. (2004). Küreselleşme, Batı Modernliği Ve Şiddet: Batı'ya Karşı Siyasal

İslam. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 1(4), 81-114.

- Duman, D. (1995). Türkiye'de İslamcı Yayıncılık. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 77-94.
- Durna, T., & İnal, A. (2010). 12 Eylül, Medya ve Demokratikleşme Sorunu. Mülkiye Dergisi, 34(268), 123-145.
- El Cezire Türk. (2012). El Cezire Türk: Http://Www.Aljazeera.Com.Tr/Kronoloji/Kronoloji-28- Subata-Giden-Yol Adresinden 05.10.2024'de Alınmıştır.
- Er, İ. H. (2016). Siyasal İslâm düşüncesinin doğuşu ve devlet. Mevsimler Kitap.
- Erat, S., & Özkul, O. (2018). Ali Şeriati Düşüncesinde Siyasal İslam: Kavramsal Bir Analiz. Kesit Akademi Dergisi(13), 341-356.
- Ergin, S. (1999). "Ordu-hükümet ilişkilerinde 28 Şubat." Hürriyet,
- Erkal, K., & Temel, F. (2024). 28 Şubat Sürecinde Medya: Medyanın Erkler Arasındaki Rolüne İlişkin Bir İnceleme. İçtimaiyat, 8(1), 228-248.
- Erkaya, G., & Baytok, T. (2001). Bir asker bir diplomat: Güven Erkaya-Taner Baytok: Söyleşi. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Ertem, B. (2008). 28 Şubat 1997 "Post-Modern" Askeri Müdahalesi Ve Medya. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (Ibad), 311-318.
- Ezikoğlu, Ç. (2021). Türkiye Siyasetinde Bir Siyasal Beka Aracı Olarak 28 Şubat. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (46), 85-100.
- Gökçe, O. (2006). İçerik Analizi; Kuramsal Ve Pratik Bilgiler. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Göksu, O. (2019). Siyasal Liderlikte Yeni Bir Model Önerisi: Recep Tayyip Erdoğan Örneği. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 18(3), 1058-1080.
- Gözütok, Ş. (2020). İslâm Âlimlerinin Bağımsız Düşünme Ve Eleştiri Anlayışı-Emevî ve Abbasîler Dönemi. Turkish Academic Research Review, 5(2), 175-204.
- Gülenç, K. (2011). Küreselleşme, postmodernizm ve siyasal İslam.
- Güzel, S. Ç. (2021). "Postmodern" Darbe Üzerine Gramsciyan Bir Okuma: Bir Hegemonya Girişimi Olarak 28 Şubat Süreci. *Şarkiyat*, *13*(1), 204-219.
- Hizmetli, S. (1991). İslam Tarihi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Hongur, A. (2006). 28 Şubat Sürecinde Ordu, Medya Ve Siyasal İktidar. *Unpublished Master's Thesis. Ankara: Ankara Üniversitesi*
- Hürriyet Gazetesi 1996 Ve 1997 Yılı Arşivleri

- İnce, D. (2014). *28 Şubat Haberciliği: Bir Meşruiyet Restorasyonu*. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, *1*(1), 57-87.
- İnceoğlu, E. (2009). Türkiyede siyasal islamcılığın evrimi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- İşler, F. (2014). Türkiye'yi 28 Şubat Sürecine Götüren Gelişmeler Ve Medyanın 28 Şubat Sürecindeki Rolü, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- İz, Y. (2011). 28 Şubat Sürecinde Yazılı Basın Ve Din: Hürriyet Ve Yeni Şafak Gazetesi Örneği, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Kara, S. (2006). İslam Tarihinde İlk Zihniyet Sapması: Emevîler Döneminde Otoritenin Dünyevîleştirilmesi. İstem, (8), 145-170.
- Karataş, İ. (2017). 28 Şubat Sürecinde Muhafazakâr Medyanın Tutumu: Yeni Şafak Ve Zaman Gazetesi Örnekleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karpat, K (2001) İslam'ın Siyasallaşması: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması, İstanbul: Timaş Yayınları
- Koca, O. (2019). *Türkiye'de Siyasal Ayrışma Ve Medya: 28 Şubat Sürecinin Merkez Medyada Sunumunun Eleştirel Söylem Analizi İle Çözümlenmesi. Kırklareli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 144-160.
- Koçal, A. V., & Aslan, S. (2022). Bir Sosyal Kontrol Aygıtı Olarak Darbe: 28 Şubat Sürecinde Türkiye'de Sosyal Kontrol. Sosyal Bilim İncelemeleri, 93
- Kongar, E. (1997). *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurt, S. (2019). "Yeni Terörizm" in Geleceğin Güvenlik Ortamına Etkileri: Daeş Örneği. Gazi Akademik Bakış, 13(25), 133-161.
- Kurtoğlu, Z. (1999). İslam düşüncesinin siyasal ufku. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oğlu, P. R. H. (2024). İslam Ekonomisi ve Finans Sisteminin Yönetimi.
- Öcal, M., & Kösedağ, M. S. (2023). *28 Şubat Sürecinde Türk Basınında Yer Alan İslamofobik İçerikler Üzerine Bir İnceleme. Erciyes Akademi*, *37*(3), 1182-1205.
- Ökte, M. K. S. (2010). İslam Ekonomisi Ve Finansının Temelleri: Teori ve Uygulama. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(31), 180-208.
- Özdemir, H. (2015). 28 Şubat Süreci Arifesinde Ve Ertesinde İki Milli Görüş Partisi: Refah Partisi (Rp)-Fazilet Partisi (Fp) (Karşılaştırmalı Bir Analiz). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 165-193.

- Özer, N. P. (2019). *Gazete Haberlerinde Manipülasyon 28 Şubat Örneği*. Medeniyet Ve Toplum Dergisi, 3(2), 213-236.
- Özgan, A. (2016). *Siyasi Bir Kriz Olarak 28 Şubat 1997 Süreci*. Gençlik Araştırmaları Dergisi, 4(3), 87-109.
- Özipek, B. B. (2005), "28 Şubat Ve İslâmcılar", Yasin Aktay (Editör), Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, 6. Cilt, İslâmcılık,(640-651), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkır, Y. (2011). 27 Mayıs' tan 27 Nisan'a Asker-Gazete/ci İlişkisi. İshaki Dergisi, (2).
- Özkır, Y. (2013). Hürriyet Gazetesi'nin Kimliği. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(3), 45-70.
- Özkır, Y. (2013). Türkiye'nin Yakın Siyasi Tarihi ve Hürriyet Gazetesi'nde Laiklik Haberleri: Aydın Doğan Dönemi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (4), 69-94.
- Sevimli, D. (2013). Türkiye'de Basın Ve Demokrasi: 28 Şubat Sürecinde Hürriyet Gazetesi (28 Şubat 1997-28 Şubat 1998). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sezgin, S. (2006). Medya ve Demokrasi. In Alman-Türk Gazeteciler Semineri (ss. 165-176). İstanbul: Konrad Vakfi.
- Somuncuoğlu, E. (2019). Siyasal İslam ve Mısır'da Müslüman Kardeşler'in Dönüşümü.
- Soncan, E. (2006). 28 Şubat Sürecinde Medya. Marmara Üniversitesi
- Şahin, M. C. (2012). Demokrat Parti dönemi Türkiye'sinde din, siyaset ve eğitim ilişkileri. Religion, Politics and Education Affairs in the Period of the Democratic Party). Toplum Bilimleri, 6(12), 31-54.
- Taşçıoğlu, Y. S. (2017). *Özel Televizyonlarda Haber Belgeselleri Ve 32. Gün Programı Kapsamında 28 Şubat Süreci* (Master's Thesis, Maltepe University, Turkey).
- Taşdemir, F. (2014). İç savaş çerçevesinde terörizm ve IŞİD örneği. Uluslararası Hukuk ve Politika, (42), 41-67.
- Temel, A. G. F., & Çelebi, A. G. M. B. (2016). 28 Şubat Sürecinde Egemen Güç Ve Basın. In *1st Internatıonal Socıal Scıences And Muslım Congress:"Hegemony-Counter Hegemony"*.
- Tığlı, A. (2015). "Minimum Din Maksimum Demokrasi": Müslüman Entelektüellerin Bakışıyla İran'daki Siyasal İslam Tecrübesinin Kısa Bir Tahlili. Alternatif Politika, 7.
- Tunahan, Ö. (2015). 28 Şubat Süreci: Post-Modern Darbe'nin Sosyo-Politik Dinamikleri ve Toplum Desteği. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, (2), 23-41.
- Tunçay, M. (1999). Takrir-İ Sükûn Dönemi, Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti

Yönetimi'nin Kurulması. İstanbul: Tarih Vakfi Yurt Yayınları.

- Türk, R. (2015). Türkiye'de Siyasal İslam'ın Örgütlenme Faaliyetleri. Akademik Hassasiyetler, 2(3), 99-131.
- Türköz, Ş. (2016). Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Kitle İletişim Araçları ve Sosyal Medyanın Rolü. Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences/Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18(1).
- Yavaşça, K. (2018). Demokratik Rejimlerin Çöküşünde Siyasî Aktörlerin Rolü: 28 Şubat Sürecinde Refahyol Koalisyonu.
- Yeni Şafak Gazetesi 1996 ve 1997 Yılı Arşivleri
- Yıldız, A. (2010). 28 Şubat Belgeler. Pınar Yayınları, İstanbul
- Yılmaz, N. (2012). Bir Postmodern Darbe Portresi: 28 Şubat. A. Babacan (Ed.), Bin Yılın Sonu: 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş İçinde (ss. 211-237), İstanbul: Pınar Yayınları

EKLER

EK-1: 28 Şubat 1997 tarih ve 406 sayılı MGK Kararı'nın Eki'dir. (TBMM, 2012, s.1042-1044).

Millî Güvenlik Kurulu'nun 28 Şubat 1997 tarih ve 406 Sayılı Kararına Ek-A (rejim aleyhtarı irticai faaliyetlere karşı alınması gereken tedbirler)

1-Anayasamızda cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer alan ve yine anayasanın 4'üncü maddesi ile teminat altına alınan laiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayrım gözetmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulamada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2-Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Milli Eğitim Bakanlığı'na devri sağlanmalıdır.

3-Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisinden korunması bakımından:
a-8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurtta uygulamaya konulmalı.
b-Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kuran kurslarının Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4-Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına sadık, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü, milli eğitim kuruluşlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalıdır.

5-Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dini tesisler belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesislere ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nca incelenerek mahalli yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.

6-Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile men edilmiş tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi önlenmelidir.

7-İrticai faaliyetleri nedeniyle Yüksek Askeri Şura kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yi dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya gruplarının silahlı kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.

8- İrticai faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK'dan ilişkileri kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkan verilmemelidir.

9- TSK'ya aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır.

10-Ülkemizi çağ dışı bir rejimden ve din istismarının sebep olabileceği muhtemel bir çatışmadan korumak için, İran İslâm Cumhuriyeti'nin ülkemizdeki rejim aleyhtarı faaliyet, tutum ve davranışlarına mani olunmalı, bu maksatla İran'a karşı komşuluk münasebetlerimizi ve ekonomik ilişkilerimizi bozmayacak, fakat yıkıcı ve zararlı faaliyetlerini önleyecek bir tedbirler paketi hazırlanmalı ve yürürlüğe konulmalıdır.

11-Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak çok tehlikeli faaliyetler yasal ve idari yollarla mutlaka önlenmelidir.

12-T.C. Anayasası, Siyasi Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idari işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için her kademede kesin önlemler alınmalıdır.

13-Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme

yöneltecek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.

14-Çeşitli nedenlerle verilen, kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.

15-Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtari örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.

16-Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasadışı uygulamaların ulaşabileceği vahim boyutlar dikkate alınarak, yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalıdır.

17-Ülke sorunlarının çözümünü "Millet kavramı yerine ümmet kavramı" bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idari yollardan önlenmelidir.

18-Büyük Kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir

EK-2: Gazete Manşetleri

Hürriyet Gazetesi Aralık 1995

Hürriyet
Umut gecesi
Hürriyet
Kriz fırsatçıları
Hürriyet
Ecevit-Yılmaz tamam
şimdi söz Çiller'de
Hürriyet
Önce Erbakan
Hürriyet
Güzel başladılar
Hürriyet
Rahatlatan sözler
Hürriyet
İyi düşünün
Hürriyet
İşte rakamlar
Hürriyet
Gözler Türkiye'de
Hürriyet
Kıran kırana savaş
Hürriyet
Dilmadı Tansu Har
Hürriyet
Refah'ta ANAP telaşı
Hürriyet
Tarihi restleşme
Hürriyet
Söz sırası Çiller'de
Hürriyet
ANAP-RP savaşı
Hürriyet
Hedef tam üyelik
Hürriyet
Hürriyet'in zaferi
Hürriyet
Refah durdu
ANAP atakta
Hürriyet
Son dakika şoku
Hürriyet
Gizli pazarlık mı
Hürriyet
Kim doğru söylüyor
Hürriyet
Haydi açıkoturuma
Hürriyet
Hoca'nın U dönüşü
Hürriyet
Çiller'in maaştan rahatsız ediyor
Hürriyet
Tarih beni yazacak
Hürriyet
Meclis kararına saygı duyarım
Hürriyet
Gümrük Birliği CHP'nin zaferi
Hürriyet
İkinci teteci infazı
Hürriyet
93'teki Özal'dan daha hazırız

Hürriyet Gazetesi Şubat 1996

Hürriyet Gazetesi Haziran 1996

Hürriyet Gazetesi Temmuz 1996

Büyük tahrik vardı
Benden ders alın
A Takımı şoku
Ankara ayakta
Ahlaksız teklif
İşte cezalı sözler
DYP'yi eritti
Sporun güzelliği
ABD'de terör şoku
Tarihi sınav günü
Erbakan'dan 9 hedef
Marmaris tehlikede
190 trilyonluk savaş
Devletle oynatmam
Uçakta skandal
Müdahale sinyali
Yargıda deprem
Erbakan bastırdı
Ecevit sürprizi

Hürriyet Gazetesi Ağustos 1996

Hürriyet Gazetesi Kasım 1996

Hürriyet
Bravo Bakan'a
Yılmaz'a saldırı
3'lü soruşturma
Çatlı'nın ruhsatını Mehmet imzalattı
İşte saldırgan
Sağduyulu sesler
Saldırgandan iki İmalı cümle
Ve diyet ödendi
Cehennem oteli
Vicdan azabına 10 ay dayandı
Bu kadarı İtalya'da bile olmadı
Ölüm Timi'nin hedefi Dündar'dı
Oteli mafya yaktı
Ciller'in Apo gafı pahalıya patladı
Tehditçi bakan oldu
Refah devrede
Yerde gökte andık

Hürriyet Gazetesi Aralık 1996

Böyle basıldı
Dilek, 1.5 trilyonu kimlere taşıdı
Olaylarda asker, polis politikacı ve mafya var
ORDUDAN 69 İHRAÇ
Haydi Fener, sen yap
420 yıl ömür
Meclis'in gücü

İran'a iki şok
Batakça bürokrata rekor ceza
Geniş temizlik yapılmak şart
İade et' muhtırası
Emri Ağar verdi
Petrol bayramı
Ilginç ittifaklar
Aynı kağıtlar aynı emirler
Tarihi itiraflar
Vay canına
Casino bombası
Şok: Üç silah devletin çıktı
Eroin krizinde itiraflar
Şok parmak izi
AGİT'in duayeni
Rektörler uyardı
Sürpriz sözler
Susurluk zirvesi
Bu defa işi silahsız kuvvetler halletsin
Hoca'nın zor tercihi
Yeni ipuçları
Ağar: Kefalete ihtiyacım yok

Hürriyet Gazetesi Ocak 1997

Hürriyet Gazetesi Şubat 1997

Hürriyet Gazetesi Mart 1997

Hürriyet Gazetesi Nisan 1997

Hürriyet Gazetesi Haziran 1997

